

PROTOCOLULU

Adunarei generale a V-a a Asociațiunei transilvane pentru literatur'a română și cultur'a poporului român, ținute la Abrud în anul 1865, sub presidiul Reverendiss. Vice-presedinte al Asociațiunei, Timoteiu Cipariu.

S a b i u

în Tipografi'a Archidieceșana.

1865.

PROTOCOLUL

avenda a se face noua alegere, — am onor
 Adunare generale a V-a a Asoc-
 ciatiei transilvane pentru lie-
 tatură română si cultura popo-
 rului român, tinute la Abruda
 in anul 1863, sub prezidiul
 Invercudis. Vice-prezidiul al
 Asociatiei, Timoteu Cipariu.

Standa dar la sedinta al
 Comitetului prezidiu al
 Comitetului prezidiu al
 Comitetului prezidiu al
 Comitetului prezidiu al

in Tipografia Arhidieceana.

1863.

Siedinti'a I.

ținută în 28/16 Augustu 1865, sub presiedinti'a Reverendissimului D. Vice-presiedinte Canonicu Timoteiu Cipariu.

Conformu programului staveritu de Comitetulu Asociatiunii pentru afacerile acestei adunari generale, în prediu'a siedintieloru, adeca Domineca în 27. Augustu a. c. demaneti'a la 10 ore, s'a ținutu S. Liturgia în basericele de ambe confesiunile, la carea au asistatu membrii Asociatiunii și unu popor numerosu, invocanduse Spiretulu Santu, a tramine rou'a darului seu cerescu asupr'a lucrariloru facunde de acést'a Adunare generale, în interesulu literaturii și a culturii poporului romanu. Éra în diu'a urmatoria, adeca în $28/16$ Augustu la 9 ore demaneti'a, fiindu în întielesulu Programului defipta pre acestu terminu Siedinti'a I., membrii presinti ai Asociatiunii, ale caroru fecie reflectau bucuri'a și entusiasmulu animelor loru, pentru că i-a ajutatu Provedinti'a a se poté reintalni éra, spre a se consultá în contielegere fratiesca, „consummati în unum“ despre midilocenele conducatorié la scopulu

maretiu alu Asociatiunii, s'au adunatu in baseric'a orientale, ajustata anume spre scopulu acest'a.

Fiindu astfelu adunati membrii presinti ai Asociatiunii Rev. D. presedinte, resp. V. presedintele Timoteiu Cipariu fũ invitat la Siedintia prein o deputatiune de 12 membrii, condusa de Rev. D. Canonicu Greg. Mihalli. Dupace concomitatu de deputatiunea invitatoria intrã in loculu adunarii fũ primitu cu strigari entusiastice de „se trãiesca,” si cuprindiendu-si scaunulu presidiale. a deschisu Siedinti'a cu o cuventare acomodata festivitatii dilei, carea fũ ascultata de catra publicu cu aceasi atentiune si placere, cu carea acel'asi e dedatu acum a ascultã cuventarile sale.

A. Acést'a cuventare se alatura aici sub **A.**)

Dupa acést'a D. Dr. Iosifu Hodosiu pasindu pre tribuna, intr'o cuventare potrivita, desfasiurã mai pe largu ide'a si insemnatatea asociatiuniloru, si salutandu Asociatiunea in numele cetatianiloru de Abrudu, dede espresiune vina sentimentelor cordiali, cu cari bineventara aceiasi pre membrii Asociatiunii in midiloculu lor; care cuventare se alatura aici su (Nu si-a dat'o in scrisu Not'a Seer.)

1. D. Administratoru protopopescu de Abrudu, Ioann Galu, predede on. presidiu o chartia a

Eseelentiei Sale Metropolitu si Presiedinte alu Asociatiunii, Andreiu Br. de Siagun'a, ddto $^{11}/_{23}$ Augustu a. c. Nr. pres. 109, in care cu parere de reu arata Adunarii generali, cum cà nepotendu luá parte in persona la acést'a Adunare generale dein caus'a unoru impregiurari oficiose, cu literele sale dein $^{15}/_{27}$ Iuliu a. c. a rogatu pre Reverendisimulu D. Vice-presiedinte T. Cipariu a intreveni la aceeaasi Adunare generale; carele inse prein harti'a sa dein $^8/_{20}$ Augustu a. c. l'a incunosciantu, cà neci Domni'a Sa nu se pote infacisiá acolo dein caus'a infirmitatii.

Se iea spre sciintia.

II. Dlu Harsianu asesoriu in Abrudu propune, a se ceti Statutele Asociatiunii, parte pentru de a se dá ocasiune aceluor nobili aspiratori, cari dorescu a se inserie de membri noui si de cari se afla mai multi de facia, a cunosce pe deplinu cuprinsulu aceluorasi, parte pentru de a se revocá acele in memoria.

In contr'a acestei propuneri vorbira DD. Dr. Iacobu Brendusianu si Iustinu Popfii; éra pentru dens'a D. Rusu Secret. II. alu Asociatiunii; dupa cari ne mai insinuandu-se nimene la vorbire, D. Presiedinte face adunarii intrebarea, daca voiesce aceea cetirea Statuteluor ?

propunerea nu se primesce.

III. Iviindu-se lips'a a loru doi notari ad hoc pentru ducerea protocolului si inregistrarea afacerilor Adunarii generali, la propunerea presidiului se aclama de atari DD. Mateiu Nicola avocat, si Iustinu Popfiiu profesoriu, cari si-au si cuprinsu locul la m'esa c'a notari ad hoc.

IV. In intielesulu punctului 4 din Programu, D. R u s u Secretariu II. cetesce raportulu seu despre lucrarile si decisiunile mai insemnate ale Comitetului Asociatiunii in decursulu anului Asociatiunii 186⁴/₅, adeca dela Siedinti'a lunaria a Comitetulu, tienuta in 6 Sept. c. n. 1864 pana la Siedinti'a aceluiaasi din 15 Augustu a. c. care raportu se alatura aici **B.** su **B.**)

In legatura cu acestu raportu, si amesuratu §-lui 23. lit. d) din Statutele Asociatiunii, D. Secretaria R u s u mai cetesce inca numele aceluor membrii noui, cari au intratu in decursulu anului 186⁴/₅; ac'est'a consemnare **C.** inca se adauge la protocolu su **C.**)

V. Viediendu-se dein raportulu atinsu mai susu, cu cata acuratate si-a implinitu Comitetulu detorinti'a sa facia cu interesele acestei Asociatiuni, D. Dr. B r e n d u s i a n u propune a i se descoperi in protocolu votu de multiumita si recuno-

scientia, precum si Domnului Secretariu H. R u s u pentru conducerea afacerilor Asociatiunii.

Propunerea se primesce cu unanimitate si Adunarea generale voteza Comitetului si D. R u s u Secr. H. multumit'a sa ferbinte pentru activitatea desvoltata in implinirea misiunii sale.

VI. D. Rusu Secretariu H. in neftinti'a de facia a Dlui bibliotecariu si archivariu alu Asociatiunii, V i s a r i o n u R o m a n u , cetece raportulu aceluiasi despre starea bibliotecei Asociatiunii, care se inchiaia cu rogarea, cá On. Adunare generale se binevoiesca a face dispusetiunile necesarie pentru compunerea unui regulamentu in privinti'a intrebuintiarii si folosirii bibliotecei, de ora ce suntu multi, cari aru dori se se folosésca de opurile aceleiasi. Acestu raportu se alatura su D).

VII. D. Secretariu H. cetece scrisórea Dlui bibliotecariu si Archivariu V i s a r i o n u R o m a n u , prin care acel'asi se roga a fi dispensatu dela portarea acestui oficiu , si a se alege altulu in locu-i , din cauza , cá bibliotecariulu si archivariulu are de a locuí acolo , unde se afla archiv'a si bibliotec'a , ceea ce D. Sa nu o póte face.

Se íea spre sciintia.

VIII. D. Capitanu S t e z a r i u , casieriulu Asociatiunii , cetece raportulu seu de-

spre veniturile si spesele anuale, precum si despre starea averii intregi a Asociatiunii; **E.** carele se alatura su **E).**

Totu odata raporta si despre fondulu destinatu pentru eternisarea memoriei laureatului poetu Andreiu Muresianu, care **F.** raportu se adauga su **F).**

In urma aterne consemnarea manufacturelor espusetiunii din Brasiovu, nevendute inca.

IX. Dupa aceste, conformu puntelor 7, 8, 9, ale Programului, venindu la ordinea dilei alegerea comisiunilor, si anume:

a) a unei comisiunii de 5 membrii, spre a censura socotelele, si a referi despre ele in Siedinti'a II.

b) a unei comisiuni de 3 membri, spre a conscrie in intielesulu §§-loru 6, 8, 9, membrii cei noui intr'unu localu separatu, a incasa tacsele, ale admanua Casierului, si a reporta despre acestu in Siedinti'a II.

c) a unei comisiuni de 5 membri, spre a pregati preliminarialu speselor pentru anulu venitoriu conformu cu lit. f) g) si h) din § 23, si a reporta despre elu in Sied. II. — Siedinti'a se suspende pe cateva minute pentru consultare preliminaru in privinti'a membriloru, ce aru fi de a se alege in Comisiunile memorate.

Reluandu-se firulu desbateriloru , la propunerea Dlui G. Baritiu Secretariu I. s'au alesu urmatorii , si anume:

ad a) in Comisiunea de 5 membrii pentru censurarea socoteleloru DD. C a n s t a n t i n u P a p p a l v i canonicu , A l e s a n d r u M i c u profesoriu , S o l o m o n u conducatoriu prot. funduale, G e o r g i u V i s i ' a cetatianu in Zlatn'a , si M i c h . C o c u cetatianu in Abrudu.

ad b) in Comisiunea de 3 membri pentru conscrierea membriloru noui , DD. G r e g o r i u M i h a l i canonicu , A m o s u T o b i a s protopopu onor. si V a s i l i u B o s i o t ' a notariu sedrialu ,

ad c) in Comisiunea pentru preliminarea speselor pe anulu venitoriu , DD. I o a n u N e g r u t i u canonicu , I o a n u G o z m a n u advocatu , D r . T i n c u advocatu , I o a n u G a l u Admin. protopopescu , si I o a n e M o l d o v a n u profesoriu.

Cari se si insarcina a raportá despre resultatu in Siedinti'a II.

X. Avendu de a urmá acum in intielesulu programului, cetirea disertatiuniloru scientifice seau artistice , din cate voru fi destinate spre scopulu acest'a , — D. presiedinte incunoscientieza aduna-

rea, că i s'au insinuat 5 disertatiuni menite de
catra autorii lor a se ceti in faci'a adunarii.

XI. Dandu-se ordine spre cetirea diser-
tatiunilor, mai nainte de tôte pasiesce pe
tribuna D. presiedinte T. Cipariu, pre-
dandu presidiulu pe acestu tempu Rdisimului
D. Canonicu Constantinu Pappfalvi,
si cetesce disertatiunea sa despre „Tablele
cerate“, un'a disertatiune de mare insem-
natale, nu numai pentru noi romanii, ci chiaru
si pentru literatur'a clasica, care fû petre-
cuta de publicu cu mare complacere, si in-
trerupta adese de aplause entusiastice. Acé-
G. st'a se alatura aici su G).

XII. Dupa cetirea acestei disertatiuni D.
presiedinte da ocasiune Dlui advocatu Ioann
Gozmanu a ceti disertatiunea sa „In-
semnari din dreptulu romanu“
primita asemenea cu complacere. Se ala-
H. tura su H).

XIII. Dupa acést'a se dede locu diser-
tatiunii Dlui Georgiu Baritiu despre
„Sciintiele tehnice“, demonstrandu
si ilustrandu necesitatea acelor'a in genere,
si anume pentru noi romanii, prin exemple
practice, scóse din viatia si batatórie la ochi,
prin argumente, a caroru logica nu mai su-

fere neci o contradicere, si aratandu cu degetulu la acele urmari infricosiate, cari nu preste multu ne voru ajunge de siguru, déca vomu remané in privinti'a acést'a totu in stagnarea de pana acum. Poterea cuvintelor, si logic'a argumentelor Dlui Baritiu rapi cu sine publiculu ascultatoriu, carele erupse adese in manifestari viue de complacere. Acést'a disertatiune se alatura su **I**).

I.

XIV. Dupa acést'a s'a datu cetire elabokratului Dlui protopopu de Turd'a, Ioane Antonelli despre „poporul romanu in constitutiune“ carele e o continuare a disertatiunii sale tienute in adunarea generale din 1863. Acést'a cuventare, ce fù petrecuta de publicu cu interesu, se alatura aici su **K**).

K.

XV. In urma se da cuventu Dlui Dr. Hodosiu, carele cetesce disertatiunea sa despre „Istori'a dreptului romanu.“ Acést'a disertatiune, carea asemenea fù primita de catra publicu cu atentiune, se alatura aici su **L**).

L.

In urma ne mai insinuandu-se nimene la vorbire, dar, si altminte fiindu acum tempulu inaintatu, Siedinti'a dilei I. s'a inchisu la 2 óre dupa médiadi.

Datu cá mai susu.

Siedinti'a II.

În $29/17$ Augustu 1865. Sub presidiulu ordinariu.

XVI. Se perlege protocolulu Siedintiei precedente prin notariulu ad hoc D. I u s t i n u Popf i u, si dupa unele observatiuni ne esentiale facute de catra domnii : D r. B o b u si A m o s F r a n c u se accepe.

XVII. Domnulu membru'al' Associatiunei, D i o n i s i e T o b i a s i u assesorele de Sedria comitatense dein Abrudu, propune că se se cetésca numele membriloru Associatiunei dein Abrudu, pentru că crede că dein Abrudu aru fi inscrisi mai multi membrii, decatu s'au vedintu dein raportulu comitetului Asso-
ciatiunei, perlesu de D. R u s u alu II. Secretariu al' Associatiunei.

R. D. Canonicu N e g r u t i u propune : că se se cetésca toti' membrii Associatiunei, se se cetésca numele acelor'a, care suntu in restantia cu raspunderea tacsei, pre cum si acelu, care prein subtragere au incetatu de a mai fi membrii Asso-
ciatiunei.

D. Protopopu A n t o n e l l i propune : se se cetésca numai membrii Associatiunei de pe anulu $186\frac{4}{5}$, pentru acést'a propunere vorbescu DD. M e z e i, D r. B o b u, P o p f i u si ne mai insinuanduse altii

oratori, presidiulu resuma propunerile facute, deintre care la votisare propunerea D. Protopopu A n t o n e l l i, se accepe.

XIX. D. R u s u Secr. alu II. cetesce numele membriloru de pre anulu 186⁴/₅, si rechiamandu-se de mai multe parti intregirea listei *), la propunerea D. Consiliariu Gub. I. M a c e l a r i u, se tréce la ordinea dilei.

XX. Conformu punctului 1-iu a programei statorite pe Siedinti'a de facia, presidiulu pune la ordinea dilei alegerea controlorului Asociatiunei, in loculu fostului controloru A l e s a n d r u B a c u, si unu Archivariu in loculu fostului Archivariu D. V i s a r i o n u R o m a n u, a caroru resemnatiune s'au cetitu in siedinti'a precedente, — la propunerea D. Cons. Gub. I l i e M a c e l a r i u.

Se alegu DD. Profesori de preparandia dein S a b i i u: I o a n n P o p e s c u si N i c o l a u C r i s t e; celu de antaiu de controloru, cesta alaltu de Archivariu al' Asociatiunei.

XXI. Venindu la ordinea dilei primirea raporturilor comisiuniloru alese in Siedinti'a precedente conformu punctelor 7, 8, 9 a programei, mai in-

*) Celi, cari au platitu tacsele prescrise prein §. 6. dein Statute, pana pre tempulu acestei adunari, toti au fostu trecuti in prot. membriloru, ceea ce s'a observatu si in Siedintia de repetite ori.

ainte referéza comissiunea de 5 membrii alésa spre censurarea socoteleloru, a carei referinte D. Prof. M i c u pasindn pe tribuna raporteadia, cà comisiunea esmisa au aflatu raciotiniulu in ordinea cea mai buna, pentru aceea adunarea generale esprima Dlui Cassieriu multumita. — Dup' acést'a se iau la de-sbatere reflexiunile comissiunei facute la unele positiuni de erogate si anume:

a) cumca espensele facute cu tiparirea acteloru Associatiunei nu ar' fi documentate.

Cu privire la acést'a positiune dificultata, propune D. Cons. Gub. I. M a c e l a r i u, cà luandu-se astadata spre sciintia, pe viitoriu se se documente-die asemenea espense cu tóla esactitatea.

D. Dr. B o b u spriginindu propunerea, adauga cà raciotiniulu se se intregésca, si despre acést'a se se raportedie la viitórea adunare generale.

Presidiulu aducandu propunerile facute la votisare, propunerca D. Consiliariu M a c e l a r i u se primesce.

b) cumca tinerului Dragomiru i sar' fi asig-natu cà bani colegiali 60 fl. v. a. fora de a fi fostu preliminarati de adunarea generale din Hatiegu. D. Secret. II. R u s u, cu privire la acést'a dificultare espune motivulu, dein care au purcesu Comitétulu Associatiunei la asemnarea acestei summe, dicundu cà acela Comitétu, vediendu lips'a aratata de tenerulu

Dragomiru, carele neavendu alte mijloace de unde se suplinésca banii colegiali, erá in periclu de a asi perde unu anu, pentru aceea ia aplacidatu summ'a pomenita in sperantia, cá adunarea generale o va incuviintiá, la din contra fiindu gat'a de a o refundá cassei.

R. D. Canonicu Negrutiu este de opinie, cá acést'a summa espendata fora de a fi fostu preve-diuta in bugetulu anului 186⁴/₅ cu atat'a mai pucinu s'aru puté incuviintiá, cu cátu cá acestu tineru mai avea dela Associatiune unu stipendiu de 300 fl. v. a.

Dr. Brendusianu din motive mai pe largu deduse, propune incuviintiarea acestei summe.

In contr'a acestei propuneri si pentru parerea Dlui Canonicu Negrutiu, cá se nu se incuviintiedie, vorbescu DD. Asente Severu, Densiusianu, Dr. Bobu.

Dr. Tincu demustra, cá nu s'au espendatu mai multu decum au fostu preliminaru pe anulu 186⁴/₅, forá din banii preliminati cá stipendiu pentru industriari, la care nu s'au insinuat nici unu concurent, s'au aplacidatu unu ajutoriu extraordinariu de 60 fl. v. a. cu a carei aplacidare inse preste sum'a preliminarata in bugetu, nu s'au trecut, — e de parerea lui Dr. Brendusianu, cá se se incuviintiedie. D. cons. gub. I. Macelariu sustiene pe antevorbitoriulu, alaturanduse la propunerea lui Dr.

Brendusianu, asemenea **D. D. Supralocotenentele Ignatu** si **Vice Comitele Francu**. Inchieianduse desbaterea, se aduce la votisare mai antaiu propunerea lui **Dr. Brendusianu**, care de adunarea generale priminduse, enuncia presi-diulu urmatoriulu:

Conclusu

adunarea generale asignatiunea sumei de 60 fl. v. a. ajutoriu estraordinariu cá bani collegiali tenerului **Dragomiru**, o incuviintiedia (de asta data. Vice-presiedintele.)

c) cumca obligatiunea in suma de 300 fl. v. a. donata Asociatiunei prin **D. Georgie Visia** din **Zlatn'a** nu s'aru fi pututu realisá, din care cauza respectivului daruitoriu neputenduse pana acuma espedá diplom'a de membru fundatoriu, caus'a a-steapta dupa o corespundietória resolve. —

Dupa ce cu privire la acestu obiectu **D. Rusu Secr. II.** alu Asociatiunei, predá starea lucrului din actele Asociatiunei mai pre largu, si anume, cá pentru realisarea acestei obligatiuni **Comitetulu Asociatiunei** aru fi incredintiata pre **D. adv. Gozmanu** din **Oradea mare**, dupa a carui raportu inse debitórele devenindu insolvente, propune **D. consiliariu Macellariu**, cá se se incredintiedi tótæ caus'a unui **Comitetu** cu insarcinare de a raporta la viitória adunare generale.

această propunere priminduse de către adunarea generală, au devenit concluduse.

(În cazurile aducute amentele D. Visia s-au cerut înapoi documentele, și a promis să plătească bani gata pentru diploma de fondatoriu. Vpreșed.)

d) D. prof. Moldovanu observă, că s'au cheltuit pentru totu o sumă nepreliminată de 189 fl. 54 xr. de în care sumă, afară de cei 60 fl. v. a. plătiți tinerului Dragomir, s'au mai putut scădea portul cartilor capitate în sumă de 28 fl. 29 xr. v. a. și așa au mai rămas încă suma de 100 fl. 60. xr. v. a., în privința careia, că erogațiunile fără de autorizare, Comitetul ar avea să se rectifice.

Asupra acestei poziții s'au desfășurat discuții, susținute de DD Macelariu, Rusu, Densiusianu, Moldovanu, Dr. Bobu și G. Baritiu, după o expunere detaliată a acestuia din urmă, care revărsa lumina asupra chestiunii principale, ce s'au ivit, arătându cu exemple pătate de câte ori poate deveni Comitetul Asociației în poziție de a nu se putea reține de la cheltuieli neprelimitate fără dauna simțită de Asociației, atingându prin treacatu și întrebarea: dacă nu cumva ar fi cu scopul să se acorde Comitetului unu fel de revizuire pentru cazuri neprevăzute; în urmă face propunere, că se să prelimesc pentru cheltuieli neprevăzute unu cuantumul mai mare. — Încheiându-se discuția, președintele

resume rezultatulu si aduce mai antaiu la votisare intrebarea : deca adunarea generale incuviintiedia si restulu de 100 fl. 60 xr. v. a. cá errogatiune nepreliminata , — dupa aceast'a, propunerea domnului G. Baritiu , — care ambele la votisare priminduse, presidiulu enuncia urmatoriulu

Conclusu:

adunarea generale conchide cá pentru spese neprevedute se se preliminedie unu cuantu mai mare, a carui errogatiune inse la adunarea generale se se legitimedie

XXII. Ajungandu la ordine raportulu Comisiunei pentru bugetulu anului 1865/66 , referintele Comisiunei D. prof. Moldovanu pasiesce pe tribuna si refereadia mai antaiu rezultatulu, in care Comisiunea s'au unitu in privinti'a summei, ce o póte propune, cá bugetu de spese si alte scopuri pentru acaroru ajungere s'au infiintiatu aceasta Asociatiune, comisiunea propune o summa rotunda de 2100 fl. v. a. —

Totu aceasta Comisiune fiindu insarcinata cu revederea chartieloru despre legatulu Telechianu din Abrudu, aduce la cunoscienti'a adunarei generale, cá plenipotentele Asociatiunei D. adv. Nicol'a, vediendu starea ruinata a casei testate in interesulu Asociatiunei, au aflatu de bine a o vinde. — Adunarea generale inainte de a purcede la desba-

țerea speciale, a bugetului propus de către comisiune, la propunerea referinței comisiunii, încuviințind și vânzarea casei făcută de D. Mateiu Nicolae plenipotențiatul asociației, și pentru cheltuielile puse să aducă multumită.

Urmandu la desbatere detaliata bugetulu Asociației pe anulul 186⁵/₆ preliminaru de către comisiune în summa totală de 2100 fl. v. a. și anume

1. că remunerațiune pentru Secretariulu II.	— — —	200 fl.
2. spesele cancelariei și a șierbitorului ei	— — —	150 fl.
3. Ajutoriu pentru unu juristu aplicatu la cancelari'a Asociației că scrietoriu stabilu	— — —	100 fl.
4. pentru înăvutirea Museului deîn Blasiu preliminaru în anu trecut, înse ne scosi.	— — —	60 fl.
5. pentru înființind'a comisiune ortografică	— — —	400 fl.
6. unu stipendiu pentru unu auditoriu de filosofie, seau pentru unu tehnicu	— — —	300 fl.
7. pentru 5 juristi stipendia a 100 fl.		500 fl.
8. spese esteraordinarie ale Comitetului		90 fl.

Summ'a 2100 fl.

1. remuneratiunea Secretarului II. cu

200 fl. v. a.

se incuviintiedia.

2. La spesele cancelariei preliminate de 150 fl.

Secr. II. R u s u e de parere, că suntu pré pucine si propune se se mai mareasca cu 10 fl, dupa o desbatere incinsa asupr'a acestei propuneri de adausu, la care au luat parte DD. P o p f i u, M e z e i, A s e n t e, Canoniculu N e g r u t i u, propunerea comissiunei priminduse de catra Adunarea generale, cei 150 fl. pentru spesele cancelariei

se incuviintiedia.

D. Secr. II. R u s u postesce că se se iée in protocolu, că deca summ'a preliminata pentru cancelaria de 150 fl. nu s'ar ajnunge, se nu fia respundietoru, acést'a dechiaratiune a D. Secr. de catra Adunarea generala

se lie spre sciintia.

3. Summ'a de o 100 fl. propusa de catra comissiune pentru unu juristu la cancelari'a Asociatiunei cá scriitoru stabilu

se incuviintiedia.

4. Summ'a de 60 fl. pentru inavutirea museului din Blasiu

se incuviintiedia.

5. Venindu sub discussiune summ'a de 400 fl. preliminata pentru comissiunea ortografica, acést'a

positiune remane deocamdata în suspens, relegându-se la ocasiunea, ce se asteapta a fi data dein partea Comitetului Asociatiunei cu motiunea pentru unificarea ortografiei.

6. Summ'a de 300 fl. v. a. preliminata alternativemente pentru unu auditoriu de filosofia ori pentru unu tehnicu adunarea generale

o incuviintiedia meninduo pentru unu tehnicu.

7. 8. Ajungandu sub desbatere propunerea comisiunei in privinti'a preliminaratoru 5 stipendii cate de 100 fl. pentru auditori de drepturi, si a loru 6 gimnasisti cate 50 fl. v. a., se ivise mai multe pareri exprimate de DD. Dr. Bobu, Asente, Negrutiu, Macelariu, Baritiu, care tôte in principiu se invoiau intr'aceea, cá contrahenduse dein stipendiile preliminate pentru juristi si gimnasisti, se se faca stipendii pentru doritorii de a frecuentá scól'a reala, — diversitatea opiniuniloru se arata numai in summ'a stipendiiloru si in locul unde aru fi de a se frecuentá si adeca : in patria ori afora de patria? pentru aceea spre inlesnirea desbaterii, propune presidiulu spre decisiune intrebarea : voiesce adunarea generala infiintiarea unui stipendiu pentru scól'a reala? Adunarea generale decidiendu presidiulu enuncia de concludu :

Contragerea stipendiiloru preliminate pentru ju-

risti si gimnasisti in favorea unui stipendiu pentru scól'a reala, se primesce, si

Presidiulu pune adunarei generale spre rezolvare, intrebatiunea, catude mare se fia stipendiulu votatu in principiu pentru scól'a reale.

Dupa o scurta desbatere sustienuta de catra DD. Densiusianu, Baritiu, Moldovanu adunarea generala voteadia

pentru unu technicu? (scól'a reale) 300 fl. v. a.

Mai remanendu dein summ'a de 800 fl. v. a. cari comissiunea iau fostu preliminaru de stipendii pentru 5 juristi si 6 gimnasisti inca 500 fl.

D. Asente Severu, propune cá dein acést'a summa se se faca patru stipendii pentru juristi cate de 100 fl. si doue pentru gimnasisti cate de 50 fl., adunarea generale decide:

Se remana in vointi'a si prevederea Comitetului Asociatiunei de a sistemisa si imparti acést'a summa de 500 fl. menita pentru stipendii, cum va vedé de a fi mai bine si corespundietoriu impregiurariloru.

9. fiendu preliminaru prin comissiune de spese extraordinari suma 90 fl. v. a. referintele comisiunei, propune inmultirea acestei summe cu 10 fl. v. a. care propunere priminduse de catra adunarea

generale, summ'a întreaga de 100 fl. pentru spese
extraordinarie

se încuviințiedia

(Dein contra, s'au aplacidatu 200 fl. v. a.

Vpres.)

XXIII. Fiindu bugetulu anului 186⁵/₆ stato-
ritu de catra adunarea generale, înainte de a se
purcede mai departe, danduse cuventu D. profesoriu
M o l d o v a n - u, face următoarea propunere :

Considerandu incurcatur'a, ce ni s'au causatu
chiaru in adunarea generale presente, din caus'a, că
in bugetulu statoritu la Hatiegu unele spese, care
neincungiuratu aveau a se face nu s'au prevediutu,
s'au celu pucinu nu s'au determinatu limpede, con-
siderandu, că tóta cass'a si societatea bine ordinata
are se aiba înainte de tôte unu bugetu bine regu-
latu : adunarea generale se decida că Comitetulu la
fiacare adunare generale se puna pe mės'a adunarei
generale, unu proiectu de bugetu pentru anulu mai
deaprópe venitoriu; aceast'a propunere punanduse de
catra presidiu la ordinea dılei, adunarea generale in
intregulu ei cuprinsu

o primesce si redica la valóre de conclusu.

XXIV. Comissiunea esmisa pentru prelimi-
narea bugetului, la 5 suplici incurse la Comitetulu
Associatiunei, si anume dela G e o r g i e A n d r e i u
M u r e s i a n u octavanu in Blasiu si Ioanu Pro-

danu clericu in Sabiiu, cá concurenti pentru premiulu stenograficu preliminaru in adunarea generale dela Hatiegn, — Simeon Moldovanu, Andreiu Morariu si Cosm'a Anc'a invetiatori normali din Naseudu, care ceru remuneratiuni pentru cultivarea pomiloru, — apoi Ioane Criste maiestru legatoriu de carti din Sabiiu, care cere ajutoriu pentru a se provedé cu uneltele necesarii, propune a li se dá asta data negativa fiindu bugetulu in astu anu fórte tiermunitu, — iara suplic'a lui Filimon Ilia pentru asemnarea unui stipendiu o recomanda Comitetului, — propunerea comissiunei in privinti'a a tóte suplicele incurse se primesce.

XXV. D. Vice comite alu Zarandului A. Francu intr'o cuventare lunga demonstrandu lips'a, ce domnesce pe la scolele populari, neavendu ABCdare cu litere strabune corespundietóre, aru fi de parere, cá pentru unulu, care s'ar adoperá de a compune unu ABCdariu bunu, cu litere strabune, se se aplaciedie una remuneratiune celu putinu de 50 fl. v. a.

aceasta propunere de si adunarea generale o au primitu cu viia placere, totusi nefiindu la timpu, o releaga pana la alta ocasiune.

XXVI. Ajungandu la ordinea dílei raportulu comissiunei a trei'a, care au fostu insarcinata cu conscrierea membriloru noui, R. D. Canonicu Gr. Mihali, cá referinte a

comisiunii perlege list'a cu numele membrilor, care s'au inscris ca membrii noi si aceluia, cari au respunsu tacs'a anului trecut.

Presidiulu propune adunarei generale spre decisiune intrebarea deca membrii noi inscrisi, a carora nume s'au perlesu, se priimesu?

Adunarea generala primesce pe toti membrii noi de membrii Asociatiunii.

Tempulu fiindu forte inaintatu, Siedintira se incheia la 2 $\frac{1}{2}$ ore dupa ameadu, provocanduse adunarea generala din partea presidiului la continuarea siedintiei, pe dupa ameadu la 5 ore.

Continuare in 29 $\frac{1}{17}$ Augustu dupa amiedi la 5 $\frac{1}{2}$ ore.

Dein angustimea tempuluineputenduse gata protocolulu desbateriloru dinainte de amedi, se trece la ordinea dilei.

XXVII. D. R u s u Secr. II. cerendusi cuventu, face urmatóri'a motiune:

Considerandu necesitatea imperioasa a statoirii unei unitati in privinti'a ortografiei romane cu litere latine; considerandu mai incolo, ca adunarea Asociatiunii nationale dein Aradu pentru cultur'a poporului romanu, petrunsa de ast'a nece-

sitate , a însărcinatu pre Directoratul Asoc. resp. a provocá pre celealalte Asociatiuni romane sorori dein Transilvani'a si Bucovin'a, cá se aléga dein senulu seu, cate doui barbati de capacitate si specialitate , carii adunanduse la unu locu , se tiena consultatiuni asupr'a statorirei multu doritei unitati ortografice; considerandu, in fine , cá Comitetulu Asoc. tranne romane a imbracisiatu cu tota caldur'a acést'a provocare a On. Directoratu al' Asoc. natiunale dein Aradu , si totu deodata s'a semtitu indetoratu a recomandá cu totu zelulu pertractarea si deciderea acestui obiectu , inca in siedintiele adunari gen. presente : asia cá Secretariu si membru alu acestei Asoc. si mai alesu cá romanu : mi liau volia a propune On. adunari gen. spre pertractare si decide urmátórele :

On. ad. gen. se binevoiesca a decide , cá primesce in principiu propunerea on. Asociatiuni natiunale dein Aradu, in privinti'a tienerei unei conferintie dein barbati de specialitate , spre scopulu statorirei unitatiei ortografice? déca primesce , dein câti individi se costae numerulu deputatiloru delegati dein partea Asoc. tranne romane la aceeaasi conferintia? si in urma, unde se se tiena resp. conferintia? alegunduse apoi totu deodata si barbatii , cari suntu a se delegá dein partea Asoc. nóstre.

Pentru aceasta propunere cerendosi cuventu, vorbesce D. Canonicu N e g r u t i u, si e de parere, cá daca adunarea generale propunerea facuta dein partea D. Secr. II. R u s u, o aru redicá la valóre de conclusu, aru fi cu scopu de a se desemná totudeodata si locul conferintieloru, unde se se adune comissiunea. D. vorbitoriu este de parere, cá locul celu mai acomodatu aru fi Blasiulu. (er' de membrii Comissiunei propune pre D. V. pres. si pre D. B a r i t i u. Vice-presiedintele)

D. protopopu A n t o n e l l i este in contr'a propunerei facute, dein cauza, cá dela conferinti'a unei comissiuni, cá ceea aduse in propunere de D. Secr. II. nu speredia acelu resultatu, care aru fi de doritu, Domni'as'a propune infiintiarea unei foei filologice, careia se i se asignedie cá subventiune celi 400 fl., preliminati de comissiune, si crede, cá astmodu pregatinduse materialulu cerutu la unificarea ortografiei pe calea concurintiei libere, mai currendu neamu apropiá de scopulu doritu.

Pentru propunerea Secr. II. D. R u s u, mai vorbesce D. Popufiu, iara in contr'a aceleia si in favorea propunerei facute de D. A n t o n e l l i vorbesce Dr. B o b u.

D. Asente Severu propune cá adunarea generale se se dechiare, cá primesce in principiu

propunerea Asociatiunii literare Aradane, iara punerea ei in lucrare se remana pana ce s'aru deschiará si Asociatiunea dein Bucovin'a.

Dr. B r e n d u s i a n u este cu totul pentru de a se lasá campu desvoltarei libere in acést'a materia de atât'a ponderositate pentru limb'a nationale, care sta in legatura cu ins'asi esistenti'a nóstra.

Profesorulu M o l d o v a n u spriginesce propunerea Secr. II. D. R u s u. — D. A l e s a n d r u R o m a n u nu vede mare divergintia in ortografi'a Transilvaneniloru si a Ungureniloru, este in contr'a propunerii Secr. II D. R u s u si nici propunerea D. A n t o n e l l i nu o pote sprijini, propunerea Asociatiunii Aradane in principiu aru fi de a se primí, dara de o cam data ar fi de a se mai dá tempu de unu anu la pregatire prin diurnalele, ce le avem, oferindu insusi foia, ce o are sub directiunea Domniei sale; in astu intielesu cugeta de a se insciintiá Asociatiunea lit. din Aradu.

Dupa inchieiarea desbaterei dein trei propuneri, care s'au facutu punendu presidiulu propunerea D. A l. R o m a n u la votisare,

Se accepe si conclusulu adunarei generale este: se se respunda Asociatiunii literare Aradane, cumca propunerea facuta din partea aceleia, in principiu se primesce, daru punerea ei in lucrare se amana pe unu anu, in care tempu obiectulu diver-

gintiei ortografice se se ventilezie prin foile publice, rugandu pre respectivii D. redactori pentru publicarea articliloru, ce se voru scrie in astu obiectu spre ajungerea scopului doritu.

XXVIII. D. Secr. II. R u s u cetesce motiunea sa resp. propunerea Comit. privitoria la pertractarea cestiunei despre compunerea unui dictionariu etimologicu si a altui dictionariu in limbele patriei, facundu totu deodata cu acea ocasiune cunoscutu adunarei generale, cumca la provocarea Comitetului Associatiunei, de dto 4 Iuliu a. c. adresata catra toti aceli barbati de litere dein tota romanimea, cari aru fi posiediendu seau in scrisu, seau in tipariu elaborate de feliulu acest'a, cá se incunoscintie pre Comitetulu Associatiunei; au respunsu pan' acum numai D. Simeonu M a n g i u c 'a Jude de cercu dein Jamu, Comitatulu Carasiu, apoi D. Sav'a P o p o v i c i u B a r c i a n u si Visarionu R o m a n u ; cesti dein urma, tramiendu si cateva coale dein dictionariulu seu, ce se afla sub tipariu; se cetescu apoi adresele respectiviloru.

Reverendissimulu D. Canonicu N e g r u t i u face propunere, cá pentru compunerea unui dictionariu etimologicu si altu dictionariu in limbile patriei se se desemneze unu premiu de cate 100 # pentru unulu.

DD. Densiusianu, Asente, Moldovanu suntu in contr'a propunerei; Dr. Bobu pentru propunerea D. Canonice Negrutu. D. Baritiu se simte indetoratu a vorbi in numele Brasiovenilor, carora nu li a trecut nece prein minte cá se cugete la tiparirea unui dictionariu dein fundulu Asociatiunei, si s'aru bucurá inse daca aflanduse unu asemenea opu gat'a, Asociatiunea Transilvana aru luá asupr'asi ingrigirea tiparirii, si fiendu gat'a, pentru a i se dá unu feliu de autoritate, l'aru revedé si premiá.

D. A. Romanu este in contr'a premiarei.

Presidiulu resuma propunerile facute dein partea DD. Rusu, Negrutu si Baritiu, si la intrebarea deca adunarea generale voiesce de a se ocupá cu edarea unui dictionariu? adunarea decide cá voiesce.

(Nota: Dein contra adunarea s'a dechiaratu, cá nu e in s'are a se ocupá cu edarea lor, dein cauza cá nu are midiloce pecuniarie.

Vpresedintele)

Acumu venindu la votisare propunerea D. Canonice Negrutu nu se primesce.

Si in fine motiunea Domnului Baritiu cá se

se premieze unu dictionariu aflatu de corespondietoriu si acarui editiune o va ingrigi Associatiunea romana,

se primesce.

(Adunarea a decisu numai, cumu cà opurile, ce i se voru substerne, va ingrigi a se censurá, si a reportá adunarei venitorie, totu de o data a recomandá adunarei, pe cele aflate de demne a se premiá dupa starea finantiaria a Associatiunei.

Vpresiedintele)

XXIX. D. Secretariu II. Rusu face urmatori'a motiune :

Considerandu , cà e bene si cu scopu , ba tocm'a delipsa cá natiunea romana sesi cunósca pre barbatii sei celi zelosi , cari spriginescu si contribue la inaintarea culturei romanului , prin urmare si la spriginirea acestui paladiu natiunale , ad : a Asoc. tranne romane : asia eu din astu motivu , si in conformitate cu unu Conclusu alu Comitetului Asoc. , me sentiu detoriu a face propunerea , cá numele P. T. membriloru Asoc. , se se publice si tiparésca , cu ocasiunea tiparirii acteloru acestei adunari , tocm'a dela urdirea acestei Asoc. adeca : pre an. Asoc. 186¹/₂ 186²/₃ 186³/₄ 186⁴/₅ si de aici incolo se se tiparésca regulatu in totu anulu.

acést'a propunere se primesce.

XXX. Venindu la ordinea dilei alegerea de membri onorari, la propunerea D. Baritiu că pentru acést'a aru fi trebuitu a se alege o comisiune, carea numele aceluor Domni, ce s'aru fi propusu adunarei de membrii onorari, se i fi datu mai inainte, si dupace acest'a nu s'au intemplat, propune cá asta data se remana propunerea si denumirea de membrii onorari.

propunerea se primesce.

XXXI. Presidiulu pune la ordine alegerea locului si a timpului adunarei generale viitoare, la propunerea D. Asente Severu,

Se alege de locu alu adunarei generale viitoare Alb'a Iuli'a, iara timpul se prefige pe 15/27 Aug.

XXXII. Pentru verificarea protocolului se alege o comisiune in persoanele DD. Constantinu Cumanu, Bas. Harsianu, parintele D. Adamoviciu, Bas. Duc'a si Ioane Gallu.

Astfelu ajungandu adunarea generale la finea lucrarilor sale, presidiulu incheia adunarea, cu urmatoarea cuventare (aclusa sub M. lit. M.), la care D. protopopu Antonelli respondiendu, multiamesce Reverendissimului D. Vice-presedinte pentru pacienti'a si intielépt'a conducere; i postesce, cá atotupatniculu Do-

imedieiu se-î pastredie sanatatea la multi ani,
câ sesi pota terminá opulu celu de mare pre-
tiu pîntru natiune. Se traiésca.

Inchieierea Siedintiei la 8 $\frac{1}{2}$ ore ser'a
S'a verificatu Abrudu, in 30 Augustu 1865.

C u m a n u
membrulu Comitetului verifcatoriu

H a r s i a n u
m. Com. verif.

I. G a l l u
m. Com. verif.

D. A d a m o v i c i u
m, Com. verif.

Tim. C i p a r i u m. p. Canonieu si V. pre-
siedinte alu Asociatiunei, si presiedinte alu Adu-
narei generale dein Abrudu.

I o a n e V. R u s u m. p.
Secretariu Assoc. tranne rom.

M a t e i u N i c o l ' a m. p.
advocatu si Secr. ad hoc.

I u s t i n u P o p f i u m. p.
Prof. si Secr. ad hoc.

A.

Prea estimati Domni si frati!

Asi fi doritu dein tota anem'a, cá si cu oca-
siunile mai inainte, nu numai io, ci noi cu totii
câti ne aflâmu acumu si ne aflaramu la adunarile
cele mai de aproape trecute, cá insusi prea Ven.
Presiedente alu acestei Asociatiuni se se fia potutu a-
flá in midiloculu acestei stralucite adunari, spre
a o conducere cu tota energi'a indatenata, si cu
tota insufletirea, ce scie insuflá in anemele totu-
roru, si a nu lasa si acumu a treia óra acesta sar-
cina atatu de grea pre umeri asia de nepotentiosi;
si mai alesu in momentele de facia, candu si a-
cumu am de a suferi de in partea unoru scaim-
bari aprice in sanetate-mi, si abia cutezai a plecá
intru una calatori'a asia de lunga si molesta pen-
tru celu patemitoriu spre implenirea unei oblega-
tiuni atátu de importante. Inse si acumu, atátu
ostenelele puse in caus'a ierarchiei sale, câtu si
alte acte oficiose, nu lasara pre Esc. Sa, precumu
avù bunetate ami scrie, nece cu acesta ocasiune
a ocupá acestu scaunu, la carele si a dou'a ora
l'a chiamatu increderea generale a Adunariloru A-
sociatiunei.

Inse pre câtu-mi este de mare parerea de

reu, a mea si a nostra a tuturoru, pentru absen-
 ti'a Esc. Sale, — pre atâtu-mi este de mare si
 bucuri'a de alta parte, că D. dieu, bunulu pa-
 rente alu nostru alu tuturoru, ne a adunatu érase
 la unu locu, că se ne consultămu si mai in colo
 de afacerile Asociatiunei nostre, si despre midilo-
 cele, ce suntu a se luá pentru a inaintá scopulu
 acesteia, literatur'a si cultur'a nationale. Caci deca
 scopulu e asia de mare, si cu atâte greutati im-
 preunatu, precumu fia-care dein noi semte si scie,
 si deca acestu scopu e atatu de comune pentru
 tota natiunea romana nu numai dein patri'a nostra,
 ci si mai departe, fiendu că rezultatele si cosecen-
 tiele ori caroru întreprinderi nece una data nu re-
 manu restrinse la cerculu, pentru care s'a între-
 prensu, ci totu de un'a si intendu unde sale giuru
 inpregiuru in tote partile, atunci si nevolienti'a
 nostra, zelulu, nepregetarea, inca se cade se fia
 comune, alu tuturoru, dein tota anem'a, cu tota
 caldur'a, si dein tote poterile. Pentru că resulta-
 tele mari nu se potu castigá cu poderi mici; si
 cauzele natiionali ori de ce natura se fia, nu numai
 politice, ci si cele literarie si cele de cultura,
 suntu totu de un'a cause gigantece, cari nu le
 potu duce in efectu pigmeii, pregetatorii de avere
 si de activitate, ci barbatii cu energia, si promti
 la ori ce sacrificiu câtu de mare se fia.

Că presedinte în or'a de acumu así avé obligatiune, de a dá celu pucinu una rapede idea despre progresulu, ce a facutu Asociatiunea noastră în respectulu înaintarei atât a literaturii câtu si a culturii nationale, — înse acesta idea, credu io, că fia-carele de între noi va poté se sio face însusi deîn reportulu activitatii Comitetului centralo în decursulu anului, ce acumu se inchia. Er' deca cumuva idea, care va si o formeze ceneva în acestu respectu, nu va respunde deplenu asteptarii interne ale sale, así rogá, se se lie în consideratiune, si ce am disu mai susu despre rezultatele mari, dupa ce poterile Asociatiunii nostre atât'a sunt de mice, câtu e de mirare, cumu amu si cutezatu a ne apucá de scopure asia de înalte cu poderi si midiloce atatu de micșiore.

A venitu tempulu, credu io, în care mai cu multa seriositate se considerámu momentositatea întreprinderii nostre, se ne scuturámu ori deîn letargia ori deîn nepasare, se luámu nou sboru spre a dá aripe Asociatiunii întru scopurile ei, pentru că a o lasá se stagneze si se se innece în nepotentiele si neaverea ei, ar' fi lucru prea tristu si pecatu forte mare.

Semnele precurgatoria inse-mi dau anema se sperezu, că Adunarea de acumu va se face epoca noua în analele Asociatiunii nostre. Dè ce-

rule, că acestu locu clasicu alu vechiloru nostri parenti se insufle in anemele nostre ale toturor'a spiritulu acelui poporu mare, carele in tote partile lunei, unde au petrunsu cu braciulu loru celu vertosu, au introdusu si cultur'a impreuna cu literatur'a romana.

Adaugu salutarea mea cea mai cordiale atâtu către prea ven. Adunare generaria, câtu si in numele acestia către prea demnii cetatiani ali locului acestui, carii ne au acuprensu cu atâtă cordialitate fratiesca si ospitalitate rara.

Totu de una data dechiaru siedenti'a adunarei generarie de deschisa.

Disa in Abrudu ¹⁶/₂₈ Aug. 1865.

T. Cipariu m. p.

V. presied.

B:**Raportul**

Secretariului II. despre lucrările și decisiunile mai însemnate ale Comitetului Asociațiunii transilvane române, în decursul anului Asociațiunii 186⁴/₅.

A.)

În conformitate cu §-lu 32. lit. g.) a statutelor Asociațiunii transilvane române pentru literatură română și cultură a poporului român, președinte a protocoalelor, ce s-au luat în ședințele lunare a Comitetului Asociațiunii transilvane române, subscrisul Secretariu II, are onoare a aduce la cunoștință și a prezenta onorabilei Adunări generale lucrările și decisiunile Comitetului cele mai însemnate pre anul Asociațiunii 186⁴/₅, adică începând de la adunarea generală a Asociațiunii transilvane române ținută la Hătiegu în 1—2 Augustu a anului trecut, până la adunarea generală prezente. — Și mai antaniu dar', urmând ordinea cronologică, voi începe cu :

I-a Siedintia lunaria a Comitetului Asociatiunei tinuta in 6 Septembrie c. n. 1864.

In asta siedintia, Comitetulu Asociatiunei si-a tinutu de ceea d'antaniu a sa detoria, a se ocupá cu punerea in lucrare a concluseru aduse in adunarea generale tinuta la Hatiegu in 1—2 Augustu a. tr. si anume:

a) Prein §-lu 38 se decise a se face catu mai curenda pasii necesari la locurile mai Inalte pentru esoperarea aprobarei adauseloru, respective a modificatiuniloru facute la §§-ii 23 si 30 dein statutele Asociatiunei: in privinti'a portarei presidiului in siedintiele lunarie a Comitetului, in casulu candu presiedintele si Vice-presiedintele Asociatiunei, aru fi altu-cum impededcati, cum si in privinti'a substituirei membriloru ordinari ai Comitetului, in casulu candu orearii n'aru poté luá parte la siedintiele lunarie, — prein membrii suplenti.

Totu prein §-lu 38 se decise a se substerne prea gratiosei aprobari a Maiestatei Sale c. r. Apostolice, intemplat'a nou'a realegere a presiedintelui si Vice-presiedintelui Asociatiunei, in conformitate cu §-lu 11 a Statuteloru Asociatiunei.

b) Prein §-lu 39 se luara mesurele necesarie pentru impartirea stipendiiloru preliminate dein partea adunarei gen. a Asociatiunei tinute la Ha-

tiegu in siedinti'a sa dein 2 Augustu a. tr. pre anulu scolasticu 1864⁵ in summ'a de 1600 fl. v. a. dein care 100 fl. v. a. fura preliminati pentru unu scriitoriu stabilu in Cancelari'a Asociatiunei; in privinti'a acestor'a se decise, cá se se impartiesca pre calea concurselor cu terminulu pre 1-a Novembre 1864.

c) Prein §-lu 40 se decise cá unulu dein cele dóue stipendia de cate 50 fl. v. a. preliminate dein partea adunarei gen. dela Hatiegu p. 15 pentru ajutorarea aceloru tineri, carii se voru destinge cu progresulu in art'a stenografica, se se confereze studentelui gimnasialu Filimonu Ilia, carele cu oca-siunea adunarei gen. dela Hatiegu, dede probe multiamitóre despre progresulu in art'a stenografica, éra pentru cel'alaltu stipendiu éراسi de 50 fl. v. a. se decise a se publicá concursu cu terminulu pana in 1-a Maiu 1865.

d) Prein §-lu 41 se decise impartírea celoru dóue premia de cate 25 fl. v. a. preliminate dein partea adunarilor generale a Asociatiunei tienute la Brasiovu si la Blasiu, ceea d'antania in anulu 1862 p. XIV. ceea dein urma in anulu 1863 p. 7. lit. b) pentru acelia, carii voru documentá, cá posedu celi mai multi si mai frumosi fragari — dudi — destinati pentru prasirea viermiloru de me-tasa. — Aceste premia se conferira pre calea con-

curselor, si anume unulu se asemnà Domnului oficialu de monetaria in Alb'a-Iuli'a, Victoru P i p o s i u, carele cu ocasiunea adunarei dela Hatiegu dein a. tr. documentà cu documente demne de tóta credinti'a, cumca posiede 109 fragari in starea ceea mai buna si mai frumósa de cate 5—6 ani; — alu doilea se dede s cole i r o m a n e g r. o r i e n t a l e dein Erdő Szent György, carea inca dovedi totu cu ocasiunea adunarei dela Hatiegu a. tr, cà posiede 72 fragari de cate 3, 5—8 ani, érase in stare buna, si pre langa aceea, o scola de ultoi de cate 4—5 ani, in numeru pana la 200.

e) prein §-lu 42 se aduse decisiune in privinti'a celoru dóue premia de cate 100 fl. v. a., destinate dein partea adunariloru gen. dela Brasiovu 1862 p. VII. si Blasiu 1863 p. 22, pentru ajutorarea a loru doi teneri romani cualificati in vre o meseria, si anume unulu deintre aceste premia, se dede tenerului sodalu de mesariu, D e m e t r i u B o i u dein Sighisiór'a, carele corespunse pre deplinu conditiuniloru defipte pentru meritarea acelu premi, in respectivulu concursu; — éra pentru cel'al'altu premi, neaflanduse pre atunci concurente, cu cualificatiunea ceruta, se determinà a se publicà de nou concursu cu terminulu pana in 1-a Maiu 1865.

f) Prein §-lu 43. amesuratu budgetulu preliminaru dein partea adunarei gen. dela Hatiegu in

siedinția s'a II. p. 15; Comitetulu Asociatiunei decise asemnarea urmatoarelor solutiuni:

1) 200 fl. v. a. onorariulu anualu a Secretariului II.

2) 100 fl. v. a. pentru unu scriitoriu stabilu în cancelari'a Asociatiunei,

3) 140 fl. v. a. pentru trebuintiele curente ale cancelariei Asociatiunei.

g) Prein §-lu 44 se aduse decisiune, că concludulu adusu în siedinți'a II. a adunarei gen. tîenute la Hătiegu în anul tr. p. 20, în privinți'a constituirei sectiuniloru scientifiche, proiectate în adunarea gen. dela Brasiovu dein 1862 p. XV, si anume sectiunile: filologica, istorica si fisico-naturale, se se puna în lucrare, si respectivii P. T. DD. presiedinti alesi în numit'a adunare, se se în-cunoscientieze despre acestu concludu. — Ceea ce s'a si facutu, precum se vede dein protocolulu agendelor Asociatiunei transilvane romane Nro: 131. a. tr.

h) Prein §-lu 46, Comitetulu Asociatiunei decise a intră în comunicatiune si relatiuni cu Comisiunea centrale dein Vien'a, infientiata cu scopu de a erui si conservá monumentele edili, carei'a spre acestu scopu, i-se si tramise câte unu esemplariu dein actele Asociatiunei. — Asemene se puse A-

sociatiunea in relatieune si cu institutul c. r. geologicu dein Vien'a

i.) Prein §-lu 47, Comitetulu primesce cu recunoscientia o copia autentica dein testamentulu domnului Georgiu Ancanu — predada dein partea Venerabilului Ordinariatu Metropolitanu greco-orientale dein Sibiiu — carele a testatu in folosulu fondului Asociatiunei 100 fl. v. a. si totu d'odata se pusera la cale mesurele de lipsa pentru esolvirea sumei testate, in primirea cassei Asociatiunei transilvane romane. Care summa inse, pan'acum nu s'a primitu la cass'a Asoc.

Deintre lucrarile si decisiunile Comitetului Asociatiunei in siedinti'a dein 6 Septembre, cá demne de insemnatu meritéza inca a se mentioná urmatoriele.

a) Comitetulu Asociatiunei dupa tóte provocarile sale vediendu, cá tacsele de membrii ordinari, nu incurgu regulatu dela mai multi domni membri ordinari, prein urmare, cá se afla restante sume insemnate, — asia petrunku de dorinti'a de a aflá vre unu medilocu asecuratoriu in privinti'a esolvirei regulate a tacsei prescrise prein §-lu 6 dein Statutele Asociatiunei, se semti indemnatu si totu deodata in interesulu benelui publicu nationale, ce se representéza prein acestu institutu nationale, se semti si indetoratu pre respectivii

domni membrii ordinari, carii de unu seau doui ani , se afla in restantia cu tacsele defipte prein §-lu 6 dein Statutele Asociatiunei , ai provocá; cu tóta onórea , prein bilete anumite , cá se respunda tacsele restante. — Spre care scopu se si decise tiparirea a loru 1000 esemplare provocari. — Cu ast'a ocasiune se decise si tiparirea a loru 1000 esemplaria diplome pentru membrii noui ai Asociatiunei, cum si tiparirea acteloru adunarei generale dela Hatiegu in 500 esemplaria , conformu decisiunei dein siedinti'a II. a adunarei generale tiente la Blasiu in anulu 1863. (Vedi § 53).

b) In urma, Comitetalu Asociatiunei totu in ast'a siedintia (decise, cá : c. r. Ministeriu de Statu se fia rogatu, cá se aiba bunetate a dispune, cá dein partea Academiei de sciintie dein Vien'a, se se tramita câte unu esemplariu dein actele acelei'a, si pentru bibliotec'a Asociatiunei; — pasii necesari in ast'a privintia s'au si facutu, precum se vede dein protocolulu corespondintieloru Nro: 160, a. tr. si actele s'a si primitu precum se va vedé mai in diosu.

II-a Siedintia lunaria a Comitetalui Asociatiunei, tiente in 4 Octobre 1864.

Deintre lucrarile acestei siedintie mai momentóse suntu urmatórele :

a) După ce Comitetul Asociațiunii luă cu bucuria știința despre charta oficială a Institutului Magistratu din Abrud de data 8 Iunie 1864, prin care se împartășește Asociațiunii declarațiunea de ereditate a succesorilor lui **Dionisiu Telechi** din Abrud, de praeș. 3 și 12 Noiembrie 1863 Nrii 369 și 385; — și după ce din cuprinsul respectivei declarațiuni se convinse Comitetul, că **Dionisiu Telechi** a testat în folosul fondului Asociațiunii casele sale de sub Nrii 229 și 52 cum și o parte de baia dela „Poian'a” în Chirnicu, și una dinmetate parte din Chirnicelu la „Catielu”, dintre care înse cas'a de sub Nrulu 52 și partile de bai, numai după mórtea prea demnei veduve a repausatului, voru deveni în proprietatea fondului Asociațiunii, — Comitetul Asociațiunii, prin §-lulu 58 nu lipsi în puterea îndetorii și misiunei sale, a luă asupr'a-si dispunerea, îngrijirea și administrarea realitatilor testate, împoterindu totu deodată pre domnulu advocatu **Mateiu Nicol'a**, că în calitate de avocatulu Asociațiunii transilvane romane, se facă pașii necesari pentru asigurarea, respective apărarea drepturilor și intereselor fondului Asociațiunii, cu privire la susunumit'a dispușetiune testamentaria.

Acestu legatu pui, destinat spre unu scopu

asia nobilă și măreție, spre scopul înaintării și consolidării culturii, se aduce la cunoștință onorabilei adunări generale, nu numai din motivul, că națiunea se aiba ocaziune a urmări cu toată atențiunea, a cunoște și a pretui după merite pe benefactorii și jertfitorii săi, ci totu deodată și spre a da expresiunea cea mai fidelă a recunoștinței și stimei, cu care ne simțim îndatorați către toți acei bărbați demni, cari rivalisau cu o nobilă emulațiune, în culegerea și adunarea materialului necesar spre consolidarea vieții și culturii naționale, sîrbindu totu odată de modelul posterității recunoscătoare.

b) După aceste lucrări din mai sus numită sîdintia, pe lângă afacerile așa numite curente, care atinseseră mai mult manipulațiunea internă, ar' fi a se mai aminti aici scontarea casei Asociațiunii §. 57., care s'a urmat regulat în toată luna la fiecare sîdintia, și apoi desemnarea esolvirii unor sume preliminate din partea adunării generale ținute la Hatiegu în anul trecut și anume 60 fl. v. a. pentru ajutorarea muzeelor naturalo-fizice din Blăși și Brașov, și 100 fl. v. a. pentru procurarea de cărți în folosul bibliotecii Asociațiunii (§. 64.) — Urmăzător:

III-a Siedintia lunaria a Comitetului Asociatiunei, tienuta in 8 Novembre n. 1864.

Deintre lucrările Comitetului in ast'a siedintia, — afora de prezentarea raportului despre starea cassei Asociatiunei (§. 66.) — afora de incunoscintiarea despre espeduirea provocarilor catra DD. membri ordinari restanti cu tasele preanii trecuti, a caror'a numeru se suì la 550 (§. 68.), — si afora de alte afaceri asia numite curente, — mai momentosa fù impartirea stipendiilor preliminate dein partea adunarei generale tienute la Hatiegu in 1—2 Augustu 1864, in summ'a de 1500 fl. v. a.

Comitetulu Asociatiunei avendu in vedere conclusulu adunarei generale tienute la Brasiovu in anulu 1862 p. VI. cum si respectiv'a decisiune a sa propria de dtto 1 Martiu 1863 §. 19, dupa o seriosa esaminare a documentelor produse dein partea respectivilor concurenti, cestionatele stipendia a aflatu cu cale a le conferì in modulu urmatoriu :

a) Cele siasa stipendia de cate 100 fl. v. a. destinate pentru ascultatorii de drepturi s'au datu tenerilor ascultatori de drepturii: Ioane Nichit'a in IV. anu, si Procopiu Laz'a in III. anu, ambii ascultatori de facultatea juridica la Universi-

tatea regia dein Pest'a, acesti'a au avutu si in anul scolasticu trecut stipendia dela Asociatiune, — apoi lui Gerasimu Candrea juristn in IV. anu la Academi'a c. r. dein Sibiu, carele érase a avutu si in anul trecut; mai incolo tenerului Georgiu Gerame Rusu, auditoriu de drepturi la universitatea dein Vien'a in anul I; apoi lui Nicolau Olariu ascultatoriu de drepturi la Academi'a c. r. dein Sibiu in anul I, carele a avutu stipendiu dela Asociatiune si cá gimnasistu in anul scolasticu 186³/₄; si in urma lui Comanu Chicea juristu in anul II. la Academi'a c. r. dein Sibiu, carele inca avuse si in anul scolasticu precedente; dara — precum se va vedé dein acestu raportu la siedinti'a dein 10 Ianuariu 1865 — cestu dein urma intr'aceea mai capetandu si alte ajutória cum si dein alte temeieri, trebui a abdice de sum'a stipendiului, ce mai remase dupa scoterea ratei antanie, care totu in siedinti'a dein 10 Ianuariu 1865 se conferí altui teneru, precum se va vedé mai diosu in acestu raportu, la loculu seu.

b) Cele 6 stipendia de cate 50 fl. v. a. destinate pentru ascultatorii de studiale gimnasiale, se impartira teneriloru: Ioane Micu si Georgiu Muresianu in VIII. clase la Gimnasiulu dein Blasiu, lui Aureliu Isaacu in VIII. cl. la Gimnasiulu c. r. de Statu in Sibiu, lui Zacharia Benn'a in VIII. cl. la Gimn. luteranu dein Sibiu, toti acesti'a avura numitele

stipendia, si in anulu scolastecu precedente ; apoi lui Stefanu Torpanu studinte in VIII. cl. la Gimn. dein Blasiu, in urma, lui Hieronimu Gheagi'a studente in VI. cl. la Gimn. romanu dein Brasiovu, dar' apoi numitulu teneru aratandu in o chartia a sa, cà pre an. scol. 186⁴/₅, avù norocirea a se impartasi cu unu stipendiu dein partea eforiei scolastice romane dein Brasiovu : asia Comitetulu in siedinti'a urmatoria dein 6 Decembre 1864, acestu stipendiu lu conferi altui teneru, anume lui Dionisiu Radesiu, studinte in VIII. cl. la Gimnas. c. r. de Statu in Sibiu.

c) Cele 2 stipeudia de cate 300 fl. v. a. destinate pentru doi teneri ascultatori de facultatea filosofica in Vien'a, cu scopu de a se pregati pentru catedra de profesori gimnasiali, se dederà éراسi teneriloru: Ioane Dragomiru si Nicolau Popu, carli le avura si in anulu scol. precedente; ambii dovedira prein atestatele produse, cumca le meriteza pe deplinu.

IV-a Siedintia lunaria a Comitetului Asociatiunei tienuta in 6 Decembre 1864.

Deintr' acest'a siedintia — afora de afacerile curente, cum suntu raportulu despre starea cassei Asociatiunei (§. 74), raportulu despre sumele de bani incasati (§. 77), — nu se dateza altu ceva

mai demnu de a se mentioná, voiú trece deci la
siedinti'a lunaria urmatoria.

V-a Siedintia lunaria a Comitetului
Asociatiunei tienuta in 10 Ianu-
ariu 1865.

Deintre lucrarile acestei siedintie, in carea s'a
pertracatu mai alesu afaceri asia numite curente —
cum: prezentarea raportului despre starea cassei
(§. 1) si raportulu despre sumele intrate dela sie-
dinti'a dein urma (§. 8) — merita a se aduce la
cunoscianti'a Onorabilei adunari generale aceea
fapta imbucuratoria, cá Asociatinnea nostra, facia cu
tota sterilitatea, ce a dominatu si in privinti'a fon-
dului Asociatiunei in anii dein urma, totusi avù
norocirea a mai capetá inca unu membru fun-
datoriu nou, anume pre D. Daniele Po-
poviciu parochu gr. orientale dein Resinariu,
carele in acést'a siedintia prein Domnulu membru
alu Comitetului si fiulu seu Sav'a Barcianu
Popoviciu predede in proprietatea fondului A-
sociatiunei in obligatiuni de a le imprumutului de
Statu dein 1854,200 fl. v. a. cu cuponii respectivi
incepundu dela 1 Ianuariu a. c. (§. 2).

Apoi totu in acest'a siedintia se conferi tene-
nerului Ioane Siandru, juristu in III-lea anu la c. r.
Academia dein Sibiu, unu stipendiu, (respective re-

stulu de 66 fl. $66\frac{2}{3}$ xr. v. a.), ce prein resignarea juristului in anulu II, Cumanu Chicea, carele intr'acee'a capetà alte ajutoria, deveni vacante. — Acestu stipendiu se dede numitului teneru pre bas'a testimonialoru si documenteloru sale produse cu ocasiunea concursului seu la vreunulu dein stipendiale Asociatiunei, publicate cu terminulu pana in 1 Novembre 1864. — (Vedi si siedinti'a III. dein anulu 1864.) —

VI-a Siedintia lunaria a Comitetului Asociatiunei trans. tienuta in 7 Fauru 1865.

Deintre afacerile Comitetului Asociatiunei in mentionat'a siedintia, subscrisulu are placut'a ocasiune a aduce la cunoscienti'a Onorabilei adunari generale, cumca c. r. Ministeriu de Statu prein charti'a de dto 22 Ianuariu Nrulu $\frac{400}{M \text{ de St.}}$ I, la rogarea Comitetului Asociatiunei de dto 10 Septembre 1864, binevolì a lu inscientià, cumca Academi'a imperatessa de scientie a decisu a impartasi Asociatiunei transilvane romane, dein raporturile, scriptele si publicatiunile sale cate esira pana atunci, si se mai aflara disponibile.

Acést'a inscientiare o primi Comitetulu spre ceea mai placuta scientia, intre aclamatiuni entu-

siastice de : „se traiesca“, si subscrisulu cugeta, că face numai unu servitiu placutu onorabilei adunari generale, deca de asta ocasiune se folosesce spre a aduce acést'a imhucuratoria scire prefacuta deja in fapta si la cunoscienti'a Onorabilei adunari gen., carea va scí pre deplinu apretiui meritulu si importantia acestui castigu in folosulu Asociatiunei noastre, mai alesu dein punctu de vedere scientificu si literariu, unu scopu acest'a principale alu Asociatiunei nostre (§. 10).

Mai incolo cá afaceri mai demne de insemnatu dein siedinti'a ast'a vinu a se memorá:

a) In ast'a siedintia, Comitetulu Asociatiunei si-tienù de detoria in loculu Domnului controloru al' Asociatiunei A l e s a n d r u B a c u , carele fù transpusu in activitate la Temisior'a, prein urmare cautà a se departá dein Sibiiu — a substitui pana la adunarea gen. presente, unu altu controloru in person'a domnului profesore si membru suplente alu Comitetului I o a n e P o p e s c u ; — ceea ce prein acest'a se aduce la cunoscienti'a Onorabilei adunari gen. cu aceea adaugere, că Comitetului in considerarea fidelului si neobositului servitiu doveditu dein partea Domnului A l . B a c u in postulu de controloru alu Asociatiunei, se [aflà motivatu asi esprime recunoscienti'a sa ; — totu deodata dispu-

nendu si o comisiune pentru predarea casei in primirea substitutului controloru. (§. 13). —

b) In urmare a concludului (§. 14), dein ast'a siedintia, Comitetulu dorindu a se pune in relatiuni si cu alte societati si reuniuni scientifice dein patria, tramese cate unu esemplariu dein actele sale reuniunilor : „pentru „cunoscienti'a patriei“ — si „scientiele naturali.“

c) Totu in ast'a siedintia Comitetulu luà spre scientia actele tramise dela institutulu c. r. geologicu dein Vien'a, cá scaimbu in folosulu bibliotecei Asociatiunei in numeru treidieci si trei volume, despre care cum si despre alte carti intrate in folosulu bibliotecei Asociatiunei, va reportá domnulu bibliotecariu alu Asociatiunei in sensulu p. 15 dein program'a acestei adunari gen.

d) Celealalte afaceri mai atingu numai reportulu Secretariatului despre sumele intrate la cass'a Asociatiunei dela siedinti'a trecuta a Comitetului pana la ast'a siedintia, care raportu s'a facutu regulatu la fiacare siedintia, precum dovedesce protocolulu siedintiilor lunarie a Comitetului Asociatiunei transilvane romane, publicanduse totu deodata in „Tel. rom.“ dein luna in luna, banii incursi cum si numele DDloru trametietori.

VII. Siedintia a Comitetului Asociațiunei transilvane romane ținută în 7 Martiu a. c.

Despre acést'a siedintia numai atata mi lian volia a observá, cumca ea s'a ocupatu numai cu afacerile, asia numite curente, între care vine a se mentinú — prezentarea starei cassei Asociațiunei care pre atunci posiedea sum'a de 21,328 fl. 92 xr. v. a. — relatiunea seau raportulu secretariatului despre sumele incurse la fondulu Asociațiunei dela siedinti'a trecuta. Urmeza.

VIII. Siedintia lunaria a Comitetului Asociațiunei trans. rom. ținută în 4 Apriliu a. c.

Deintre lucrarile, cu care s'a ocupatu Comitetulu Asociațiunei în ast'a siedintia — abstraundu dela celel'alte afaceri asia numite curente — subscrisulu reportatoriu si-lian volia, prein acést'a a aduce la cunoscienti'a Onorab. Adunari generale unu conclusu al' Comitetului Asoc. (§ 25), în puterea caruia, dein consideratiunea lipsei urgente a tenerului ascultatoriu dela facultatea filosofica la Viena, Ioane Dragomiru, i-se asemnà dein cass'a Asociațiunei pre anulu scolasticu 186⁴/₅, unu ajutoriu de 60 fl. v. a. cá „bani colegiali.“

Comitetulu Asociat. se află indemnatu a aduce acestu conclusu motivatu prein necesitatea ceea mai ardiente a suplicantelui teneru — in speranti'a, că adunarea generale presente inca va binevoi alu aprobá; — in casulu contrariu inse, Comitétulu totu atunci s'a deobligatu, că va ingrigi a se refundá pre alta cale sum'a mai susu amentita.

IX. Siedintia §lunaria a Comitétului Asociatiunei, ținuta in 2 Maiu a. c.

Cu privire la lucrarile Comitétului in ast'a siedintia, am onore a reportá urmatoriale:

a) s'a impartasitu o chartia a Inaltului Guverniu regiu de dto 6. Apriliu Nro 9869 a. c. prein care se aduce la placut'a cunoscentia, cumca Maiestatea Sa c. r. Apostolica, s'a induratu prea graciosu a aprobá modificatiunile, respective: adausele facute de adunarea gen. ținuta la Hatiegu in 1—2 Augustu a. tr. la §§. 30,23, dein statutele Asociatiunei in privinti'a portarei presiđiului la siedintiele lunarie a le Comitétului, in casulu absentarei presiedintelui si Vice-presiedintelui ordinariu al' Comitétului, cum si in privinti'a alegerei de 6 membrii suplenti ai Comitétului.

Comitetulu decise că tiparindu-se statutele A-

sociati. respectivele adause la numitii §§-i, se se întretiese la locul convenit. (Vedi: § 29). —

b) Totu cu ast'a ocaσιune, se comunică si o alta chartia a Înaltului Gubernu de dtto 22 Martiu Nro 8271—1865 prein carea se aduse la cunoscenti'a Asociatiunei, cumca Maiestatea Sac. r. Apostolica, s'a înduratu prea gratosu a aprobă si alegerea presiedintelui si a Vice-presiedintelui Asociatiunei pre alti trei ani, amesuratu §§-loru 10 si 11 dein Statutele Asociatiunei. (Vedi §. 30). —

c) Mai incolo Comitetulu adoptă cu pucine modificatiuni programulu adunarei generale presente, prelucratu de domnulu Dr. P. Vasiciu; cu care ocaσιune se luara si mesurile de lipsa pentru înlesnirea escursiunilor facunde dein partea membrilor Asociatiunei pre la locurile cele mai demne de atentiunea tuturoru dein acestu tîenutu clasicu si plinu de reminiscentie pentru glori'a si virtutea antica strabuna romana. (§§. 34. 35). —

d) Totu in ast'a siedintia, Comitetulu decise, că in conformitate cu conclusulu adunarei generale tîenute la Hatiegu in a. tr. p. 20. si in nesu cu decisiunea Comitetului dein 6 Septembrie a. tr. §. 44, presiedintii sectiunilor scientifique alesi in adunarea generale dela Hatiegu, se fia provocati a raportă adunarei generale presente, despre acti-

vitătea respectivelor secțiuni, dezvoltată dela constituirea lor până în prezent. (§. 36). —

Aceste secțiuni științifice prein elaboratele sale interesante, aru, contribui în mod însemnat la posibilitatea edării foiei periodice a Asociațiunii, prevădute în §-lu 33, dein statutele Asociațiunii, a cărei apărare cu totii o dorim.

X-a Siedintia lunară a Comitetului Asociațiunii ținută în 6 Iunie a. c.

Deintre lucrările acestei siedintie meritează a se menționa următoarele:

a) Concluziunea Comitetului adusă cu privire la o chartă a Comitetului dein Abrudă însărcinată cu pregătirile pentru adunarea gen. prezente, prein care chartă, numitul Comitetu cerea: că termenul adunării gen. prezente, se se strămule mai înainte seau mai îndereptu de 15/27 Augustu dein caus'a tergului, ce togm'a în 15/27 Augustu se ține în Campeni, comunitate vecină cu acestu orășu, în carele serbamă prezenta adunare. — Comitetulu Asociațiunii pre lengă ceea mai bună a sa voință, în sensulu §-lui 21, dein statutele acestei Asociațiuni, cum și în nesu cu unu concluzi alu adunării gen. ținute la Blăși în 7—8 Septembrie 1863, — nu se semți competente a poté implini dorința Comitetului însărcinată cu pregăti-

rile pentru present'a adunare, si respective a scambă terminulu defiptu de adunarea gen. precedente. (Vedi §. 39 dein protocolulu siedintieloru lunarie).

b) In ast'a siedintia se luà mai incolo spre sciintia conspectulu tramesu dein partea Inaltei Locotenentiei regesci dein Bud'a, despre progresulu multiamitoriu, ce l'a doveditu in semestrulu primu an. scol. 186⁴/₅ tenerii stipendiati ai Asociatiunei, si anume : Procopiu Laz'a si Ioann Nichit'a, ascultatori de studiale juridice la Universitatea regesca dein Pest'a. (Vedi §-lu 40). —

c) Se luà apoi spre imbucuratoria scientia primirea actelor, reportelor si opurilor Academiei imperatesci dein Vien'a impartasite in favorea Asociatiunei, asemnandu-se solvirea speselor de transportu (§. 42.). Despre aceste acte si reporturi care formeza o parte interesante dein opurile si documentele aflatorie in bibliotec'a Asociatiunei nostre, are se raporteze mai pre largu si mai detaliatu resp. D. bibliotecariu, cá celu mai competentu in ast'a privintia.

d) In fine totu in ast'a siedintia se decide cá concurentii la stipendiulu stenograficu de 50 fl. v. a. preliminaru de adunarea gen. trecuta, in defectulu unei probe complete, se se supuna unei noue probe pre catu se pote de complete, pre bas'a carei'a facundu-se destulu conditioniloru defipte in respectivulu concursu, se se pota

asemnă cestiunatul stipendiu celui mai demnu deintre doi insi concurenti.

Aceste sunt lucrările mai demne de insemnatu dein numit'a siedintia a Comitetului Asociatiunei.

XI-a Siedintia lunaria a Comitetului Asociatiunei ținuta in 4 Iuliu a. c.

Acest'a siedintia cu privire la lucrările sale fû un'a deintre cele mai importante. — Caci in ast'a siedintia se adusera cateva concluse importante, care subscrisulu si-tiene de ceea mai scumpa datoria in numele Comitetului Asociatiunei a le recomendă celei mai destinte consideratiuni si celei mai aprofundatei discusiuni dein partea On. adunari gen. dein caus'a, că: acele concluse sunt de o natura, ce talia aduncu in viitoriulu literaturii si limbei nostre nationali, a carei paladiu lu reprezenteza acestu asediamentu de cultura nationale.

Dara se vedemu care sunt acele concluse demne de tota consideratiunea !

1.) Mai inainte de tote vine a se aminti aice acelu conclusu alu Comitetului, carele se aduse la provocarea Onor. Directoratu alu Asociatiunei nationale dein Aradu de dto 10 Iuniu a. c. in privinti'a unificarei ortografiei romane. — Deci spre

acest'a scopu atatu de importantu pentru desvolta-
rea si cultur'a limbei nationale, Comitetulu Asociati-
unei transilvane si-a tienutu de ceea mai scumpa
detoria a decide, cá inca in present'a adunare gen.
se se propuna si recomande cu tota caldur'a per-
tractarea si desbaterea modalitateri in privinti'a ajun-
geri numitului scopu, — prein alegerea unui nu-
meru amesuratu de delegati dein sinulu seu, de cea
mai eminente capacitate, carii adunandu-se la unu
locu cu delegatii Asociatiuniloru nationale sorori dein
Ungari'a si Bucovin'a, se pertracteze cu tota scrupulo-
sitatea, obiectulu relativu la statorirea doritei unitati
in ortografi'a romana. — (Vedi §-lu 48 dein pro-
tocolulu siedintieloru Comitetului).

2.) Mai incolo érase conclusele Comitetului
aduse totu in siedinti'a mai susuamentita, cu pri-
vire la urmatoriele obiecte :

a) Cá numele membriloru Asociatiunei se se
publice dein anu in anu in actele adunariloru ge-
nerale ; ceea ce cu atatu mai usioru s'ar poté e-
fectuá, cu catu cá si anulul Asociatiunei se com-
puta dela o adunare gen. pana la alt'a.

b) Se se liè la desbatere inca in present'a
siedintia a adunarei gen. compunerea unui dictio-
nariu in cele trei limbe ale patriei, cum
si a altui dictionariu etimologicu. —
Comitetulu Asociatiunei in interesulu procurarei u-

nui rezultat doritu in astu respectu, nu lipsi inca in 4 Iuliu a. c. a se adresa pre calea diurnaleloru romane, catra toti barbatii de litere dein tota romanimea, cari se ocupa cu atare specialitate seau chiar' posedu operate de feliulu acest'a in tipariu seau in scrisu, provocandu-i cá despre intrepren-derile sale in feliulu acest'a pana la present'a adunare gen. se binevoiésca, a incunoscientiá pre Comitétulu Asociatiunei. — Pana incatu s'a core-spusu acestei provocari, subscrisulu si-va tiené de detoria a raportá cu ocasiunea desbateriloru relative la compunerea mai susu-amentiteloru dictionary.

Ambele aceste concluse aduse totudeodata si cá respunsu la dorintiele espresse dein partea unoru membrii ordinari dein Brasiovu ai Asociatiunei, prein charti'a de dto 10 Iuniu a. c. publicata si in diurnalele romane, Comitétulu si-tiene de detoria ale propune onorabilei adunarei gen. spre necesari'a pertractare si decidere.

Èr' cu privire la dorinti'a espresa totu dein partea acelora-si membri ai Asociatiunei, dein Brasiovu, cá adeca: atestatele de clasificatiune dela stipendiatii Asociatiunei, se se infaciosieze in ast'a adunare gen.: Comitétulu se aflá indemnatu a dechiará: cá dupace si in privinti'a acestui obiectu s'a tenu de prescrierile statuteloru cum si de con-

clusele adunariloru gen. dein 1862 si 1863 p. VI. si p. 22, este gat'a in totu tempulu, prein urmare si la acést'a adunare pre bas'a actelorü asi-dá sem'a despre procederea sa. (Vedi §-lu 49).

Aceste fura conclusele mai importante dein numit'a siedintia lunaria a Comitetului Asocia-tiunei. —

Mai erá incá se se tiená o siedintia lunaria a Comitetului Asoc. in 8 Augustu c. n. a. c. ; inse ast'a siedintia nu s'a potutu tiené in numit'a di, dein lips'a membrilorü presenti in numerulu pre-serisu prein §-lu 31 dein statutele Asoc. , deintre cari D. membrii o parte se aflara departati de pre la casele sale, unii pentru cautarea sanetatiei. Dar' presidiulu Asoc. dein punctu de vedere mai alesu a discusiunei si statorirei raportului acestuia, in sensulu § 30 dein statutele Asoc. se aflá indem-natu pre membrii Comitetului Asoc. ai conchiamá la o alta siedintia , carea se si tienú in 15 Augustu a. c. Urmeza deci.

XII. Siedintia lunaria a Comitetului Asoc. tienuta in 15 Augustu cn. a. c.

Deintre lucrarile acestei siedintie , meriteza a se aduce la cunoscienti'a on. adunari gen. urmatoriele :

a) cetirea raportului acestuia, privitoriu la lucrarile si decisiunile Comitetului in decursulu a-nului Asoc. 186⁴/₅ carele raportu dupa o discutune matura cu pucine modificatiuni, se aprobà dein partea Comitetului Asoc. in totu coprensulu seu, fiendu cà elu infacisieza o imagine destulu de chiara despre lucrarile mai momentose ale ace-luiasiu.

b) Se referi o chartia de dto 28 Iuliu a. c. a Dlui Advocatu plenipotentiatu al' Asoc. Mateiu Nicol'a, in puterea careia acestu Domnu in-cunoscientieza pre Comitetulu Asoc. cumca Dlui s'a aflatu indemnatu a vende cas'a Asoc. de sub Nro 229 testata in favorea Asoc. de repausatulu D. negotiatoriu Dionisiu Telechi, cu pre-tiulu de 320 fl. v. a. platindi in doue rate. Si a-cest'a, dice susulaudatulu Domnu, cà a facut'o dein acelu motivu, cà aceeaasi casa fiendu si alt'-feliu forte slaba si aproape de ruinare, dein arend'a anuale, carea abia aducea 27—28 fl. v. a., ar' fi fostu preste protentia a se face reparatiu-nile necesarie si a o conservà; preste acést'a, a nutritu sperantia, cà Comitetulu Asoc. va aflà de bene a aprobà acestu pasiu al' seu.

Comitetulu Asoc. inse, nesemtinduse compe-tente a intrà in deciderea acestui obiectu; resp. in aprobarea seau desprobarea venderei efectuite

de susu laudatulu Domnu advocatu plenipotentiatu al' Asoc. prein §-lu 55 află cu cale a decide, că acestu obiectu, cu tote impregiurarile sale, se se supuna spre pertractare si decidere on. adunari gen. presente, că unica, cea mai competente in ast'a privintia.

c) Se presentă, mai incolo, o petitiune alui Simeon Moldoveanu invetiatoriu comunale in Bethleanu, Comitatulu Solnocului dein lăintru, carele dovedindu frumosulu progresu, ce l'a facutu cu elevii sei, in economi'a practica si anume: a pomaritului, gradinaritului si in economi'a de campu, se rogă de Comitetulu Asociatiunei, că acelasiu se lu recomende On. adunari gen. presente pentru de a fi impartasitu cu oresi-care remuneratiune dein fondulu Asociatiunei, destinatu pentru premia.

Deci Comitetulu Asociatiunei dorindu a incuragiă asemenea progrese laudabile in economi'a practica, dupace dein conspectulu alaturatu la resp. petitiune, avu ocasiune a se convinge cu placere, cumca susu-numitulu invetiatoriu prein silinti'a si zelulu seu, cultivă si nobilită unu numeru considerabilu de pomi de tota speci'a: se senti indetoratu acest'a petitiune privitoria la asemnarea unei remuneratiuni că premiu pentru adeseori numitulu invetiatoriu, a o recomandă cu tota caldur'a on. adu-

hari gen. cá aceeași, cu ocașiunea preliminariei bugetului pre an. Asociatiunei 186⁵/₆, se benevoiesca a o luá in cea mai de aproape consideratiune.

Aceste fura lucrarile si decisiunile mai demne de insemnatu ale Comitetului pre an. Asoc. 186⁴/₅.

B.

Dupa premiterea raportului, pre cátu s'a potutu mai detaliatu despre lucrarile Comitetului Asociatiunei in restempu de unu anu de díle, subscrisula se semte detoriu a aruncá aici o privire gen. si preste lucrarile Cancelariei Asociatiunei in decursulu unui anu.

Aceste lucrari se potu vedé dein numeru in numeru, dein protocolulu agendelor Asociatiunei, a carui numeru cu finea anului trecut, computandu dupa anulu solariu, s'a suitu la cifr'a de 217, er' in anulu curente, pan'acum se suie la cifr'a de 148.

Sub acesti numeri se coprendu mai alesu esibitele scrisoriloru cu bani, tramesi la fondulu Asociatiunei, deinpreuna cu insemnarea numelor P.T. DD. trametiatori si resp. Colectori ai Asociatiunei, cum si insemnarea sumei tramese preste totu. Mai incolo se coprendu corespondentiele Comitetului Asociatiunei, cá punere in lucrare a decisiuniloru, aduse in siedintiele ordinarie a aceluia, in fine, se coprende espeduirea decretelor la nouii membrii ai

Asociatiunei, cum si espeduirea unui numeru mai bene de 500 provocari, tramese pre la aceli DD. membrii ord. ai Asociatiunei, cari remasera in restantia cu tacsele prescrise prein §. 6 dein statutele Asociatiunei pre anii $186\frac{2}{3}$ $186\frac{3}{4}$.

Cu privire la aceste provocari, mi-iau voia a observá, cumca desi n'au fostu incoronate de unu resultatu asia de imbucuratoriu, dupa cum, cu respectu la santulu scopu a acestui asiediamentu nationalu, s'ar fi doritu si asceptatu cu totu dreptulu: totusi nu se pote afirmá, cá acele provocari, ar' fi fostu lipsite de oresi-careva resultatu. Caci unii DD. membrii ord. si-au tramesu cu tota promptitudinea tacsele restante.

Resultatulu acestoru provocari se vede destulu de chiaru dein alaturarea protocoletoru despre membrii ord. ai Asociatiunei pre anii Asoc. $186\frac{1}{2}$ $186\frac{2}{3}$ $186\frac{3}{4}$ si $186\frac{4}{5}$.

Deci pentrucá On. adunare gen. se-si pota concepe o idea chiara despre progresulu seau regresulu Asociatiunei nostre, a acestui paladiu de cultura nationale literaria, me voiu incercá a insemná aici pre bas'a protocoletoru resp. numerulu membriloru ord. ai Asociatiunei cu finea fia-carui anu, incepundu dela antaiulu anu ala Asociatiunei. — computatu a deca dela o adunare gen. pana la alt'a, — si apoi a

espune in generalu la fia-care dein doui ani, nume-
rulu totalu a acelu DD. membrii ord., carii in ur-
m'a provocariloru date dein partea Comitetului Asoc.
si-au platitu tacsele restante. Asia dar' voiu incepe
cu anulu Asoc. 186 $\frac{1}{2}$.

Anulu Asoc. 186 $\frac{1}{2}$. Numerulu membriloru pre
tempulu adunarei gen. tienute la Brasiovu in 28-30
Iuliu 1862, fũ preste totu 555 (vedi: actele ad. gen.
pag. 53), pana la 31 Decembre a aceluasi anu inso
s'a suitu numerulu totalu alu membriloru Asoc.
la cifr'a frumosa de 848, (vedi: actele Asoc. pag. 73).

Acestu anu, cá antaiulu anu alu urdĩrei Asoc.
s'a luatũ cá punctu de manecare la trameterea pro-
vocariloru, pre la toti aceli membrii, cari inserisi
fiendu pre anulu acest'a, remasera in restantia pre
anii urmatori 186 $\frac{2}{3}$ 186 $\frac{3}{4}$.

Dar se vedemu mai incolo, numerulu totalu
alu membriloru pre anii Asociatiunei 186 $\frac{2}{3}$ 186 $\frac{3}{4}$.

Anulu 186 $\frac{2}{3}$. Pre tempulu adunarei gen. tie-
nute la Blasiu in 7-8 Septembre 1863, numerulu
membriloru a fostu numai 414 (vedi: actele resp.
pag. 73), a crescutu inse pan' in presente, in ur-
m'a provocariloru date pentru tacsele resp. pre nu-
mitulu anu, pana la sum'a considerabila de 564
insi, intielegundu-se aci membrii fundatori,
ordinari si onorari, preste totu.

Anulu Asoc. 186 $\frac{3}{4}$. Pre tempulu adunarei gen.

ținute la Hatiegu în 1—2 Augustu 1864, numărul membriloru Asoc. preste totu, a fostu 447 (vedi: actele resp. ad. gen. pag. 45), a crescutu înse în urm'a provocariloru, până la cifr'a nu neconsiderabila de 610 înși, preste totu.

În anul Asoc. 186⁴/₅, carele se închîă cu present'a ad. gen., numărul membriloru pan'acum e și și mai micu, preîn urmăre și mai nefavoritoriu de catu în anii trecuti. Deci, crediu, că Comitetulu în interesulu Asoc. se va semlî erasi constrensu a tramete provocari pre la membrii aflatori în restantia atatu pre anul, ce espireza acum, câtu și pre anii, de mai înainte, decumva On. adunare gen. nu va află cu cale, ba chiaru de lipsa, că se face unele modificatiuni mai corespondietorie scopului, cu privire la §§. 6 și 36 dein statutele Asociatiunei.

Pucini, deintre DD. membrii ord. aflatori în restantia cu tacsele prescrise, si-au tramesu la Comitetulu Asoc. declaratiuni în scrisu, cumca nu se afla în stare a mai poté respunde tacs'a anuale, dein caus'a nepartinitorei stări materiale. Dar' a-cestia, cum dîsi, su pucini, și deca va fi cu placea On. adunari, se potu și aduce la cunoscientia. Alti Domni, erasi pucini, au fostu de opiniune, că platindu odata tacs'a de 5 fl. v. a., voru remanê membrii ord. ai Asoc. pentru totu deun'a, firesce în contra întielesulu §-lui 6 dein statute.

Unu numeru inse, nu neconsiderabilu deintre aceli D. D. membrii ord, cari primisera provocari pentru tacsele restante, aflara cu cale, că nece se respundia tacsele, nece se se mai dechiare in scrisu, dupa cum decise Comitetulu in si-dinti'a dein 6 Septembrie 1864 §. 53. Unii erasi si-formara dela Asoc. pretensiuni prea esagerate pentru unu tempu asia scurtu, si pre lunga o stare finantiale nu prea insemnata, in proportiune cu unu poporu atât de numerosu, apoi inca in unu tempu atatu de nepartinitoriu, pre candu fondulu acestei Asoc. in cursu de 2 ani abia potù se creasca cu o miisiora floreni, facia cu insemnatele sale erogatiuni facute totu in folosulu culturai nationale romane prein ajutorarea crescerei si formarei de inteligenti romani.

Numerulu preste totu al' membriloru Asocait. pre anulu 186^{4/5} ce espira acum este 280, deintre acestia 28 insi suntu membrii fundatori, 213 insi membrii ordinari, si 39 insi, membrii onorari.

Cu privire la locuri si tienuturi mai bene fura reprezentate in acestu asiediamentu de cultura pre anulu Asoc. 186^{4/5} 1°) Blasiulu cu 26 membrii 2°) Brasiovulu cu 19 m. 3) Sibiiulu cu 23 m. 4°) Sasu-reginulu cu 21 m., 5°) Naseudulu cu 16 m. 6°) Muresiu-Osiorheiulu cu 11 m. 7°) Fogarasiulu

cu 9 m. 8°) Clusiula cu 10 m. 9°) Vien'a cu 12 m. 10) Pest'a cu 4 m. 11) Romani'a cu 19 m. 12) Dev'a cu 8 m. 13) Bucovin'a cu 5 m. 14) Zlatn'a cu 6 m. 15) Orasti'a cu 5 m. 16) Resinariulu cu 7 m. 17.) Campeni cu 4 m. 18) Gherl'a cu 3 m. 19) Lugosiulu cu 3 m. 20) Abrudulu cu 4 m.

Celealalte locuri si tienuturi suntu pre an. 186⁴/₅ mai pucinu reprezentate.

Deci mi-inchiiu acestu raportu, cu aceea ferbinte oftare, că acést'a Asociatiune, carea are frumos'a si important'a misinne, de a incaldí cu benefacatoriile radia ale culturai si luminarei, anemele insetate de cultura si lumina a natiunei romane, se prospereze cu pasi securi si imbucuratori; er' prosperarea de securu, va uriná numai deca acestu asiedimentu de cultura, va fi imbraciatu si spriginitu cu totu zelulu si cu tota energia dein partea inteligentiei si poporului romanu.

Sibiiu in 15 Augustu 1865.

Ioane V. Rusu m. p.

Scer. II. al' Asoc. tranne romane.

C.

Secretariatulu Asociatiunei tranne romane, amesuratu §-lui 23 lit. d) dein statulele Asoc. si in legatura cu raportulu seu, are onore a aduce la cunoscienti'a on. adunari generale, numele membriloru noui, intrati in decursulu acestui anu. Acestia suntu:

1°) Ilustritatea Sa D. Comite supremu in Aradu, Georgie Pop'a, cá membru ord. al' Asoc.

2°) D. Iónu Cavaleriu de Zota doctorandu in drepturi, cá m. ord. nou.

3°) D. Iónu V. Perlea negociatoriu in Vien'a cá m. ord. nou.

4°) D. Manasse N. Dim'a negociatoriu in Vien'a cá m. ord. nou.

5°) Rm. D. Aaronu Boeriu protopopu in Gyergyó-Sz-Miklos cá m. ord. nou,

6°) Magnificulu D. Iosefu Romanu V. Comite in Comitatulu Bihariei, cá m. ord. Acestu Domnu generosu avù bunavolienti'a a responde competenti'a anuale pre 4 ani ai Asoc. anume: anii 186 $\frac{1}{2}$ 186 $\frac{2}{3}$ 186 $\frac{3}{4}$ 186 $\frac{4}{5}$ adeca pana pre anulu acum expirat.

7°) Rev. D. Daniilu Popoviciu parochu in Resinariu cá membru fundatoriu nou, platindu

in 2 obligatiuni de statu a 100 fl. v. a., sum'a de 200 fl. v. a. defipta, prein §. 6 dein statutele Asoc. pentru m. fondatori.

8°) D. Nicolae Vladu Notariu Comunale in Rosi'a de munte, cá m. ord. nou.

9°) D. Georgiu Vestemianu proprietariu in Clusiu, cá m. ord. nou.

10) Rev. D. Augustinu Coltoru parochu in Bistr'a cá m. ord. nou.

11) Augustinu de Tatárcezi negotiatoriu in Rosi'a — Abrudului cá m. ord. nou.

12) Ioane Macaveiu negotiatoriu in B. Muntasiu cá m. ord. nou.

D.

Raportulu

Archivariului si bibliotecariului
Asociatiunii, despre starea biblio-
tecei Asociatiunii tranne romane.

Onorabila Adunare generala!

Voindu a corespunde indetorii, ce mi-a pus
onorabilulu nostru Comitetu prein program'a stato-
rita pentru lucrarile adunarii presente, vinu cu totu
respectulu a arata in urmatoarele, starea bibliotecei
nostre.

Desi bibliotec'a Asociatiunii nostre cresce ce
e dreptu, cate-ceva dein anu in anu, cu tote aceste
me vedu silitu a impartasi onorabilei adunari gene-
rali, ca sporirea acest'a e forte mica, si ca, preste
totu disu, bibliotec'a nostra nu sta adi nici pre de-
parte in acea stare, ce cu totu dreptulu s'ar pute
astepta dupa insemnatatea Asociatiunii nostre si cu
privire la tempulu, de-candu s'a intemeiatu ea.

Dein numerulu de opuri, ce lu-voiu infacisia
mai la vale, onorabil'a adunare generala va bine-
voi a vedé, ca e de lipsa a se lua alte mesuri pen-
tru imultirea bibliotecei, apoi o privire preste ca-
talogulu de carti, publicatu si in „Telegrafulu Ro-
manu,” e de ajunsu, a convinge pe fia-cine, ca

chiaru si pucinulu, dein care se formà bibliotec'a nostra, sta, afora de unele esceptiuni, dein opuri de pucina valoare. Cartile mai de pretiu suntu acele, pe care Asociatiunea si le-a potutu procurá dein banii ei proprii si car i-ae venit in schimbu dupa produsele ei, de pe la alte societati, si mai vertosu astu tempu 'dela Academi'a imperatesoa de scientia dein Vien'a.

Numerulu totalu alu opuriloru, dein care se compune bibliotec'a nostra, e de 250 statatore in 679 bucati (tomuri).

Dein aceste suntu opuri filologice 19, istorice 40, geografice 9, filosofice 8, teologice 7, dein scienti'a naturala 32, agronomice 2, juridice 10, pedagogice 7, poetice 9, enciclopedice 2, matematiche 2. — Celelalte suntu de cuprinsu diversu.

Dupa limba suntu in bibliotec'a nostra adi 64 opuri romanesce, 116 germane, 56 latine, 10 magiare, 2 franceze, 1 italianu si 1 in limb'a turcesca.

Deintre daruitorii de opuri la bibliotec'a nostra in anulu acest'a, merita recunoscientia Reverendisimulu D. protopopu dein Sibiu si asesoru consistorialu P e t r u B o d i l a, cum si rever. D. parochu dein Resinariu si asesoru consistorialu S a v ' a P o p o v i c i u B a r c i a n u. Dar' cea mai mare multiamita si recunoscientia o datoreza Asociatiunea nostra Ministeriului de Statu alu Maiestatii Sale

c. r. Apostolice, prein a carui bunatate bibliotec'a nostra se inzestră cu o mare multime de opuri insemnate dein partea Academiei imperatesci de scien-tia dein Vien'a. Potu dice, că numai aceste opuri pretiuescu pe usioru 500 fl. v. a.

Incheiu acestu umilitu raportu alu meu cu aceea rugare, că onorabil'a adunare generala se benevo-iesca a face dispusetiunile de lipsa pentru compune-rea unui regulamentu, in privinti'a intrebuintiarii si folosirei bibliotecii de acum inainte, deorece sunt multi, carii ar' voi se capete si se folosesca opurile bibliotecii. Fiindu cu tota veneratiunea

Alu onor. adunari generali

Sibiiu 14 Augustu 1865.

plecatu servu

Visarionu Romanu
bibliotecariu

E.**Raportulu**

despre starea cassei Asoc. tranne
pre tempulu adunarei gen. dela A-
brudu. Computulu cassei pre an. Asoc.

186⁴/₅.

Prea onorata adunare generale a Asociatiunei ro-
mane transilvane!

In urmare §. 18 a statuteloru Asociatiunei
amu onore a substerne prea onoratei adunari gene-
rale sub A) ratiociniulu despre starea cassei, dela
adunarea generale a anului trecutu pana in prezentu,
cu urmatori'a observare, cumca dein sumele prelimi-
nate pentru acestu anu pana acum inca nu s'au re-
dicatu dein cassa

a) Dupa conclusulu adunarei
generale dein anulu trecutu ad pt.

15 pentru unu stenografu 50 fl.

b) Dupa preliminaru ad pt. 4

unu premiu pentru tineri romani,
cari s'au cualificatu in vreo maie-
stria, si voiescu a se face maisteri

100 fl.

ad pt. 5 pentru cumpararea de
carti pentru bibliotec'a Asoc.

100 fl.

ad pt. 6 pentru inavutirea mu-
seelor si bibliotecelor dein Blasiu 60 fl.

ad pt. 7 pentru cea mai buna
carte agronomica 100 fl.

si mai pe urma a 4-a rata
pentru spesele Cancelariei cu 35 fl.

Summ'a 445 fl.

Bilantiulu asternutului raciotiniu a-
rata crescerea fondului in acestu
anu cu 1560 fl. 78 xr.

Subtragendu dein acést'a, sum'a
de susu preliminata si inca neredi-
cata remane asiadara unu cresca-
mentu numai de 1115 fl. 78 xr.

Dupa deciderea onoratului Comitetu dein 1.
Martiu 1864 §. 12. s'au datu summele de bani
incursi dein unele locuri pentru eternisarea me-
moriei repausatului poetu Andreiu Mure-
s i a n u de o camdata D. casieriu de atunci, cá unu
depositu in cass'a Asoc. cu indetorire de a duce soco-
tele deosebite despre acesti bani, cum si a publicá su-
mele si numele generosiloru oferitori. Acestu depositu
l'au primitu si subscrisulu dela D. antecesoru al' seu,
si ne mai curgendu spre acestu scopu, pona acum
nimica, asia amu onore a pune pe mes'a adunarei
generale, si acestu feliu de raciotiniu spre dispu-
nere mai de parte. (Vedi: sub B).

In urma se alatura si o insemnare a acelor'a manufapturi de ale espusetiunei dein Brasiovu, care se afla aici inca nevendute.

Documentele despre manufapturile a le acei espusetiuni, vendute in Sabiiu prein Domnulu Dimitrie Popoviciu negutiatoriu, se afla alaturate la diurnalulu cassei sub Nr. 119 si 183 deinpreuna cu tote celealalte documinte dela Nr. 2 pana 184 cari acopere fiecare positia a intrateloru si a erogateloru.

S a b i i u ²⁵/₁₃ Augustu 1865.

C o n s t. S t e z a r

Capitanu in pensiune si Cassieriulu Asoc.

(Urmeza Computulu venituriloru si cheltuieliloru-
Asociatiunei sub A)

Nr	Intrate	Banenote		Argentu		Auru		Asemna- țiuni de ale Bancei Ipotecarie				Obliga- țiuni de statu		Summ'a	
		in valuta austriaca										v. a.			
		fl.	cr.	fl.	cr.	buc.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.			
7	Interese dela Obligatiu- nile de statu	190	83	68	25	—	—	—	—	—	—	—	—	259	8
8	Pentru Diplome	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	—
9	Pentru acte vendute de ale adunariloru generale	187	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	187	10
10	Schimbandu argentu si auru in Banco note	229	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	229	93
11	Schimbandu bani gata in Asemnatiuni ipotecarie	—	—	—	—	—	—	—	1900	—	—	—	—	1900	—
12	Pentru manufacturi ven- dute de ale espusetiunei dein Brasiovu	55	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	45
Summa Intratelor		583	46	212	—	16	90	78	15900	—	5320	—	2735	7	24

Nr. curentu		in valuta austriaca										V. a.			
I n t r a t e		Bancnote		Argenta		Auru		Asema- tuni de ale Bancei Ipotecarie		Obligati- uni de statu		S u m m ' a			
		f.	cr.	f.	cr.	duc	f.	cr.	f.	cr.	f.	cr.	f.	cr.	
E r o g a t e															
a) Stipendii															
13	Ascultatorului de filoso- fia in Vien'a Ioane Dra- gomiru	360	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	360	—	
	Ascultatorului de filoso- fia in Vien'a Nicolau Popu	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	
14	Iuristiloru: George Russu in Vien'a, Ioane Nichit'a, si Procopiu Laz'a in Pest'a, Gerasimu Candrea, Ioane Siandru si Nicolau Olariu in Sabiu	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600	—	
15	Gimnasistiloru: Aureliu Isaacu, Zaharia Ben'a, si Dion. Radesiu in Sabiu;	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	—	

Nr. curentu	Bancnote		Argentu		Auru		Asemnati- uni de ale Bancei Ipotecarie		Obligati- uni de statu		Summ'a
	fi.	cr.	fl.	cr.	bu	fl.	cr.	fi.	cr.		
I n t r a t e											
d.) Leafa											
21 D. Secretariu a II ono- rariu anuale	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200
22 D. Secretariu a II ajuto- riu pentru unu scriitoriu stabilu	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100
23 D. Secretariu a II pentru spesele cancelariei	105	—	—	—	—	—	—	—	—	—	105
24 Servitoriului cancelariei pana inclusive Iuliu a. c.	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60
e) Di verse											
25 Pentru tiparirea actelor	288	60	—	—	—	—	—	—	—	—	288 60
26 Postporto — apoi pentru transportarea cartilor primite dela academi'a imperatesca	28	94	—	—	—	—	—	—	—	—	28 94
											28 94

Nr. curentu	E r o g a t o												Summ'a
	Bancnote		Argentu		Auru		Asemnati- uni de ale Bancei Ipotecarie		Obligati- uni de statu				
in valuta austriaca													
v. a.													
	fl.	cr.	fl.	cr.	bu.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.
f.) Manipulare de osebi a Cassei													
27 Pentru Banco Note in- trate sub N. cur: 10 s'au datu afara argentulu si aurulu schimbatu	—	—	438	75	43	71	78	—	—	—	—	240	53
28 Pentru Asemnatiunile i- potecarie intrate sub N. cur. 11 s'au datu dein bani gata	1900	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1900	—
Summ'a Erogatelor	4502	54	438	75	43	71	78	—	—	—	—	4713	7
Summ'a Intratelor	5834	46	212	—	16	90	78	15900	—	5320	—	27357	24
Subtragendu erogatele dein intrate remane unu restu de	1331	92	73	2	3	19	—	15900	—	5320	—	22644	17

Nr. curentu

E r o g a t e

Specificat. acestui restu	Bancnote			Argentu			Auru			Asemnati- uni de ale Bancei Ipotecarie			Obligati- uni de statu			Summa		
	fi.	cr.		fi.	cr.	bu	fi.	cr.		fi.	cr.		fi.	cr.		fi.	cr.	
in valuta austriaca																		
v. a.																		
Specificat. acestui restu																		
a.) bani gata																		
In Banco Note si merunti	1331	92														1331	92	
„ Argentu	—	—		73	25											73	25	
„ Auru	—	—		—	—	3	19									19		
b) Asemnatiuni de ale																		
Bancei ipotecarie										10000								
2. Bucati	5000	—		—	—					5000						10000		
5. „	1000	—		—	—					500						5000		
1. „	500	—		—	—					200						500		
2. „	100	—		—	—					200						200		
4. „	50	—		—	—					200						200		
c) Obligatiuni de statu																		
2. Bucati	100	—		—	—								200			200		
2. „ cu sorti de loterie	100	—		—	—								200			200		
ria N. 504 si 1592	100	—		—	—								200			200		

Insemnare

Colectele de sub Nr. curente 5 au intratu cum urmedia :

a) dela Comun'a Borgau Tiha 10 fl.

b) Prein D. Dionisiu Chendi adminst. Prot. in Siarosiu, dela DD. Parochu Iacobu Tarchila dein Sieic'a mare, Ioane Vacarianu dein Frao'a, Ioane Borosianu dein Mosn'a, Teodoru Romanu dein Arzelu, Georgiu Crisianu dein Mediasiu, Nicolau Dorc'a dein Agerbiciu si Petru Cretianoviciu dein Copsi'a mica cate 1 fl. 7 fl.

c) Prein D. jude primariu Iosifu Sulutiu dela urmatorele comune, adeca : Agri-
steu 12 fl. 40 xr., Nadosiu 13 fl. 20 xr.
Sardu 20 fl., Cziemandru 18 fl. 80 xr.,
Hetur 23 fl. 60 xr., Bun 39 fl. 55 xr.,
Hidacutu 16 fl. si Zsacodu 14 fl. 80 xr.

Tragendu dein acést'a suma D. Co-
lectore numitu pentru Iuristulu Simeone
Calutiu 8 fl. 35 xr. au tramisu la cass'a
Asociatiunei 150 fl.

d) Prein D. Vas. Moldovanu not. prim.
dela comunele : Chirileu, Vadreseu, Tirimia,
Vaidacut'a, Vamosu-Udvarhely si Corod
St. Martin 50 fl.

e) Prein D. Ioane Colcériu Colectore
in Deesiu, dela DD. Ioanne Mezei parochu
in Antosiu, Iosifu Lemény Protofiscalu, An-
drei Francu Asessore si Comun'a baseri-
cesca dein Deesiu cate 1. fl.

4 fl.

si dela DD. Tom'a Sionc'a si Teodoru
Muresianu dein Deesiu cate 10 xr.

20 xr.

f) Prein D. Ioane Macelariu notariu
comunale in Racovitia dela Comunele :
Sabesiu superioru si inferioru câte 10 fl. = 20 fl.

Summ'a colecteloru 241 f. 20 x.

S a b i i n $25/_{13}$ Augustu 1865.

C o n s t. S t e z a r

Capitanu in pensiune si Casieriu

I. P o p e s c u

Controloru suplentu

acl. B) Lit. F.)

Cass'a Asociatiunii romane transilvane Raciotiniu

Despre colectele, care au intratu pentru eternisa-
rea memoriei reposatului poetu laureatu Andreiu
Muresianu prein redicarea unui monumentu.

Nr. cur.	Intrate	Banco		Argen- tu		Auru		Summa	
		fl.	x.	fl.	x.	duc	fl.	fl.	x.
A.	Dupa o scrisoria de dto S. An- drei 1863 a Dómnei Mari'a Popu deHarsianu din Abrudu si list'a de colec- tiune aclusa la aceeasi, au in- tratu	27.	—	4.	—	1.	5.	36.	—
B.	Dupa scrisóri'a de dto 22 Ianua- riu 1864 a Rev: Domnu canonicu Stefanu Bil- tiu au intratu	—	—	—	—	4.	20.	20.	—
Summa		27.	—	4.	—	5.	25.	56.	—

Observare. Galbinii s'au socotitu in pretiu rotundu de 5 fl. care
pretiu inse la schimbarea faptica a acelora, va trece
in rubric'a intrateloru dela pretiulu respectivu alu
cursului.

Sabiu ²⁵/₁₃ Augustu 1865.

Const. Stezar

Capitanu in pensiune si Casieru.

I. Popescu

Controloru suplentu

G.

Disertatiunea Rmului D. Vpresiedinte al' Asocia-
-tiunei tîenute la adun. gen. dela Abrudu.

Table cerate.

Cu ocasiunea acestei prea stralucite adunari a Asociatiunei nostre rom. transilvane pre acestu locu clasicu alu vechiloru nostri parenti, aveamu de cugetu a tractá in presenti'a acesteia si chiaru in acestu locu despre unu obiectu de forte mare importantia, nu numai pentru noi romanii si pentru patri'a nostra, ci si pentru literatur'a clasica romano-latina si anticitatile ei. Voliu se dicu, despre tablele cerate, ce se aflara in baile dein giurulu Abrudului, atátu in seclulu trecut, câtu si mai de curendu pre la a. 1855. Importanti'a acestoru table stá nu numai in testulu lor, ci si in form'a limbei latine dein secl. II. d. Chr., in formele juridice de vendiare si cumparare, si mai alesu in form'a scrisoriei cursive a literelor latine, carea a fora de in pucine inscriptiuni prea scurte aflate pre unele tiegle romane, nu se mai afla in alte monumente vechie romane remase pana acumu. Dein asta cauza si legerea acestoru table mai antaniu atátu se parú de a nevolia, câtu pana la a. 1835, candu Iankovitsch le aratá profesoriului Massmann

in Monacu, nece se sciea, că suntu scrise in limb'a latina si cu litere latine*)

Intentiunea mea erá, a cuprende intru una disertatiune speciala una recensiune completa a totoror tableloru, câte s'au publicatu pana acumu de Massmann, Erdy 2), Dretlefsen 3), si Finaly 4), si câte se afla la mene dein benevolienti'a si diligenti'a prea demnului nostru nationalistu Rv. D Protopopu Simeone Balintu, publicate 5) seau inca nepublicate, cu unele oserbatiuni. Inse si aci se impleni dis'a comune: homo proponit, sed Deus disponit, asia câtu in urma chiaru si desperasem de a poté luá parte la acesta adunare, ne-

*) I. F. Massmann, libellus aurarius sive tabulae ceratae et antiquissimae et unicae. romanae 4° Lipsiae 1841 (pag. 3 §. 1. si pag. 6. §. 10.)

2) Dr. I. Erdy, de tabulis ceratis in Transilv. repertis. 8 maj. Pesthini 1856 (lat. et hung.).

3) Dr. Dretlefsen, über zwei neu entdeckte römische Urkunden auf Wachstafeln. 8° Wien 1857. — Uiber ein neues Fragment einer röm. Wachsurkunde aus Siebenbürgen. 8° ib. 1857.

4) Finaly H. S., az erdélyi bányákból került viasztablák és az ős romai folyoirás (in Erdély Muzeum-egylet) évkönyvei, tom. I. 4° Clusiu 1861, pag. 75 seqqt.

5) In Annales gimn. Blas. 1855. 1857. 1858.

cumu semi mai remania tempu de a me ocupá cu compusetiuni lunge si seriose.

De aceea, escusatime fratiloru, déca acumu a-bia una particica voliu se implenescu dein propo-sitului meu, încâtu impregiurarile si pucinelulu tempu mi au concesu a me ocupá cu acestu obiectu atât de interesante dein causele mai susu infirate.

Istori'a celei de antaniu aflari a tableloru ce-reate intru una bania dela Rosi'a Abrudului la a. 1786, si fatalitatile tableloru publicate de Massmann pana ce au ajunsu in mânele Br. Nic. Iankovitsch (1846) in a. 1835, le descrie Erdy in disertatiunea citata chiaru la inceputu (pag. 4—5.) Totu acolo se descriu si cele alalte aflari in diverse bái totu dein muntii Rosiei-Abrudului dein anii 1790, 1791, 1820, 1854 si 1855.

Tablele aflate, nefiendule cunoscutu pretiulu internu alu lor, celu pucinu in ainte de publica-rea Massmeniana, ajungundu in mânuri de omeni nepreceptori, nu numai că nu s'au pastratu cu tota acurateti'a, ce meritau documente atât de rare si de mare importantia, ci de intru inse unele au ca-diutu si in mânuri cu totul profane, si multe dein-tre inse pote că au si peritu cu totul.

Documentu de profanare suntu nu numai in-scriptiunile adause de falsificatori pre paginele dein urma ale tableloru Massmanniane, in litere scythice

si cursive grecesci recentiori, cari la inceputu au causatu atâta batere de capu unoru literati si au datu ocaziune de hypothesis cari de cari mai cornurate, pana ce in urma s'a adevéritu impostur'a, — ci si alte table, pre cari totu asemeni falsificatori le au coruptu intru atâtu, câtu nemicindu testulu originariu latinu cu totulu, in loculu acestuia au scrisu, cu litere cursive grecesci recentiori reu formate, vorbe barbare fora intielesu, de câtu numai numele unoru eroi dein migratiunea hunno-ungarica. Dein care apoi se lamuresce pre deplenu, că ce soiu de omeni si cu ce sporiu s'au apucatu de atari falsificatiuni.

Dein aceste falsificate am a mâna d o u a e-emplaria, dein cari unulu e in origine, altulu numai in copia, amendoue comunicate, de D. prof. acumu in Craiov'a Sim. Mihali, in ainte de mai multi ani.

In tabl'a originaria, de laturea dreapta e scrisu : XLVIII, cu litere latine, cari dupa form'a lor cea rude nece de cumu nu sunt antice. In midilocu e impresa in cera una arma (Wappen) cu doui sphinxi intorsi cu spatele unulu catra altulu, inse a caroru figur'a de in ainte e rosa. Intre sphinxi e unu cercu elipticu, pre care e inscrisa figur'a unei ácere (aquila), inse de mana forte rude. Er' de desuptulu acelei arme se vede scrisu cu litere grecesci recentiori forte rudi cuventulu seau numele:

Βουλῆς. Cele alalte cuvinte, a fora de vre-o doua trei grecesci, numi suntu cunoscute, nece nu miam batutu capulu se le intielegu.

In c o p i a , cuventele tote suntu scrisa éراسi numai cu litere grecesci cursive, precum se pare totu de aceeași mână rude, fiendu că liniamentele suntu tota acelea, si pentru că intru amendoue tablele ocurre cuventalu *Φαλιγγίς*. Intre cuventele c o p i e i , carea dupa lungime si latime nu e deintru unu corpu cu tabl'a originaria, suntu vre-o câteva apriatu grecesci, unele chiaru dein Omeru, numai câtu unele suntu scrisa cu erori in cuntr'a limbei grecesci. Aceste suntu: *δηλὸς* in locu de *δῆλος*, si *λευκ-άλευος ἡρη* in locu de *λευκὸ λευοςῆρον*.

Eu nu amu aflatu lucru demnu, de a adauge si unu fac-simile despre aceste falsificate. Ci ele suntu aici de facia, si le prezentezu on. adunari, că ce ne ar' avé volia, se bene voliesca ale considerá mai de aproape.

Deintre fragmentele altoru table aflate la a. 1855, câte se afla la mene, mai memorabili suntu doua *triptyche* intregi, de câtu că deintru un'a tabla a unui'a s'a pierdutu un'a mica margine, inse fora alta scadere a testului, de câtu că-i lipsește subscriptiunea datului a dou'a ora.

Dein aceste doua, unulu s'apublicatu inca la a. 1855 in Analelele gimnasiului nostru de la Blasiu, in

adeveru cu vreo-câte-va erori, cari au datu ocasiune unoru critici a le scarmaná camu aspru, fora de a scí seau de a vré se scia, cà între ce impregiurari se fece acea publicatiune, cari deca se luau in consideratiune demna, erau indestulite spre a me escusá deplenu. Antaniu festinatiunea pentru pucinatatea tempului, ce-lu aveam între receptiunea tableloru si între editiunea acelei programe gimnasiali, numai cá de vre-o doue-trei dila. Adou'a, nededarea nece cu form'a litereloru, nece cu un'a scrisoria negra si pre pagina negra, cà-ce cer'a de atâte secle s'a negritu, si trasurele litereloru inca erau negre pre acelu fundu negru. Cu tote astea eroarea mai insemnata a fostu in unele cuvente, dein cari unulu erá scrisu de asupr'a între liniele ordinare ale testului, asia câtu trasurele lui erau amestecate si cu ale liniei dein susu si cu ale celei dein diosu. Inse tote aceste erori fura de mene insumi indreptate in Analile dein a. 1857 in ainte de esirea criticeloru, dupa ce adeca si ochii mi-s'au dedatu cu atare scriptura, si amu castigatu si mai multe table, între cari si tabl'a a trei'a dein urma dein triptychulu publicatu. — Celu alaltu e inca nepublicatu.

Aceste doue documente rare, ce cuprendu testulu a dou'a contracte de vendiare si cumparare, custa dein câte trei table fia-carole, cari suntu

gaurite pre margini, si prein gauri se legau cu unu firu de lînă. De aceea si triptiche se numescu, si pentru că se desfacu în trei parti, cu si e s a pagine.

Cele do u a pagini dein afora, — precumu se pote vedé chiaru si depre tabl'a falsificata, ce avui onore a o presentá, — erau netede, albe, si nu se scriea pre ele de catu pucine notatiuni inse cu negrela, precumu se afla si pre unu fragmentu dela mene. — Er' cele dein la-intru p a t r u pagini erau sapate in lemnu si apoi implute cu cera, in care se scriea cu stilu.

Testulu contracteloru in tablele publice se scriea de doue ori. Antaniu pre pagin'a dein la-intru antani'a si a dou'a, inse totu de un'a testulu intregu, asia câtu nu erá liertatu a trece pre pagin'a a trei'a, ci, deca cum-va testulu ar' fi fostu ceva mai lungu, formatulu tableloru se luá mai mare. Dein care causa formatulu acestoru table forte varieza dela 4° minori pana la 12-^o. Acestu testu se legá si se inchidea singurelu, si numai in aintea judecatei se consultá si acestu testu, cá singuru autenticu. — A dou'a ora apoi erá scrisu pre paginile dein' laintru urmatorie a' trei'a si a patr'a, mai totu de un'a cu scrisoria mai merunta, pentru că pagin'a a trei'a se impartiea in doue, in cari parti de a stân-

g'a se incepea rescrierea testului, er' in cea de drept'a erau scrisa numele marturilor cinci cu numerulu, alu caventelui deca erá, si alu venditoriului seau debitoriului, — asia câtu între testu si între numele semnatorilor erau imprese sigilele fiacarui semnatoriu in dreptulu numelui. Er' partea testului, câtu nu incepea pre acesta pagina, se continuá pre cea urmatoria ultima in estensulu ei întregu. Acestu testu rescrisu erá deschisu pentru usulu ordinariu.

Erau unii de parere, cà atari contracte se scrieau si numai pre doue table, seau chiaru si pre patru. Ci esemplariale, câte-mi suntu cunoscute, nu au mai multu de câtu trei table, er' de au mai pucine de trei, nesmentitu lipsesce un'a seau doue, Cu tote, cà diptychele de doue table erau intru altele forte usitate, cum erau diptychele de arame, ce se numeau honestae missionis; si pentru usulu coditianu pote cà steteau si dein mai multu de patru table.

In tablele Massmanniane testulu latinu inca e scrisu numai pre trei table. Er' tabl'a grecesca, si cea greco-scythica, nu se tienu de acelu triptychu, ci suntu fragmente dein triptyche falsificate, pote inca si totu de acea mâna, cá si ceste prezentate inaintea on. adunari, ori câtu D. Massmann se ne-

voliesce a apără anticitatea scripturei grecesci de in
acele table, si pre insesi tablele precumu sunt.

Dupa aceste premise, se trecemu la in sa-si
acele doua triptyche, ce se afla la mene, de in cari
testulu unuia de multu e publicatu, precumu am
disu, er' alu celui alaltu inca e ineditu. Amendoua
cuprendu testulu unoru contracte despre vendiarea
si cumpararea a doi schiavi, unulu fetioru anume
A p a l a u s t u, si un'a muliere anume T h e o -
d o t e, amendoi greci de natiune, fetiorulu anumitu
er' mulierea sub nume de Cretena (Creticam de in
insul'a Cret'a). Contestulu e mai totu acel'asi, pu-
cine mutanduse, lasanduse seau adauganduse. De in
care se cunosce, ca atari contracte se scrieau dupa
anumitu formulariu, de in care pana acumu nu erau
cunoscute de catu pucine frasi la jurisconsulti, er'
pre in publicarea tableloru nostre, intre cari e unu
restempu de XVIII ani, alaturandu si triptychulu pu-
blicatu de Erdy, emendatu de Dretlefsen la locurile
citate, se face cunoscutu intregu formulariulu.

T R I P T Y C H V L V I.

a) Scriptur'a antania

aa) Pagin'a antania.

Lin. 1. DASIVS BREVCVS EMIT MANCIPIOQVE
ACCEPIT

2. PVERVM APALAVSTVM SIVE IS QVO
ALIO NOMINE.

3. EST N. GRECVM APOCATVM PRO
VNCIS DVABVS

4. XDC DE BELLICO ALEXANDRI F. A.
M. VIBIO LONGO

5. EVM PVERVM SANVM TRADITVM ESSE
FVRTIS NOXAQVE

6. SOLVTVM ERRONEM FVGITVM CADV-
CVM NON ESSE

7. PRESTARI ET SIQVIS EVM PVERVM
Q D A

8. PARTENVE QVAM QVIS EX EO EVI-
CERIT Q M.

9. EMPTOREM S. S. EVNVE AD Q. EA RES
PERTINEBIT

10. VTI FRVI HABERE POSSIDEREQ. RECTE
LICEAT

11. TVNC QVANTVM ID ERIT QVOD ITA EVIC

12. TVM FVERIT

bb) Pagin'a a dou'a

DVPLAM

13. T. P. P. R. D. F. R. DASIVS BREVCVS
D F P

14. BELLICVS ALEXANDRI ID FIDE SVA
ESSE

15. IVSSIT VIBIVS LONCVS

16. PROQVE EO PVERO Q S. S. EST PRE-
TIVM

17. EIVS XDC ACCEPISSE ET HABERE
SE DIXIT

18. BELLICVS ALEXANDRI AB DASIO
BREVCO

19. ACT KANAB LEG XIII G XVII KAL
IVNIAS

20. RVFINO ET QVADRATO COS.

b) Scriptur'a a dou'a.

aa) Pagin'a antania.

Lin. 1. DASSIVS BREV- ● APPI PROCLI VET
CVS EMIT MAN LEG XIII G.

2. CIPIOQVE ACCE-
PIT PVERVM

3. APALAVSTVM ● ANTONI CELERIS
SIVE IS QUO ALIO

4. NOMINE EST N.
GRECVM AP

5. VCATVM PRO VN-
CIS DVABVS

6. XDC DE BELLICO ● IVL VIATORIS
ALEXANDRI

7. F. A. M. VIBIO
LONGO

8. EVM PVERVM SA- ● VLPI SEVERI-
NVM TRADITVM

9. ESSE FVRTIS NO-
XAOVE SO

10. LVTVM ERRO- ● I. FIRMI PRIMI-
NEM FVGITI

11. VVM KADVCVM
NON ESSE

12. PRESTARI ETSI- ● M. VIBI LONGI
QVIS EVM PV FIDE IVSSOR

13. ERVM Q. D. A.
PARTEMVE

14. QVAM QVIS EO ● BELlici ALE-
EVICERIT XANDRI VENDIT

bb) Pagin'a a dou'a.

15. QVOMINVS EMPTOREM. SS. EVMVE
AD QVEM EA RES

16. PERTINEBIT. VTI FRVI HABERE POS-
SIDERETQVE REC

17. TE LICEATVM QVANTVM ID ERIT
QVOD ITA EX EO E

18. VICTVM FVERIT TANTAM PECVNIAM
DVPLAM

19. PROBAM RECTE F. R. DASSIVS
BREVCi DFP BEL

20. LICVS ALEXANDRI IDEM FIDE SVA
ESSE IVSIT M

21. VIBIVS LONGVS

22. PROQVE EO PVERO QVI SS. EST
PRETIVM EIVS XDC ACCE

23. PISSE ET HABERE SE DIXIT BELLI-
CVS ALEXANDRI

24. AB DASSIO BREVCI.

Care documentu noi asia-lu trascriemu forà
abreviature in limb'a latina curente:
„Dasius (s. Dassius) Breucus emit manci-
pioque accepit puerum Apalaustam, sive is quo
alio nomine est, Natione graecum, apocha-
tum prouinciis duabus, denariis sexcen-
tis, de Bellico Alexandri. Fide Auctore M.
Vibio Longo, eum puerum sanum traditum esse,
furtis noxaeque solutum, erronem, fugitivum, ca-
ducum non esse, praestari. et, siquis eum pue-
rum, Quo De Agitur, partemve quam quis
ex eo evicerit, quominus emptorem Supra
Scriptum eumve, ad quem ea res pertinebit, uti,
frui, habere, possidereque liceat, tunc, quantum
id erit, quod ita ex eo evictum fuerit, tantam
pecuniam duplam probam recte Dari Fide Ro-
gavit Dasius (s. Dassius) Breucus (s. Breuci),
Dari Fide Promisit Bellicus Alexandri,
id (em) Fide sua esse iussit. M. Vibius Longus,
proque eo puero, qui Supra Scriptus est,
pretium ejus denarios sexcentos acce-

pisce et habere se dixit Bellicus Alexandri ab Dassio (s. Dassio) Breuco (s. Breuci).

Actum Kanabae Leg. XIII Geminæ, XVII Kal. Iunias, Rufino et Quadrato Consulibus.

Dein alaturarea amendororu testuriloru se potecunosce, că si in ortografia si in abreviature este ore-care diferentia intre ele, asia cătu se paru a nu fi scrisa totu de una mână. Asia in scriptur'a antania *Dassius* se scrie totu numai cu unu S, că si aliurea, er' intru a dou'a pretutendenea cu doi S: *Dassius*. — In lin. 6 scriptur'a antania *caducum* se scrie cu C, er' intru a dou'a *Kaducum* cu K. — In lin. 8 script. ant. e scrisu *partenve*, in lin. 9 *eunve* cu N, er' intru a dou'a *partemve* si *eumve* cu M inainte de V. De aci se tiene si scrierea *Breuci* in scriptur'a a dou'a lin. 19 si 24 in locu de *Breucus* dein scriptur'a antania.

Erori scripturistice se afla in script. ant. numai in lin. 5 si 13, unde scrietoriulu uitase câte unu cuventu dein testu si le scrise apoi intre linie de asupr'a: *esse* si *duplam*, cari in script. a dou'a suntu scrisa in linia la loculu loru. Er' in scriptur'a a dou'a erori notabili suntu in lin. 16: *possideretque*, si in lin. 17: *liceatum*, in locu de *possidereque* si de *liceat*, *tunc*.

In câtu apoi pentru abreviature , ele sunt mai multe in scriptur'a antania de câtu intru a dou'a , si inca unele atari , câtu forã scriptur'a a dou'a a nevolia s'aru poté intielege , mai alesu unde suntu indesate , precumu in script. ant. lin. 13 literele continue siepte : T. P. P. R. D. F. R. dein cari cele de antaniu patru , in script. a dou'a se scriu intregi : *t a n t a m p e c u n i a m p r o b a m r e c t e* , er' cele alalte trei , dein alte triptyche se sciue , cà insemneza : *d a r i f i d e r o g a v i t*.

Mai notabile este acea obserbatiune in respectulu ortografiei latine , cà intru amendoua testurile lipsesce diftongulu AE , si in locui se scrie numai E simplu , precumu : GRECVM , PRESTARI , asia câtu se adevveresce dis'a lui Ter. Varrone si de aici , cum cà latinii in multe cuvente , unii punu A inainte de E , altii nu punu *). — Intru asemenea se scrie intru amendoua scripturele prepuse-tiunea AB cu B inainte de D : *a b D a s i o* , in locu de : *a D a s i o* , — si unu I scundu in locu de doi seau de unulu inaltu : *VNCIS* in locu de *VNCIIS* , precumu si *fugitium* cu unu V in script. ant. lin. 6 in locu de *fugitivum* cá in

*) „In pluribus verbis A ante E alii ponunt, alii non, ut quod partim dicunt *sceptrum*, partim *scaeptrum*“ etc. M. Ter. Varro de lingua lat. lib. VII, 96.

script. a dou'a, cari varietati si in alte inscriptiuni desu occuru. De *A p o c a t u m* mai diosu. Er' dein partea limbei mai notabile este, cà verbulu *e m e r e* se construe cu prepusetiunea de *personae*, in locu de: *A Bellico*. Care constructione de si mai rara, dar' nu numai nu e barbara, ci chiaru clasica. Asia Cicerone ep. ad *Atticum* X, 5: „emere de *Canulejo diversorium*“; si totu acolo XIII, 31: „mille jugerum de *M. Pilio* emit.“

La aceste oserbatiuni generali mai adaugemu urmatoriele speciali, provocandune cu citatiunile la liniile scripturei primarie.

B r e u c u s l. 1. Breucii erau unu poporu dein Pannoni'a lenga fluviulu Savu. Pliniu hist. nat. III, 25, 28.

A p a l a u s t u m l. 2. Acestu nume propriu nu l'am mai aflatu aliurea, si pote cà e formatu dein cuventulu grecescu *ἀπολαυστός*.

N. l. 3. insemneza *natione*, cá si in triptychulu urmatoriu, care calificatiune adeseori ocurre in inscriptiuni.

A p o c a t u m l. 3, in script. a dou'a *a p u c a t u m*, er' in triptychulu urmatoriu *a p o c h a t a m*, adeveratu este *a p o c h a t u m*, dela *a p o c h a* in sensu juridicu, a caruia intielesu e camu oscuru, si Dretlefsen (zwei röm. Urk. p. 14) dice,

că nulu întielege. Ore alu nostru APUCU-apucare-apucatu nu se trage dein acestu verbu juridicu ap o c h o - a r e ?

X lin. 4, insemneza denariu.

F. A. lin. ac., care mai antaniu credeam, că e F. R., insemneza fidei seau fide auctorie, totu un'a cu fideiussore, precumu si in triptychulu urmatoriu Antipatru se numesce si fideiussor si secundus auctor, asia cătu auctor si iussor in aceste formule se paru a fi sinonime. Vedi Digest. lib. XXI tit. II, 4 etc. De unde nu mise vede cu cale a scaimbă aici testulu F. A. in F. I. cumu face Dretlefsen la l. c. pag. 17.

Furtis — prestari l. 5—7. In Dig. XXI tit. II, 3 se serie: „Quia furtis noxisque solum esse praestari debet venditionis tempore.“ Vedi si totu acolo XXI, n. I, 1, 14, 46 etc., si la A. Gellii noct. Att. lib. IV capu II, 1: „In edicto aedilium curulium, qua parte de mancipiis vendundis cautum est, scriptum est; Titulus scriptorum singulorum sit curato ita, ut intelligi recte possit, quid morbi vitique cuique sit, quis FUGITIVVS ERRO ve sit NOXA-QVE SOLVTVS non sit. — Fugitivum cu unu V in script. ant., că si la Erdy PRIMITIVS in locu de primitivus.

Q. D. A. l. 7. Vedi Orelli Inscript. lat. tom. III p. 474 nr. 7321.

D. l. 13 in loculu antaniu, in scriptur'a ant. e formatu cá O, cumu adeveresce si Th. Mommsen, er' in a dou'a lipesce, ci sensulu cere D, cumu arata si triptychulu urmatoriu (l. 12) unde DARI e scrisu de done ori intregu, si alte triptyche la loculu paralelu.

ID. l. 14. Literale EM pote suntu perite, fiendu acolo gaura in tabla; ci in triptychulu urmatoriu si in altele e numai ID.

Kanab. l. 19, in triptychulu urmatoriu CANAB. Inscriptiunile despre Canabenses la Th. Mommsen; Gruteri Inscr. pag. LXXIII nr. 4.

Leg. XIII. G. l. 19, e legiunea XIII Gemina, care a statiuonatu in Transilvani'a, impreuna cu leg. V. Macedonica, si a caror'a inscriptiuni se afla atâtu de multe in patria.

XVII Kal. Iunias, totu acolo, adeca in 16 Mai.

Rufino et Quadrato Coss. l. 20, adeca: L. Cuspio Rufino, si L. Statio Quadrato, cari au fostu consuli la a. V. C. 895, er' d. Chr. 142, in anulu alu cincilea alui Antoniu Piu. Triptychulu acest'a dar' este de 1719 ani.

TRIPTYCHULU II.

a) Scriptur'a antania.

aa) Pagin'a antania.

Lin. 1. CL. IVLIANVS MIL LEG. XIII G. CL.
MARI EMIT MANCIPIO

2. QVE ACCEPIT MULIEREM NOMINE
THEODOTEN SIVE EA

3. QVO ALIO NOMINE EST N CRETICAM
APOCHATAM PRO VNCIS

4. DVABVS X QUADRINGENTIS VIGINTI
DE DE CL. PHILETO

5. F. A. ALEXANDRO ANTIPATRI

6. EAM MVLIEREM SANAM TRADITAM
ESSE EMTORI S. S. ET SI

7. QVIS EAM MVLIEREM. Q. D. A. PAR-
TENVE QVAMQVIS EX EA

8. QVID EVICERIT Q. M. EMTOREM S. S.
EVNVE AT QVEM

9. EA RES PERTINEBIT VTI FRUI HA-
BERE POSSIDEREQVE RECTE

10. LICEAT TVNC QVANTUM ID ERIT QVOT
ITA EX EA QVIT

bb) Pagin'a a dou'a.

11. EVICTVM ABLATVNVE FVERIT SIVE
QVOT ITA LICITVM

12. NON ERIT TANTAM PECUNIAM PROBAM RECTE DARI F. R.

13. CL. IVLIANVS MIL L. S. S. D. F. P. CL. PHILETVS

14. ID FIDE SVA ESSE IVSSIT ALEXANDER ANTIPATRI

15. INQVE EAM MVLIEREM QVAE S. S. EST PRETIVM EIVS X CCCC XX

16. ACCEPISSE ET HABERE SE DIXIT CL. PHILETVS A CLAVDIO

17. IVLIANO MIL. S. S.

18. ACT CANAB LEG XIII G III NONAS OCTOBRES BRADVA

19. ET VARO COS.

b) Scriptur'a a dou'a.

aa) Pagin'a antani'a

Lin. 1. CLAVDIVS IVLIA- ● VAL. VALENTIS
NVS MILLEG XIII G. CLAV- G. XIII G.
DI MARI

2. EMIT MANCIPIOQVE ● CN. VARIA
ACCEPIT MVLIEREM NOMINE THEO

3. DOTEN SIVE EA ● AEL. DIONYSI
QVO ALIO NOMINE ES NA IVETLEG
CRETICAM

4. APOCHATAM PRO PAVLINI S. RIS
VNCIS DVABVS QVADRIN-
GENTIS

5. VIGINTI DE CL. PHI- IVL. VICTO-
LETO F. A. ALEXANDRO RINI
ANTIPATRI

6. EAM MVLIEREM SA- ALEXANDREI
NAM TRADITAM ESSE EMP- ANTITATRI CE-
TORI SS. ET SIQVIS KODO AVKTOR

7. EAM MVLIEREM G. CEGNAI
D. A. PARTENVE Q. Q. EXEA
QVIS

8. EVICERIT Q. M. EMP-
TOREM S. S. EVMVE AD QVEM EA

9. RES PERTINEBIT VTI CL. PHILETI-
FRV IHABERE POSSIDERE Q VENDITORIS
IBSIVS

10. RECTE LICEAT TVNC
QVANTVM ID ERIT

bb) Pagin'a a dou'a.

11. QVOT ITA EX EA QVIT EVICTVM
ABLATVNVE FVERIT SIVE QVOT ITA LICITVM

12. NON ERIT TTP. PROBAM RECTE DARI
F. R. CL. IVLIANVS MIL S. S.

13. D. F. P. CL. PHILETUS

14. ID FIDE SVA ESSE IVSSIT ALEXAN-
DER ANTIPATRI

15. INQVE EAM MVLIEREM EIVS X CCCC
XX ACCEPISSE

16. ET HABERE SE DIXIT CL. PHILETVS
A CLAVDIO IVLIANO MIL. S. S.

17. ACT KANAB LEG. XIII G. IIII NONAS
OCTOBRES BRADVA ETVARO COS.

Adaugemu si trascriptiunea dupa aceeași norma, cá si mai susu de si dupa cea mai dein ainte ori si care si o ar' poté face.

„Cl. Iulianus miles legionis XIII Geminae Gregalis Claudii Marii, emit mancipi-
oque, nomine Theodoten, sive ea quo alio nomine
est, Natione Creticam, apochatam pro unciiis
duabus, denariis quadringentis viginti, de Cl.
Phileto. Fide Auctore Alexandro Antipatri,
eam mulierem sanam traditam esse emptori Supra
Scripto et, siquis eam mulierem, Qua De Agi-
tur, partemve quam quis ex ea quis (quid) evicerit.
Quo Minus emptorem Supra Scriptum,
eumve ad quem ea res pertinebit, uti, frui, habere,
possidereque recte liceat, tunc, quantum id erit,
quod ita ex ea quid evictum ablatumve fuerit, sive
quod ita licitum non erit, tantam pecuniam probam
recte dari Fide Rogavit Cl. Iulianus miles
legionis Supra Scriptae, Dari Fide
Promisit Cl. Philetus id fide sua esse iussit
Alexander Antipatri, inque eam mulierem, quae

Supra Scripta est, pretium ejus denarios
CCCCXX accepisse et habere se dixit Cl. Philetus
a Cl. Iuliano milite Supra Scripto. Ac-
tum Canabae Leg. XIII Gem. IV Nonas Oc-
tobres, Bradua et Varo Consulibus.“

La acestu documentu nu avemu de câtu pucine
se oserbamu, fiendu că multe ce s'aru poté oserbá
aici, le amu premisu la triptychulu antaniu.

Limb'a e totu acea, curata, clasica. — Erori
scripturistice suntu mai numai doue: in script. ant.
lin. 4, unde DE e scrisu de doue ori, si in script. a
dou'a lin. 3, unde dupa ES lipsesce T; caci in
script. a dou'a lin. 12, unde suntu scrisi in locu de
unulu, se pare a fi numai un'a variatiune ortografica
in locu de T a n T a m; er' diferenti'a intre q u i d
de in script. ant. lin. 8, si intre q u i s dein scrip.
a dou'a lin. 7, a nevolia se pote decide, de este e-
rore, si in care scriptura e eroarea, dupa ce in loculu
paralelu dein triptychulu antaniu si unulu si altulu
lipsesce, si in adeveru că suntu superflue amendoue
aceste cuvente. Vedi si triptychulu dela Erdy l. c.
pag. 14 lin. 9 „p a r t e m v e q u a m e x e o Q U I S.“

In respectulu ortografiei triptychulu alu doile
diferesce de celu de antaniu. Asia AE se afla la lo-
culu seu, script. ant. si a dou'a lin. 15: QUAE.—M
in ainte de VE se scrie mai totu de un'a cu N,
precumu: p a r t e n v e, e u n v e, a b l a t u n v e

de câtu numai una data in script. a dou'a lin. 8: EVNVE. Er' D finale mai totu de un'a se scrie cu T, precum a t, q u i t, q u o t, afora de in script. ant. lin. 8: QVID, si in script. a dou'a lin. 8: AD.

Cea mai mare insemnătate inse contine acestu triptychu, că are si scrisoria grecesca antica g e n u i n a. Caventele acestui contractu Alexandru Antipatri, precum se vede grecu de natiune, chiaru si dupa nume, suscrienduse la loculu seu se sierbi cu literele grecesci, in form'a ce se afla in cele mai vechie monumente de pre acele tempuri in manuscrisa, papiri, inscriptiuni etc., inse in limb'a latina cea mai vulgare, fiendu că pote nu sciea limb'a latina literaria. De aceea in locu de a scrie: *secundi auctoris signavi*, seau de: *secundus auctor signavi*, scrie: SECODO AVCTOR SEGNAI! Eta dar' si in Daci'a urma de scriptura grecesca, si de limba romana vulgare scrisa cu litere grecesci, că in catacumbele dein Rom'a 7), si in papirii dein Raven'a 8), aproape de acele tempuri.

7) Boldetti osservazioni p. 233, Massmann l. c. pag. 148.

8) Marini papirii diplomatici (fol. Rom. 1805) nr. LXXV p. 116, nr. XC, XCII, XCIII, CX, CXIV etc. dein secl. VI. Vedi si Spangenberg juris rom. tabulae negotiorum (8, Lips. 1822) pag. 128 seqq.

IV Non. Oct. e 4 Oct. dupa calendaria-le nostre.

In urma mai oserbamn numai, cumu că acestu triptychu este scrisu cu vreo optuspradiece ani mai tardiu, de cătu celu mai de antaniu, la a. V. C. 913, d. Ch. 160, in anulu XXIII totu alu lui Antoniu Piu, consuli fiendu Ap. Annius Bradua si T. Clodius Vibius Varnus, si asia acestu triptychu e de 1705 de ani; — si că sigilele amen-dororu triptycheloru, ce erau imprese in cera la numele marturiloru, lipsescu cu totulu, ci in truu n u triptychu mare in 4-^o si fromosu, ce se afla in Museulu dein Pestia, ci caruia i lipsesce tabl'a a treia, sigilele se afla si acumu intregi bene conser-vate, precumu insumi le vediui acolo la a. 1856. Vedi si la Erdy I. c. triptychulu I tab. 4.

Blasiu 13/25 Aug. 1865.

T. Cipariu m. p.

H.

Disertatiunea D-lui Advocatu I o n n e G o z m a n u .

Insemnari dein Dreptulu Romanu.

Romanii — poporul celu maretiu a lumii antice multe lucruri de mirare au lasatu memoriei omenesci — noue Numele nationalu — cu care — nu fora cauza — si astadi ne falimu. — Au fundatu unu statu clasicu , care, la inceputu, era cautatoarea virtutiloru — a ordinelui, si Eroismului. — Au daruitu lumii o limba angeresca — numita: Latina, prein carea, si astadi, intramu in legatura spirituale cu tota lumea invetiata. Ce se dicu ? marimea Romaniloru stralucesce, in istori'a batailoru, si in tote legile de densii remase. Ce se adevereasca si dein codicele Imperatului Iustinianu care dice : „Se cuvine : cá Maiestatea Imperatesca nu numai cu arme, ce si cu legi se fia infrumsetiata“ Imperatoriam Maiestatem non tantum armis, sed etiam legibus decet esse decoratam. In atatu de maretie fapte ale strabuniloru nostri — fiendu materia nemarginita: pentru scriere , si inventiamentu ; pentru imitatiune , si recrearea intieleptiunei : mi amu propusu a vorbi pre scurtu — despre cateva cunoscantie, dein Dreptulu Romanu.

Dreptulu acesta-adeca : cuprinsulu normelor care, cá si legi private, au fostu primite in statulu

Romei — se incepe, cu legile a loru XII. Tabule, care se tieneau apuse pre rostruri pentru aducere aminte de totu de un'a „Leges XII. Tabularum pro rostris publice affigebantur in perpetuam rei memoriam. Macheldeii systema Iuris romani §. 24 — Legile aceste in data ce 10 barbati — „decemviri“ — cu ajutoriulu lui Hermodonu grecu dein Efesu le-au compusu — se primira de poporu in Centurii⁴ adunatu. La inceputu — adeca : in anulu dela originea Romei 303. essistau numai X. Tabule, inse in anulu 304. inca li s'au adusu II Tabule — prefacunduse de fundamentu a dreptului cetatianu. Dorere, că acele XII. Tabule astadi numai in fragmente esista.

Pana la tempurile lui Cicero, Dreptulu romanu s'au inmultitu a) prein legi scrise, care se intareau prein poporu in comitiile centuriale — la propunerea Magistratului Senatoriu, — b) prein Plebiscite, care numai poporulu, rogatu de Tribunulu seu le intarea in Comitii⁴ Tribute. — c) prein Senatus consulte — decretate prein senatu for' de ascultarea plebeiloru, — d) prein Edictele tribunaleloru — a pretoriloru (in administratiunea dreptatii — a Aedililoru (pentru securitate publica.) — e) prein Respunsele Prudentiloru) (care in forma de sententii se numeau dreptu cetatianu) — f) mai pre urma : prein scrisorile jure consultiloru.

Dela Augustu pana la Imperatulu Adrianu s'au impartitu jureconsulti in doue scoli adeca : doue sentintie contrarie — radicansuse prein acést'a, scienti'a dreptului romanu, la statulu in florirei celu mai inaltu. — Mai pe urma in atâta s'au inmultitu fundamentele dreptului romanu catu Imperatulu Constantinu, Teodosiu alu II-lea si Valentinianu alu III-lea — pre la anulu dupa Christosu 426 au fostu siliti — prein speciale constitutiuni a santiuná : cá ore care scrisori a jure-consultiloru se aiba valoare — in antea judeciiloru ?

Dupace Imperiulu romanu sia impartitu in a pusenu, si resaritenu : legile romane inca au suferitu multe stramutari. Totusi in imperiulu apusenu romanii, invinsi prein germani, traiau si se judecau dupa drepturile sale : si desi erau mestecati cu germanii : drepturile lor se numeau : Legea romana (Lex romana), éra a germaniloru : „Legea varvariloru (Lex barbarorum).“

Imperatulu Iustinianu — la resaritu — in anulu 528 mai antaiu prein 10 dup' aceea prein 16 barbati — tote legile si constitutiunile le au culesu intr'un'a, numindule Digeste (Digesta) si Pandecte (Pandecta) — tiesute, si culese (in 50 de carti), dein dreptulu celu vechiu. In anulu 534 Iustinianu a demandatu lni Treboniu : cá Pandectele se se prefaca in codice nou : si acést'a se cuprinda in

sine, si cele 50 decisiuni, care Imperatul, sub
tempulu conscrierei Pandectelor, lea fostu publi-
catu. Acesta codice se numesce: „Codex repetitae
praelectionis,“ adeca: „Codicele legiloru de nou ci-
tite. — Imperatul Iustinianu traindu 38 de ani,
au emisu si asia numitele „Institutiuni“ adeca:
invetiamintele dreptului pentru scolari si novele
(novelle) in forma de ordinatiuni dupa publicarea
codicelui „repetitae praelectionis“ edata. — Dup'ata-
tea, si mai multe stramutari, sementiele dreptului
romanu, s'au inprastiatu in Greci'a, au ramasu in
Itali'a, — s'a primitu in Franci'a, au trecut in
Angli'a, Belgiu, Ispani'a, si Rusi'a cu Glosse nenu-
merate.

Cine dara se bucura de scienti'a dreptului ro-
manu — prein mintea atatoru barbatu prea intiepti
strecuratu, acel'a se vede indreptatitu a presupune
despre sine: ca e juristu universalu, si cunosce
fundamentulu tuturor (drepturilor) private — in
Europ'a. — Ca dreptulu romanu este asediatu pre
fundamentulu adeverului, si a bunului omenescu;
ca Ulpianu pre jure consulti bine ia numitu de popii
dreptatii, postindu: ca omenii asia de drepti se fia
in anima, precumu debue se fia pre dein afora: ca ju-
risprudenti'a la romani era cunoscianti'a lucrurilor
dumnedieesci, si omenesci, scienti'a dreptului si a
nedreptului — „divinarum atque humanarum rerum

notitia, justī atque injustī scientia“; — si cā prein-
 urmarire: cine si castiga scienti'a dreptului romanu,
 se recunoscce de juristu universalu — de acolo se
 vede, caci dreptulu acest'a se propune in tote uni-
 versitatile, lineamintele lui cele fundamentale, se afla
 in legile ale tuturor statelor Europene; si nu e-
 sista cestiune — in comerciulu sociale — neregu-
 lata prein normele dreptului romanu.

Anume:

Despre **M a n u a t u l u** (pignus) in dreptulu
 romanu acést'a invetiatura se afla: „Mannatulu (du-
 pa unii pemnulu) e dreptu realu, carele se concede
 creditorului, in lucrulu altui'a, spre securitatea in-
 promutului, cu acela intielesu; cā decumva oblega-
 tulu n'aru satisface, creditorulu, lucrulu acel'a selu
 pota vinde, si pre sine se se desdaune. — **M a n u a t u l u** asia definitu are doue specie: un'a;
 candu creditorulu prein traditiune capeta lucrulu in
 posessiunea sa (Faustpfand) — Cealalta: candu lu-
 crulu se deoblega creditorului, dara posesiunea nu i
 se dà, numinduse in casulu acest'a **I p o t e c a**.

Despre dreptulu Casatoritiloru.

1. Barbatulu are dreptu a postí dela muierea sa
 reverintia, si ascultare, — pentruce muierea e in-
 detorata a merge in cas'a barbatului. 2, Are dreptu
 a postí cā muierea ~~se~~ implinesca lucrulu de casa

— éra muierea prein casatoria castiga numele, si demnitatea barbatului, capeta sprijinire, si aperare, precum si midilocele vietuiri, adeca: de mancatu, inbracaminte, care le si tiene muierea — dupa mortea barbatului — pana la alta casatoria.

Asi servi mai cu multe esemple dein oceanulu dreptulu romanu; dara angustirea disertatiunei mele si tempulu altora — cu multu mai ponderose afa-
ceri destinatu — me inpedeca. Inse totusi de sine se intielege scopulu dorintiei in acel'a punctu a fi defiptu: cá fia care romanu inveliatu se invetie re-
gulele adeverului, adeca dreptulu romanu.

A b r u d u ²⁷/₁₅ Augustu 1865.

I o a n e G o z m a n u

Disertațiunea

Domnului Secretariu primariu al' Asociațiunei tranne
romane, Georgiu Baritiu

Scientiile tehnice.

În dilele noastre decurge în tota Europ'a o luptă mai grea seau mai usioră între așă numitele științe umane și între cele reale, între gimnaziile și școli reale, între poezia și matematică, între retorică și chimie, între facultățile filosofice și teologice de un'a, și între politehnice de alta parte. Ardelenii, ungurenii, moldavo-românii n'au luat parte până acum la acea luptă a științelor, ci au rămas în această privință înăpoia tuturor, nu că o rezervă tare a unei armate mari, ci numai că — născă maroderii. Acest'a nici că se putea altminteră. Noi și părinții noștri, cari au învățat câte ceva carte știu și trebuie se marturisim că științele matematice și fizice au fost tractate preîn toate școlile tuturor confesiunilor seau la locul cel mai de în urmă, seau că n'au fost propuse nicidecum. Tinerimea noastră mai nici odată nu nu știă, că pentru ce învățăm matematic'a și științele naturale, de că cumva le învățăm, era școlile reale până eri alaltăieri nici de nume nu era cuno-

sente. In catu pentru politehniculu dein Vien'a, apoi ardelenii au paremise vreo cinci stipendii la acel'asi, deintr'atata inse nu ésa nici macaru simplii geometrii de ajunsu, éra inginerii ardeleni nascuti se potu numerá forte usioru si fora nici o bataia de capu ; er' la geometrii, ingineri, mecanici, chemisti r o m a n i inca n'amu avutu tempu de a reflectá, dein causa mai alesu, cá pana acumu cei mai multi parenti dein cati ne deteramu fiii nostrii la scole, amu cugetatu a face dein ei mai multu numai domni seau boieri, protopopi, canonici, archimandriti, episcopi, mitropoliti si nimicu mai pucinu apoi semtiá tenerii chiamarea pentru respectivele ranguri si functiuni seau nu totu atâta.

Este prea adevveratu, cá noi mai semtimu inca lipsa mare de juristi, administratori, financiari si politici eminenti, cum si de preoti petrungi de sacer'a loru chiamare ; de aici inse urmeza numai atâta, cá natiunea se se nevoiesca a implini acelea lipse cu individi in tota privinti'a capaci, éra acellora, pre carii natur'a i inzestrase cu talentu pentru alte specialitati, se li se deschida catu mai curendu alte cariere.

Me voiu încercá se vorbescu despre cestiunea ce-mi propuseiu asia, încátu se fiu intielesu pe câtu numai se pote de catra toti acei parinti, carii isi dau pre pruncii loru la scola cu planu, cá aceia

mai tardioru se-si alegea cate o asia numita scientia seau arta de specialitate, de meseria, dupa carea adeca sesi pota asigura subsistentia vietiei cu unu feliu de placere si devotamentu cum dice de buna voia, era nu ca de sila, pentru ca nu ar' ave incatrua se mai apuce; era apoi fiinduca astadata vorb'a ne este numai de scientiele tehnice, se remanemu deocamdata numai pre langa acelea, er' necesitatea lor se o demustramu si ilustramu pre catu numai se pote prein exemple practice, scose dein vietia si batatore la ochi, pentru ca asia se cunoseemu cu atatu mai usioru ce pagube infricosiate se revarsa preste particulari, preste tiera si poporale conlocuitoare pein necultivarea cu totuadinsulu a scientieloru tehnice. Esemplele spaimantatorie la care neamu poté provocá in acést'a privintia suntu legionu, pre aceleasi le intempini asia dicundu pre totu pasulu la orasie si sate, pre siesuri si deluri; ele costa pre omeni mii si sute de mii, aruncate fora nici unu folosu in noroiu prein atati carpaci mesteri — strica, carii au fruntea de a usurpa onorificulu nume de tehnicu, de maiestru. Eu dein atatea exemple, voi enumerá numai câteva cunoscute mie, nici un'a mai vechia ca de ani 10 pana in 30.

Amu vediutu turnu de biserica claditu cu scopu, ca se tiena cinci sute ani, crepatu inse si apoi

strinsu indata la anulu cu sine (pente) de feru, pentru că se nu cada. Architectulu n'a fostu architectu, ci carpaciu. Altu turnu n o u (aici la Brasiovu) dupa cateva luni cadiu in ruine. Architectu si ingineru, ambii au fostu mesteru-strica. S'au facutu in dilele nostre mai multe biserice dupa nisce planuri ticalose, in care legile simetriei si ale esteticei au fostu cu totul delaturate, proportiunile intre tinda, biserica, altariu si turnu batjocorite, in câtu in locu de liturgia, cantari, predice audi numai nisce inganaturi. Èta deci spese grele facute orbesce.

La casele de locuitu mesteri-strica isi facu de capu. Pana in or'a de facia se mai cladescu case mari si mai mici, in care neci ochiulu celu mai ageru nu va descoperi o singura linia drepta, precum nu descopere cineva in faimos'a ospetaria — poreclita „la Imperatulu romaniloru“ éra impartiel'a chiliiloru si a celorualte incaperi este facuta asia, încâtu ti se pare că mester-strica precugetase casulu, in care se o prefaca si se schimbe de es. bucatari'a in cabinetu, cas'a de dormitu in salonu si asia mai departe, er' scarile seau treptele suntu seau atâtu de strimte incatu doui omeni se nu incapa alaturea, seau anguste si rapedisie de ati riscă pre totu momentulu osele. Amu vediutu si case mari cu contignatiune (catu), la care architectulu

uitase a lasá locu de trepte, încâtu se fii silitu a te suí in casa dein strata cu scar'a (Brasiovu ter-gulu straielor Nr. —). Cunoscemu case, in care boltele celarielor noue de nouie s'au cutropitu, éra la altu locu bolt'a noua a unui grajdu domnescu cadiendu omori cinci cai. Este unu edificiu in patri'a nostra, in care lipsescu cu totulu acelea locuri indispensabile, despre care poetulu disese: quo satur a pastu currere venter amat. — Pe la sate cele mai multe case de locuitu se mai cladescu inca totu asia de scunde, incatu tre-bue se fii ghebosu cá se poti intrá pre usia fora a-ti sparge capulu, era inlaintu se siedi cu capulu totu plecatu, scii cá sierbula facia catra domnulu, éra pre ferestrii intra numai atâta lumina, câtu se cere pentrucá membrii familiei se nu se bufnesca unii de altii.

Se trecemu si la staverimentele de industria.

Unu ingineru si unu architectu mesurara si locul si c a t a t i m e a si i u t i e l ' a cursului apei pentru o fabrica maretia. Onorariulu loru fù 600 fl. m. c. Fabric'a se cladi, ci candu colo, ea éra se remana in uscatu, dein cauza cá mesuratur'a fusese cu totulu falsa, încâtu ap'a nu se potea derivá pre rota dela punctulu prefiptu prein acei domni. Noroculu intrepensoriloru cá mai putura cumperá 100 stangini locu pre vale in susu, pentruca altumintrea 200 mii fl.

eră se remana aruncati in apa. — Doue mori mari de faina usiora si de pasaturi se infientara la doue sale dupa planurile unoru omeni, ce se sventurau de mecanici renumiti. Proprietarii perdura la amendoue cate 50—60 fl. v. a., dein cauza, că planurile cladirii, ale roteloru, si ale intregiei constructiuni fusesera cu totul gresite. Mai scimu o fabrica dein cele mai mari, la care numai peptulu iazului si canalulu in lungime a costatu peste 25 mii fl. m. c., éra candu bagara riulu in noulu canalu, parietii lui se sparsera la vreo diece locuri. Planulu domnului quasi-technicu fusese erasi cu totul gresitu. Vine altulu si dîce: cu spese de trei mii ve coregu tote secatuzile vostre. Omulu aveá s c i e n t i a, prein urmare s'a si tienutu de cuventu si a scapatu pre intreprenoru de ruin'a si de rusinea pregatita lui prein omenii cei lipsiti de scientiele recerute.

Se esîmu dein locuintiele omenesci afora in largulu tierei. Pentru ce pana la a. 1848 s'au claditu drumuri atátu de pucine pre la noi? Lenea traditiunala si nepasarea porta vin'a pre diumetate, éra mai departe caus'a fû lips'a de technici buni. Dealuri cá celu deintre Codlea si Vladeni in districulu Brasiovului, cá celu deintre Cristianu si Sacelu in scaunulu Sibiiului, cá celea deintre Mercurea si S. Sabesiu, cá celu dela Felecu spre Clusiu,

că multe altele preste care sunt duse drumurile, dau o trista adevărită despre știința tehnicilor de mai înainte ; ce e dreptu înse și de misiunile municipalităților.

În dilele noastre se afla în țară sub direcțiunea edila (Bauamt) provinciale de în Sibiu nouă direcțiuni edile seau tehnice (Bauämter) în Sibiu, Brașov, Odorhei, M. Osiorhei, Bistrița, Decești, Cluș, A. Carolin'a (Belgrad), Orăștie ; înse de în personalulu întregu de vreo 60 înși alu acelui institutu folositoru abia vei găsi vreo diece ardeleni. Cum va fi în acăst'a privință în Ungari'a nu știm, credem înse că acolo încă nu este nici unu prisos de tehnici, era anume de între romani n'am avut norocire de a cunoște nici trei ingineri. Pre lângă acestea se nu uităm de trebuințele particularilor mai ales pre la cetăți și orașe, precum și că la calea ferată încă s'ar putea aplica tehnici și de între compatrioții noștri.

Științele tehnice și acelea pre care francezii și englezii le numesc exacte au înainte și un viitoru multu mai mare și mai strălucitu decât l'au avut ele vreodată în lume. În seculu înălțării piramelor și templelor egiptene descrise la Erodote ; în templu lui Solomon, când se făcu biserică de în Ierusalim, în dilele lui Pericles și după moartea lui, pre când s'au înălțat atâtea mi-

nuni ale artei in Greci'a, — in decadele dein urma ale republicei romane si sub imperatori pana la podulu de preste Danubiu alu lui Traianu si de acolo pana la Constantin m. si chiaru pan' la Iustinianu carele edificà biseric'a S. Sofia, scienti'a matematica s'au cultivatu in gradu cá acela, in catu aceeași respundea la ideile, imaginatiunile, cerintiele poporeloru dein acelea tieri si dein acei seculi; éra lumea moderna are a multiamí forte multu pentru catu i remase ei dein scienti'a matematica dela acei antici. Cu tote aceste trebuintiele si cerintiele poporaloru in secululu nostra suntu in mai multe privintie neasemenatu mai mari de catu ale tuturor poporaloru antice. Pote fi cá astadi nu mai pretinde nimeni muri cá ai Babilonului, nici piramide cá cele dein Egiptu, nici colose cá celu dein Rodos, nici palatu de auru precum a fostu alu nebunului tiranu Nero, nici amfiteatru coprindietoriu de 20—30 mii persone privitorie la macelulu ferarloru si alu omeniloru. In locu de acestea inse in dilele nostre pana si proletarii Europei pretindu cá se aiba case de locuitu impartite cátu se pote mai bine, uscate, luminoase, bine aerite, er' poporale pretindu beserice nu numai masive, ci totu odata cladite cu strins'a observare a legiloru estetice, a simetrici si acusticei, mai incolo teatruri maretie si elegante, palaturi de espusetiuni, poduri gigantice

(urriesie), arsenale si porturi, caroru asemenea lumea vechia n'a vediutu, resiedintie, institute secolastice, fabrice, casarme, panteone, valhalle, burse de marime si intindere colosala. Mai departe lumea nostra voiesce se aiba cali ferate in tote direptiunile, se cutriere tote marile cu vapura, se asiedie sirme de telegrafia si pre fundulu mariloru, se aiba monitorie (corabii cu paretii de feru), prein care se nu pota strabate nici o proieptila de tunu, se aiba tunuri la a caroru fulgeratura se nu pota resiste nici granitulu nici ferulu, se'si inmultiesca armele omoritoare iute si cu tota precisiunea matematica, incatu in locu de a macela pre omeni numai cu incetulu, succesive in cate doue trei dile, multu in doue luni, cate 50—100 mii cá deintroduta. Totu lumea de acum cere cá se i se mesure acuratu tota bucatie'a de locu, mosi'a mica si mare, tienutu, provincia, imperiu, uscatulu intregu si tote marile, inaltimea muntiloru, afundimea apelor si iutiel'a curgerii lor, cum si catatimea mai multoru minerale, ce se descopere sub scorti'a si in sinulu pamentului, precum de es. sarea, carbunii de petra si altele ; in susu catra firmamentu distantiele sorelui, lunei si ale tuturor planetelor dela pamentu, iutiel'a cursului lor, suprafaci'a si volumulu lor. Intrebati asemenea ce pretinde lumea dela orologerie, aurariu, argintariu, giuvaerariu si dela alti mai

multi maiestrii, carii fora scientiele tehnice nu mai potu fi nici pre 24 ore. In eele dein urma lumea mai cere si globuri aerostatice (balone), spre a se inaltia si a planá susu in aeru pana in regiunea in care fienti'a organica stà se degere de frigu si in care incepe ai dá sangele pre urechi si pre nasu.

Se mai ostenescu ore pre on. adunare inca si cu enumerarea altoru cause care trebue se ne indemne si pre noi a ne impartí pre viitoru tenerimea, a tramite pre o parte dein ea la invetiarea scientieloru tehnice, cum si a provocá pre conducatorii instituteloru de invetiamentu, cá pre acolo pre unde scientiele matematice si fisice au fostu tractate pana acum cá nesce vitrege, se fia propuse dupa unu metodu mai dulce si mai atragatoriu? Credu cá este de prisosu a mai voi se demustramu cá $2+2$ este 4. Va vení tempulu in carele mai multi deintre compatriotii si connationalii nostrii voru desbracă si prejudeciulu ce-i tiene in orbia cu privire la scientiele tehnice si voru cunosce cá pre candu juristulu si teologulu petrece cate 10—20 ani pre langa studiulu seu de meseria pana sesi vedia starea asecurata in catuva, tehnicii suntu aceia, carii au inceputu a domní preste totu, pentruca loru le e deschisa lumea intrega. Astadi poporale cele luminate mergu subjugandu pre cele ne cultivate cu matematic'a si cu chemi'a, mai

multu de câtu cu corpus juris seau chiaru si cu cartile rituale bisericesci. In totu cuprinsulu imperiului austriacu nu este vre-unu prisosu de tehnici pamenteni; tocm'a si intierile germano-slave inca totu mai suntu preferiti technicii straini; éra noi pre aici nu-i avem mai nici decumu. De va merge totu asia, deca adeca nu ne vomu deschide ochii si nu ne vomu desteptá si in acést'a privintia câtu se pote mai curendu, nu voru trece ani cinci-dieci, dupa care riurile, muntii si valile nostre voru deveni proprietati ale techniciloru straini, éra fiii nostrii sierbii loru preaplecati. Pre minunatele nostre riuri muntene se voru infientia totu feliulu de fabrici cu capitaluri straine, dupa care apoi mosiile de prein pregiuru voru deveni proprietatea nouiloru baroni plutocrati cuceritori si subjugatori prein scientie si arte. In muntii nostrii se voru deschide mine bogate, care voru consumá padurile si codrii, lasandu vechiloru locuitori delurile plesiuge si vinarsulu evreescu, pre care 'lu voru bea preste cojile aruncate loru de altii. Pre candu mai t o t i fiii nostrii umblatori la scole gimnasiale suntu tienuti de ambele urechi pentru cá se invetie latin'a si elin'a si se pricepa cu orice pretiu pre Tucidides si Tacitu, pre Eschilu si Oratiu, altii intreba pre fiii loru si i cerceteza de t e m p u r i u, care spre ce este mai aplecatu si i pregatescu asia, pentrueá catu

mai curendu se ajunga in pusetiune de a domni preste noi si preste neamu de neamulu nostru.

Prea onorata adunare ! Asociatiunea nostra este inca juna, midilocele materiale se potu privi inca numai cá unu simbure alu nnui fondu corespondietoru maretieloru sale scopuri, respicate in §§-ii statuteloru ; cu tote acestea auctoritatea i s'a intemeiatu multiamita cerului celu pucinu in o mesura catu unu votu alu ei se dea tuturoru aceloru membrii, caroru le place a cugetá mai profundu si carii au darulu prevederii, ocasiune binevenita de a medita totuodata si asupr'a cultivarii cu totuadinsulu a scientieloru tehnice. Departe se fia dela mine a cere unu asemenea votu pentru supunerea la dezbatare fia macaru si numai pre unu minutu a materiei despre care mi luaiu voia a discurge, ci rogarrea mea este numai, cá O : Adunare se decida a se concrede si acést'a disertatiune Comitetului seu cu acea insarcinare, cá acest'a in terminu de unu anu adica pana la viitoreá adunare generala se descopero deca este de opiniune, cá scientiele tehnice se fia incuragiate dein partea Asociatiunii nu numai prein votu indemnatoru, ci totuodata si prein asemnare de oresi-care stipendii dein veniturile sale.

K.

Disertatiunea Rlui Domnu proto- popu, Ioane Antonelli.

Poporul romanu in constitutiune

Candu me vediu in acestu locu , alu carui tie-
nutu e plenu de antice monumente, totu atatea suve-
niri a marimei splendorei, si a culturei celui mai
insemnatu poporu de in lumea vechia, mi vine a
continua disertatiunea „poporul romanu in constitu-
ne“ de si presupuniu, ca acestu obiectu pentru unii
n'aru fi asia de atragatoriu, ca descriptiunea cu unu
condeiu ageru a templariloru si a evenimenteloru
de unu deceniu si mai bine de diumetate, la cari
un'a parte dein noi amu fostu nu numai martori, ci
chiaru si actori, si la acést'a me impingu urmato-
riele motive: cultur'a si civilisatiunea e efluentia
esperintieloru, si a scrutariloru, ce au facutu si facu
pana in diu'a de astadi barbatii eruditi si devotati
scientieloru; ele se edifica pre acést'a firma base
pregatita cu multa sudore in temporele celea mai
vechi; natiunea, care aspira la aceste tesaure, ce au
domnitu si voru domni lumea totu deaun'a, e nece-
sitata asi cresce barbatii pentru scientiele de tota
specialitatea, acést'a o arata multimea si diversita-
tea opureloru acelor natiuni, cari astadi ocupa unu

terenu înaltu în cultura si civilisatiune. Nu-mi voliu arogá, cá dora acést'a disertatiune are con-tiené ceva nemai atensu de altii, dara voliu sustiené, cá noi, spre a ajunge scopulu propusu, avemu de a culege cá albin'a totu ce aflamu la altii pentru noi de interesu si utilu, dupa ce cunoscintiele nu se sugu dein degete, ci dein continu'a si neobosit'a lectura a scripturilor de specialitati ; apoi in acestu locu, unde calcamu pre urme inca nerecite ale cul-turei fodinoloru introduse in acést'a dulce tiera de strabunii nostrii, nu vediu vre unu inconviene a me retiené se nu atengu cauzele, cari au produsu acestu resultatu la tota templarea salutaru pentru omenime, dupa ce am convictiunea, cá cultur'a si civilisatiunea suntu fiele libertatei, fiele constitutio-nalismului. Astadi nu-mi permitu a descrie fasele prein cari s'au inradecinat acést'a in viet'i'a Roma-niloru sociale si de statu, cá ce acelea le amu a-tensu cu alta ocasiune ; voliu face inse un'a scurta descriptiune a personoloru magistratuale, si mo-drulu alegerei acelor mai principali, cari fiendu chiamati a conduce regimulu republicanu au facutu primulu pasiu a implantá flamur'a culturei, flamur'a civilisatiunei nu numai pre pamentulu celu clasiu al'Italiei ci si in tierile cele mai barbare si departate. Poporulu romanu pre tempulu republicei se guberná parte dupa celea diece table de legi intro-

duse între anii 450—451, parte după legile votate preîn universitatea civilor. Executorii acestor legi erau magistratii, cari pre neascultatori i supuneau la pedepse de bani, lantuire ori bataia, ci această a de în urmă în puterea legii Portiane se pre-scaimbase cu esiliul. Delicuentii aveau dreptul de a apela dela unu magistratu inferior la altul superior, si dela această la poporul conchiamatu în adunari, numai ostentii nu puteau se se bucura de acestu dreptu facia cu sententia comandantului lor.

Magistratii republicani se impartiau în inferiori si superiori, ordinari si estraordinari. În această impartire me tienui de ordinea ce o aflai la Cicerone în cartea III de legibus. Magistratii inferiori ordinari erau 1) Triumviri capitales însărcinati cu pedepsirea sîrbilor de conditiune de diosu, cu supravigerea criminalilor în închisorile publice. 2) Decemviri litibus dijudicandis, acestia erau organe subalterne a justitiei si judecau certele si neîntelegerile între civii statului. 3) Quatuorviri curatores viarum, însărcinati a conduce asternerea si conservarea strazilor publice. 4) Triumviri monetales însărcinati cu baterea banilor. 5) Triumviri nocturni seau politianii. 6) Tribunii plebei. Datori a acestei magistrature era a apara drepturile plebei în cuntru ori carei vetamari, a asigura li-

bertatea protestandu prein solenelulu veto in contr'a decisiuniloru injurioase, ori se faceau acelea dein partea senatului, ori dein partea altoru persone magistratuale. Person'a loru erá inviolabila, aveau dreptulu de a arestá prein viatoarele loru, pre celi ce li se opuneau, si a eliberá pre prensi. Casele loru diu'a si noptea aveau a fi deschise pentru ori si cine, dein care cauza nu se poteau a se departá dein urbe, eli erau si presidenti comitialoru cunoscute dupa tribure, unde se aduceau decisiunile numite plebiscita; si fiendcá nu erá nici un'a lege positiva, carea se-i impedece a nu se amestecá in tote afacerile statului, cu tempu abusara de prerogativele loru. Sull'a in calitate de dictatoriu i umilise restringundule in cátu-va drepturele, ci marele Pompeiu reactivandu tote drepturele loru de mai inainte i reinaltiasc la antic'a potere spre periclulu seu propriu. Pana la a. 261 erau numai doi, dupa 283 cinci, er' pre la anulu 287, diece. 7) Quaestorii erau cassierii venitureloru statului, eli impartiau banii receruti la acoperirea spselorn publice, eli conservau Archivulu statului, insemnele militari, si decretule senatului, eli provideau solii straini. Nu aveau jurisdictiune afora de quaestores parricidii alesi câte un'a data spre a judecá crim'a parricidiului si altele, nu toga praetexta, si totusi acestu gradu de onore erá dein celea

mai respectate. Pre la a. u. 333 la numărul lor de doi, ce eră si pre tempul regilor, s'au mai adausu si altii insarcinanduse a manipulá finantiele armatei si a provinciilor. Sub Sull'a acrescuse la 20, sub Iuliu Cesare la 40. 8) Aedilii erau magistrati plebeiiani concrediuti cu supravigerea curatiei caselor private si publice, a piatilor, templelor, stradelor, cloacelor, a midilocelor de vietia si pretiul acelor'a. Eta una magistratura, carea feriá poporatiunea de relele asupr'a caror'a se plangeau in lunele trecute, unele jurnale dein Bucuresci dicundu : „cà beau apa turbure, si cumpara articii de consumtiune mai scumpu de câtu in ori care alta capitala a Europei. Pre tempul lui Camilu junii patriciani apromitiendu spesele recerute la spectaclele publice, castigara dreptulu la aedilitate, ci remasera subordinati celoru plebeiiani. Unii se resolveau la aceste spese pentru popularitate, altii in sperare, cà voru fi alesi la gradure mai inalte. Spre distinctiune de aedilii plebeiiani se numiau aediles curules, portau toga praetexta, aveau sela curule, dreptulu de a tiené in casele lor portretele strabunilor, si locu destinsu in senatu. Afora de acestia mai erau asia numitii aediles cereales instituiti mai antaniu de Iuliu Cesare la a. u. 709, acestia se alegeau numai dein patriciani, si erau indetorati cu preingrigirea cerealeloru necesarie pentru urbe.

De Magistraturele inferioare extraordinare se
 tieneau 1) Triumviri, quatuorviri, decemviri colo-
 niis deducendis. Acestia erau comisari insarcinati
 a colonisa poporul, si a impartí agrii in tienutu-
 rele ocupate. 2) Praefectus annonae, comisariu a-
 lesu spre a micusiorá lips'a, a scari pretiulu cerea-
 leloru, si a impedeá camateriele nerusinate. 3)
 Triumviri valetudinis, acestia se alegeau in casu de
 morbure periculose. 4) Duumviri navales, comisari
 pentru recerintiele nailoru. 5) Quinqueviri navales
 concrediuti a preingrigi de platirea detorielor sta-
 tului. 6) Quinqueviri muris, turribus reficiendis,
 comisari alesi pentru repararea muriloru si a tur-
 nureloru. 7) Triumviri sacris conquirendis, comi-
 sari alesi a introduce culturi religioase. 8) Dumviri
 aedibus dedicandis, comisari insarcinati cu inchina-
 narea templeloru. Magistratii superiori ordinari
 erau: 1) Praetores, acestia administrau justiti'a
 civile, cá ce justiti'a criminale se tiené de comitia,
 esplicau legea, si supr'a-vigean joculu apolinariu
 in cercu, distribuiau juniloru romani tog'a virile,
 ascultau procesele in tribunalulu seu (cognoscebant),
 dedeau formul'a dupa care erá se se faca actiunea,
 denumiau jurati, cari se o examine, pronunciau sen-
 tenti'a, si o esecutau, pentru aceea potestatea loru
 se esprimea in aceste trei cuventu: „do, dico, addico.“
 Acést'a potestate o inventara Camilu la a. u 387.

demnitate. Se alegeau in Comitiele centuriate in

spre a consolá pre patriciani, cari dupa impartirea consulatului cu plebeianii cam preste volia doriau atare magistratura spre a fi cine se suplenesca loculu consuliloru absentii. La inceputu se alese numai unu pretoru, carele se numiá si collega consulum, la a. u. 410 acestu numeru se indoi prescrienduse unui'a jurisdictiunea in cauzele, ce aveau Romanii cu Romani; celuialaltu in cauzele, ce aveau Romanii cu strainii, acest'a se numiá praetor peregrinus, celalaltu praetor urbanus. — Dupa prefacerea Siciliei, Sardiniei si a Ispaniei de incoace si de in colo de Ebru in provincie romane, se alesese patru pretori, cari se concediura cu gubernarea acestoru provincie. Pre la a. 604 toti pretorii se rechiamase in urbe, dein caus'a cestiuniloru asia numite perpetue, cu ale caroru pertractare i concediuse comitiale. Presidele tribunalului in tote cestiunile grave erá pretorulu urbanu, carele dupa ce intrá in functiune in 1-a Ianuariu depuneá juramentulu, denumiá numerulu recerutu de jurati (decurias iudicum describere), si-si publicá programulu, dupa care aveav a decurge pertractarile procesuali in totu anulu, acestu programu sierbiá de cinosura si pretorului peregrinu; ci fiendu cá adeseori se abateau dela acestu programu numitu edicta, legea corneliana la a. u. 686 i astrinsera alu oserbá cu strictetia (ex edictis perpetuo ius dicere). Sub

Sull'a erau 8, si aveau dreptul de a tiene 6 lictori cu fasce si securi in semnul potestatii. Tribunalul lor avea form'a unui semicercu, in mijlocul lui era un stelagiu inaltu, pre acest'a unu sugestu patratu, pre care era asediata sell'a si mes'a pretorului, de a drept'a si stang'a erau scaunele juratiloru, — facia cu sell'a pretorului steteau acuzatorii si inculpatii cu asistentii lor. 2) Consulii erau capii statului, sucsesera regiloru, se alegeau ca si celialalti magistrati anualmente câte doi de intre barbatii de statu celi mai eminenti. Drepturile lor erau: a conduce afacerile statului, a convoca senatulu si comitiale, a presiede in acestea, si a face proiecte; a administra provinciele prein subalterni, a asculta soliele straine, plangerile provinciiloru, a inspectiuna aerariulu, ce era in templulu lui Saturnu sub grigi'a quaestoriloru, si inainte de introducerea pretoriloru a administra dreptatea; pre tempu de belu aveau indetorire a comenda urmatoarele statului, a denumi tribuni militari, centurioni si pre capii armateloru subsidarie. Senatulu in tempure periculoase le autorisa potere ne-restrinsa prein formul'a „Videant consules nequid detrimenti respublica capiat.“ Pana la a. 391 se alegeau numai dein patriciani, cari portasera quaestur'a, aedilitatea si praetur'a, dela acestu anu inainte si plebeianii castigasera dreptu la acest'a demnitate. Se alegeau in Comitiale centuriate in

Iuliu, Augustu si Octobre, si pana pre tempulu belului punicu antaniu intrau in functiune in 1-a Martiu, de aci inainte in 1-a Ianuariu, pre candu senatulu i-gratulá in corpore, si acést'a se diceá Officium seau processus Consularis, dupa acést'a ceremonia i concomitá in Capitoliu, unde sacrificau unu mielu albu; de aici reintornau cu totii in sal'a senatului, unde consulii depuneau juramentulu, si ori se cointielegeau intre sene la impartírea provincioloru, ce erau se administre dupa esírea dein consulatu, ori trageau sorti. Pre la a. u. 309 in puterea unui decretu de senatu, consulatulu se prescaimbase cu tribunalulu militariu „si dupa lege erá se se alegea dein anu in anu pentru acést'a demnitate câte 6 barbati de statu, dein cari diumetate se fia patriciani, diumetate plebeiáni, si se laiba potestate consularia. Ci acestu decretu nu s'a obserbatu cu rigore, ca-ce de si damu de urmele acestui magistratu pana la a. u. 387 elu inse si in acestu restempu se scaimbase adeseori cu consulatulu, in câtu mai potemu díce cá intr'unu anu frenele gubernarei erau in manile tribuniloru militari, er' in cel'alaltu in manile consuliloru. Consulii aveau presidiu de 12 lictori cu fasce si securi, anulu administrativu si legile aduse la propunerea lor, si-capatau numirile dela numele lor.

De Magistraturele mai mari estra-ordinarie se

tieneau: 1) *Triumviratus reipublicae constituendae* introdusu mai antaniu de Iuliu Cesare, si continuatu si sub Octavianu pana ce i-sucese a concentra suprem'a potere in person'a sa. 2) *Praefectus urbis latinorum* causa, una demnitate acé-st'a de pre tempulu regiloru, dara carea in consulatu stete numai pre câtu tempu perdurau feriele latine. 3) *Interrex*, acést'a se numiá pre cându ambii consuli erau absenti, cadeau intr'unu morbu greu, ori moriau, si nu erá vre una persona mai inalta magistratuale, carea se conchiame comitiale, seau in urma pre candu alegerea consuliloru se dechiará de vitiosa. Functiunea loru tieneá numai 5 díle, dupa ale caroru espirare senatulu continuá denumirile intreregiloru, pana candu se poteau aduce la indeplinire afacerile, ce-i fecera necesari. Cu acést'a demnitate, la care aveau dreptu numai patricianii erá impreunata tota potestatea si prerogativele consuliloru. 4) *Censorii* erau doi, aveau detoria a conscrie pruncii, famili'a, si averea fia carui cive, pentru cá se se pota determiná etatea militaria, magistratuale si capabilitatea civica de a votá in adunari, aveau dreptulu de a impartí poporulu in 4 tribure urbane, si 31 rustice, si alu ordiná dupa etate in centuriile juniloru si a betraniloru, ér' dupa censu in clase, contienendu de exemplu unu tribu barbati

dein tota clasa si etatea. Eli diregeau inrolamentulu la calari si pedestri, preingrigiau de casatori'a civiloru si moralitatea poporului, scoteau dein senatu pre infami, degradau pre celi nedemni dein clase superioare in alt'a inferioare. Acést'a demnitate se introduse pre candu plebeianii si-castigase dereptulu la consulatu, — se alegeau pre 5 ani, ci numai dein clasa patriciana. Nemenea poteá se fia censoru de doua ori in viatia dupa legea Marciana. Deca moriá unulu, cel'alaltu cautá se renuncie. Distinctiunile lor erau: sella curule si toga praetexta. 5) Dictatur'a fù potestatea absoluta, si totudeuna data cea mai inalta in statu, ea se nascù la acea impregiurare grave, candu plebeianii recusau servitiulu militariu in contr'a Latiniloru, pentru cá patricianii le puneau piedeci intru eluptarea ecualitateri de derepture. Mai tardiu crearea lor o fecera necesaria urmatoriele impregiurari: belulu periculosu, necesitatea convocarei Comitioru, fiendu ambii consuli pre campulu luptei, reintregirea senatului, ceea ce se templase numai dupa pierderea dela Cannae, tienera spectacoloru mari in absentia consuliiloru, deslegarea vre-unei cestiuni importante de statu, realegerea censoriloru in casulu mortei vre unui-a dein densii si altele. Acést'a potestate dupa dereptu perdurá numai 6 lune. Dictatoriulu aveá

unu presidiu de 24 lictori, si erá responsabilu numai dupa ce esiá dein functiune, — dela judecat'a lui apelatiune nu se dá. — Elu si-alegeá unu ajutoriu in person'a unui barbatu capace pentru afacerile, ce necesitau recurgerea la dictatura, acestu barbatu se numiá magister equitum, aveá presidiu de 6 lictori, sella curule si toga praetexta. Ministri magistratureloru erau: 1) Secretarii consulari, pretoriani aediliani, numiti scribae. 2) Accensi, cari convocau pre litiganti la pretoru, poporulu la adunari, impuneau tacerea, si premergeau consulelui in lunele, pre candu nu aveá fasce, 3) lictorii numiti a ligando, fiendu cá eli afora de presidiulu onorariu pre lunga magistratii mari esecutau si sententiele loru. 4) Viatores, erau ministri tribuniloru si a edililoru, se numiau asia, fiendu cá mai multi aveau asi face detorielle pre strate. 5) Praecones, acestia incunoscintiau mandatele, judeciale, spectacelle publice si licitatiunile. 6) Carnifices erau esecutorii sententieloru de morte dictate omeniloru de conditiune de diosu. Ci acestia cu totii erau platiti de statu, pre candu magistratii sierbiau numai dein onore.

Magistratii se alegeau prein voturele adunariloru publice. Dilele in cari poteau se se convoce atari adunari erau cá la 184 preste annu, ele cadeau mai tote in serbatori. Adunarile civiloru

dela modalitatea, cu care se convocau se numiau Comitia curiata, centuriata si tributa. Acestu mare numeru de dile, destinatu pentru convocarea adunarilor, era pote determinatu si dein acelu motivu, ca aceste adunari se disolvau indata ce se arata vre unu presemnu contrariu oserbatu preceru, unu evenimentu naturale extra-ordinariu, veto tribunului, ori deca se vedeá ceneva cuprensu de epilepsia, seau deca se poté furá flamur'a de pre Ianiculu fora a se oserbá. Aceste casure se numiau morbus comitialis, seau vitium comitiale. Io aici nu voliu a atenge nece obiectele ce cadeau sub legislatiunea Comitialoru curiate ori tribute, nece alegerea magistratiloru, ce cadeá in resortulu acestoru adunari; ci me voliu restringe senguru la comitiale centuriate, pre cari le introdusera Serviu Tulliu, si cari se numiau maxima, pentru ca in acestea se alegeau dictatorii, intreregii, consulii, pretorii, censorii si regele sacraloru; acestea erau parlamentulu legislativu, locul a stabili pacea, ori a incepe resbelulu, tribunalulu de cassatiune, in care se pertractau si decideau finalmente procesele criminali precumu vetemarea maiestati poporului romanu, nesuintiele de a reintroduce despotismulu regescu, lucrarile unoru persone destramate prejudiciose dreptureloru civice, si libertatei poporului romanu. — Romanii ca tote poporale vechi-

mei tieneau tare la relegiunea lor, dein acést'a cauza adunariloru centuriate totudeaun'a premergeau auspiale. Presidele lor in regimu estraordinariu erá dictatoriulu, ori intreregele, er' in ordinariu unulu dein Consuli, erá inse in usu, cá acesti dein urma se se intielega intre sene inrespectulu presidiului si deca acést'a nu succedeá, trageau sorti. Pontificele maximu presiedeá numai candu problem'a comitaloru erá alegerea regelui sacrificulu. Poporulu la comitiale tiente in Campulu Marte conveneá inarmatu, si capitoliulu sub totu tempulu acestoru comitia se inlocá cu presidia numeroase, cá si cumu Rom'a ar' fi fostu amenintiata de vre una invasiune ostila. Diu'a adunarei se publicá cu trei dile de tergu (per trinundinum) va se dica cu 17 dile inainte de acést'a publicatiune urmá unu edictu, ce contineá obiectele pertractande. In aceste trei dile de tergu tribunele in foru si-faceau detori'a, cá ce pre unele se vedeau oratori ocupati cu analis'a emolumentelor, ce erau se provina dein acceptarea proiectelor supunende deliberatiunei comitaloru; altii enumerandu detrimentulu si periculele derivande dein adoptarea proiectului. Celi de antaniu se numiau suasores legis, cesti-alalti disvasores legis. Civii romani optima lege in diu'a destinata pentru comitia descendeau de timpuriu in campulu Marte, aici erá redicata tribun'a presidelui, si in ore care depariare dela acést'a, unu locu impresuratu cu can-

cele, mai tardiu cu muru de marmura numitu septa seau ovile. In aintea acestui locu erau mai multe carari numite ponticuli. Spre capetulu ponticuleloru la intrarea in ovile erau mesele celoru insarcinati cu impartirea, primirea si numerarea bileteloru. Civii impartiti pre la centuriile de cari se tieneau se asiediau pre siesulu liberu inaintea locului numitu ovile. Presidele de pre tribun'a sa proclamá numele claseloru de poporu, dupa care se impartiau globurelele sculptate cu literile initiali ale centurieloru in proportiune cu numerulu loru, apoi se readunau si baganduse tote intr'una urna, se scuturau (*aequabantur sortes*) si se trageau unulu câte unulu. Centuriile intrau in ovile cu antanetatea prescrisa de sorte. Aici pre la inceputulu republicei fiacare cive si-dedea votulu prein grain, cu ale caroru impartire erau insarcinati de presidiu barbati destinsi. Candu se recercá consensulu poporului la codificarea vre unei legi, fia care cive primiá doue tabele, un'a cu literele *u. r.* ce insemná aprobarea legi (*uti rogas*) alt'a cu liter'a *a.* semnulu reprobarei (*antiquo probo*, seau *antiquo legem*). Deca proiectulu privea alegerea vre unei persone magistratuale, civii fia-carei centurie primeau tabele cu literele initiali ale candidatiloru in proportiune cu numerulu acestor'a, ér' candu se recereau voture pentru decisiunea in vre unu procesu criminal, fia

earui cive se impartiau trei tabele insemnate cu A. absolvo, C. condemno NL. non liquet va se dica
 caus'a nu e lamurita. De sine se intielege, că dupa
 propunerea presidelui atâtu oratorii câtu si candi-
 datii si-faceau detoriile loru; ma acesti dein urma
 cu tota pedepts'a dictata de lege in contr'a corrupti-
 nei, parte se insinuau in grati'a civiloru stringandui
 de mani, si aratandu sumulitie de bani prein omenii
 loru. In procesele criminali inculpatii se aratau
 imbracati fora de elegancia (sordidi) si erau urmati
 de procuratorii, clientii, amicii si membrii familiei
 spre a miscă comiseratiunea civiloru, ceea ce pro-
 ducea mai eclatantu efectu, de câtu ori ce argu-
 mente convingatoria si provocatoria la martorii de
 facia, ori la alte documente, că ce poporului ro-
 manu, carele avea conscienti'a suveranitatei, i placea
 a umili in modulu acest'a superbi'a patricianiloru
 sei. Pre totu tempulu acest'a poporulu stá in ta-
 cere. Si ascultá seriosu, că si cum aru fi luat
 parte la celebrarea unui cultu divin. Apoi purce-
 deau unulu câte unulu dein ovile la locul pregatit
 pentru depunerea votureloru si pre câtu tempu
 votisarea se facuse prein graiu, steteau la esirea
 dein ovile, de unde se răintorceau la locul desti-
 natu in centuria, numai dupa ce si-proclamau votu-
 rele si acelea erau insemnate cu câte unu punctu
 dein partea rogatoriloru. Dupa ce se introdusera
 tabelele cerate, esiau dein ovile unulu câte unulu,

si inaintau pana la urne, voturile aprobatoria le bagau in urn'a rogatoriloru, cele alalte in urnele nongentiloru asia se numiau custodii voturiloru reprobatorie. — Rogatores, nongenti, divisores diremptores se alegeau dein barbatii celi mai destinsi, si de multe ori erau chiaru amicii respectiviloru candidati. Dupa ce centuriile in modulu acest'a si manifestau consentiementulu, se numerau tote voturile, cari dela insemnarea lor cu puncte se si numira puncta seau suffragia. Deca se oserbá, cá pentru vre unu proiectu de lege s'au dechiaratu 95 centurie, cele alalte nn se mai intrebau, cá ce rezultatulu lu decidea pluralitatea de voture. Presidele pronuncia in modu solenu acestu resultatu, dupa care preconele lu publicá intregi adunari. La inceputu rezultatulu pronunciatu de presidele se propunea senatului spre sactiunare, si numai dupa acest'a avea putere oblegatoria, ci cu tempu tribunii o scosera la cale, cá senatulu se sanctioneaze inainte de ce ar' cunosce rezultatulu, (senatus in incertum comitiorum eventum auctor fieret.

Frumosa e vietia constitutionale, nobilu e exercitiulu ei, si multa putere fermecatoria are in sine, ea a desteptatu in acelu poporu incununatu de laude, zelulu de a-si fundá si conservá patri'a si glori'a ei, ea a inaintatu benefacerile artelor, scientieloru, comerciului si a agriculturiei, sengurii factori a esi-

slentiei unei patrie, unei natiuni; deci ori câtu s'ar' vedea unor'a de seci cunoscientiele archaeologice pre câtu tempu omenimea va avé de scopu progresulu, studiulu loru are se remania unu postulatu a scientiei omenesci, ceea ce e si necesariu, cace scienti'a nu numai a secliloru trecuti, ci si a celui presente e un'a continuitate, unu lantiu neintreruptu de idee si esperientie, fia dara, cá si acést'a specialitate de scientia se creasca si se se latiesca in tenerimea nostra natiunale ! fia in urma, cá aspectulu fodineloru de auru, aceste urme nesterse a marirei celui mai principale poporu in lumea vechia se ne indemne a straplantá in gradin'a literaturii nostre natiunali, scientiele cele mai exacte nu numai a vietiei lui sociale, morale, militare, scientifice si de statu, ci si alte cunoscientie de tota specialitatea, ce a produsu pana acumu si va mai produce geniulu culturei moderne.

I o a n e A n t o n e l i

L.

Discursu

despre istori'a dreptului romanu.

Io impartu istori'a dreptului romanu in esterna si interna.

Cea interna : cerca originea legiloru : esamina intre ce giurstari si dein ce motive s'a adusu acele de catra legelatori ; insemna epoc'a in care a fostu emanate, si spune cumu si pentru ce s'a stersu cu totul ori s'a modificatu in parte.

Spre a poté ajunge acestu scopu, e de lipsa, cá istoriculu se cunosca starea fisica, morale, politica si religiosa a poporului romanu, precum e de lipsa se cunosca si influinti'a, ce legile o a avutu asupr'a dateneloru, si vice-versa ce datenele o a avutu asupr'a legiloru.

Era cea esterna : espune chiar' legile insesi ; si spune funii de unde a fostu scose ; modulu materiale in care a fostu reduse la sistema legelativa ; cari jure consulti au luat parte la redegerea lor ; si cari scrietori le comentara.

Mai pe largu voiu discurge despre acést'a dein urma, marginindume a face despre cea interna numai ici si colea cate o aieptare ; pentru ca m'asiu

intinde mai departe decum ierta marginile unui discursu, déca asiu vré a cercá originea a tote legile romane si a esaminá motivele dein cari fusera aduse.

Legelatiunea romana; vicendeles ei; jureconsultii cari au conlucratu la formarea si ilustrarea seau comentarea legiloru: éca obiectulu acestui discursu.

Se destingemu trei perioade in istori'a dreptului romanu: I. dela fundarea Romei pana la Iustinianu, si se'lu chiamamu a n t e j u s t i n i a n e u; II. moartea lui Iustinianu imperatu panà la dîlele nostre, si se i dicemu p o s t j u s t i n i a n e u.

I.

N'avemu dep'ina si perfepta cunoscentia despre originea legiloru dein Rom'a vechia; pentruca immoranti'a aceloru tempuri, cându anii si evenimintele se insemnau si numerau cu cuiele (clavus ferreus), ce se acatiau in capitoliu, a impededatu de faptele aceloru dîle n'au ajunsu panà la noi. Asia, in atât'a necerteti'a, cautà se ne indestulimu deca amu potutu culege cele pucine memorii, ce se afla ici si col'o in operele scriptoriloru, cari a vie-tiuitu in Rom'a seau altuundeva in secelele mai civile.

Poporulu romanu, cá ori-ce altu poporu primitivu, la inceputu n'avea legi scrise, ci observá in

forma de datina legile dein Alb'a, patri'a lui de origine, de unde adeca, sub conducerea lui Romulu si Remu plecase o colonia de Albani cu voia si inima de a fundá Rom'a. Mai tardiu apoi, venindu si deintote alte partile popore in nou'a patria fundatorie, erá de summa necesitate a fipsá legi cari se determine o certa si legitima norma pentru aptiunile atátoru omeni de atâte abitudeni.

Se dice dar', cá multe legi a facutu insusi Romulu; deintre cari unele se referescu la dreptulu publicu, éra altele la dreptulu privatu.

Ce se atinge de dreptulu publicu: Romulu a destinsu poporulu romanu in doue ordini, patriciu si pebleu; a alesu unu consiliu supremu si'lu numi senatu; a impartitu poporulu in 3 triburi si triburile in 30 curii, si ordiná cá atátu regele cátu si cele doue ordini se iee parte la puterea suprema a statului; voi apoi cá principele se presieda in senatu, elu se conduca esercitulu in bataia, si elu se judece controversiele privatiloru; a formatu magistraturele dein patrici, ér' potestatea legelativa o lasá in man'a poporului.

In cátu pentru dreptulu privatu: Romulu aduse legi in obieptulu matrimoniului, precumu si despre patri'a potestate, si despre decorulu matronelor. Si anume: in cátu despre matrimoniu staveri, cá, acea femeia, care se va maritá obser-

vandu ritulu confareatiunei, se se faca partecipe si ea de bunurile si lucrurile cele sacre a le barbatului — cu acést'a legà pre muiera de conditiunea barbatului; staveri apoi, cá muiera se nu se pota despartí de barbatu ér' barbatulu se pota repudiare muiera, deca acést'a ar' fi comisu adulteriu, seau ar' fi cercatu a inveniná pre barbatu-sen, seau deca ar' fi beutu vinarsu etc. — cu acést'a puse pedeca la libidinea femeieloru, si in cursu de ani 520 nu vedi nici unu casu de divortiu. Spuriu Curviliu fù primulu in Rom'a, care a repudiatu pre muiera-sea, si de aci trase asupra'si odiulu perpetuu alu poporului. — In câtu pentru patri'a potestate, a datu patriloru facultate nemarginita a-supr'a de fiii loru, concedendu a-i poté vinde, ori cede in pretiu de desdaunare, panà si ai ucide, asia câtu fiii facia cu tatii se considerau nu cá persone ci cá lucru (re, res). — In câtu pentru decorulu matroneloru a ordenatu, cá in presenti'a acestor'a nime se nu cuteze a proferí discurse obscene, bine sciendu, cá acést'a ar' dá mai antaiu ocaziune la necontenentia, care se scia cá e cea mai acerba inemica a tota virtutea publica.

Acestea si alte asemeni legi se atribuiescu unui principe resbelicu candu punea primele fundamente la vieti'a politica-sociale a unui poporu de arme.

N u m a P o m p i l i u venindu la conviptiune

că religiunea e vinzululu celu mai potente, care pote tiené omenii sub freulu legiloru — si a in-torsu tota grigea intr'acolo, că se faca institutiuni religioase. Multe a emanatu in obieptulu de cultulu Dieiloru; altele a staveritu despre concubinatu; liberà de sub patria potestate pre fii insurati; scurtà tempulu de doliu (gele) pentru veduve etc.

E de insemnatu legea lui Tulu Ostiliu, prein care a ordenatu că fii nascuti trei deodata se se tienà cu spesele erariului.

Ancu Martiu vediendu că prapticele religioase, ce le introdusesè Num'a Pompiliu, a cadiutu in desvetudine, le-a rechiamatu de nou in vigore si a ordenatu observarea loru. Elu chiamà poporulu la cultivarea pamentului, la crescerea de vite si la ocuparea cu alte lucruri economice, invetiandu-lu a despretiui castigulu, ce nasce dein resbelu. Se dice că elu ar' fi adusu si legea despre neviolabilitatea fecialeloru.

Scrietorii nu spunu deca Tarciniu Priscu a facutu vre-o lege seau ba in obieptulu dreptului privatu; ma spunu că Serviu Tuliu a adusu forte multe legi, altele despre contrate, altele despre cesiunea bunuriloru, si altele despre judecie; intre tote legile lui Serviu inse merita a fi memorata legea despre censu, care se considera de fundamentu alu marimei romane.

Tarciniu Superbulu a stersu legile

aduse de Tului si a emanatu altele ; prein cari inpunendu mari greutati poporului , acesta incepù a simti fereulu sceptru, ce Superbulu numai prein arme si cu delipte 'lu usurpá ; — inversiunarea poporului dein di in di crescea mai tare , pana ce in urma ne mai potendu suferi nedreptatile lui Tar-
ciniu , si animatu de simtiemintele lui Brutu : a alungatu regele dein Roma si cu elu tote institu-
tiunile regesci.

Legile regesci , altminte pucine si forte sem-
plici , le reculese jure consultulu Papiriu intr'o co-
leptiune, ce se numi codice papirianu. Unu
Flaviu Flacu comentà acestu codice ; ma injuriile
tempului ne-a rapitu atátu coleptiunea câtu si co-
mentulu.

Dupa alungarea regiloru dein Rom'a , 'si per-
sera si legile regesci tota puterea. Si, pre candu
in tempurile prime , ei regii faceau dreptate , ve-
demu acumu dupa alungarea loru , cà consuli
decidu asupr'a controversieloru. Ma consuli se
alegeau numai deintre patrici , de unde prea usioru
se pote esplicá : pentru ce decideau ei mai tot-
deuna in favorea ordinelui loru , si mai neci o-
data dupa dreptate ; dreptu aceea , poporulu nu
mai potea suferi acumu neci nedreptatile consuli-
loru , si a voitu cá la decisiunea a ori-ce cauza ,
privata ori publica , se se observe certe legi, certe

norme, determinate si cunoscute tuturor; si pre langa tota violenti'a si insielatiunea senatului si a consulilor — poporul reesi viptoriosu.

Asia pre la anulu Romei 300. se delibera a se alege trei Legati, cari se mergea in Greci'a co- leptori de cele mai bune legi si cele mai adapte la indigentiile poporului romanu.

Retornandu a casa Legatii, s'a convocatu senatulu si s'a decretatu a se alege 10. insi dein- tre cei mai conspicui parinti, cari se guverne re- public'a, se culega si se aplice cele mai bune legi grecesci si cele mai conveniente datene vechi ale patriei — si asia aceste se sierbesca de norma generale pentru toti. Acést'a se si fece, si ei a redusu legile si datinele in 10. table, le-a espusu apoi la publicu cá totu omulu se'si pota dá pa- rerea propria; dupa aceea s'a conchiamatu senatulu, si le-a decretatu, éra poporul le-a 'confirmatu.

Ma aceste legi n'a fostu destule pentru atâte indigentie a le poporului romanu; asia Diecevirii mai formara altele, cari impartindu-le in 2. table le-a adaosu la celelalte 10. Si acésta e originea legelatiunei romane, ce se numesce: Legile de 12. table, seau legile diecevirali.

Amu se observu, cá sunt unii scrietori, cari se indoiescu despre speditiunea Legatiloru la Gre- ci'a — ma suntu mai multi cari o confirma.

N'a trecut înse multu , și o mare parte de în cele 12. table de legi s'a nimicitu pre în unu focu ce devastă cetatea în cele mai multe parti. Asia, s'a simțitu necesitatea de a redege legile de nou , ceea ce se și fece , înse numai după unele remașite ce se potura scăpă de furi'a focului și după unele copie, ce se află pre ici și pre colo încă. Și temendu-se romanii , se n'o mai patiesca precumu a patit'o , a ordenatu se le învie copiii a memoria și se le ținea acestia în minte. Ma pre lenga tote precauțiunile, ce s'a facutu de acele legi s'a conserbatu până catra dilele lui Iustinianu , ele totuși se persera pre în irupțiunile barbarilor , cari atât de stricatiuni au adusu asupr'a patriei și asupr'a poporului întregu.

Multi scrietori dopti s'a adoperatu a culege cele pucine frammente , ce mai remasera încă de în legile de 12. table. — Unele de în aceste legi se potu supune censurei și criticei ; ma cea mai mare parte de în ele atâtu sunt de conforme adevăratiei, câtu , precumu însuși Cicerone dice , ar' merită a se pune în fruntea a ori-ce bibliotecă filosofică. Utilitatea lor e evidentă pentru cei cari se ocupa cu studiulu dreptului romanu , că nu încapă nici unu dubiu , că ele sunt fundamentulu a multe legi emănate mai târziu , și numai ele ne potu dá lumina în esplicarea a multe locuri obscure de în Digeste și Codice.

Dar' Diecevirii dupa-ce a redus, cumu amu disu, legile in 12. table, se incrediura in puterea ce o aveau, si se determinara a n'o mai depune, ci a si-o conservá chiar' si in contr'a vointiei poporului. Erá lege cá in totu anulu se se alege alti Diece-viri; ma acestia se tieneau acumu pre sine mai presusu decâtu tote legile, si se adoperau in totu modulu a impededá poporulu, cá se nu se adune si asia se nu pota alege alte persoane pentru dieceviratu; asia diecevirii se confirmau ei de sine in diregatori'a loru; si ce e mai multu, pre cându mai nainte numai câte unulu deintre ei purtá alternativamente insemnele diecevirali, acumu decisera intre sine, cá in viitoriu cu totii se porte si se apare in publicu in totu ornamentulu esternu alu maiestatiei diecevirali, punendu in fasiele Liptori-loru si securi, ce nu s'a mai vediutu dela Tarciniu Superbulu, decumu adeca se alungasera regii dein tiera, si pana acumu.

De aci poporulu, pre langa tota veneratiunea si recunoscienti'a cu care se purtá publicamente ca-tra omenii, cari purtau acést'a sarcina, totusi, la vederea astoru fapte de abusu si violentia, nu po-tea se remana indiferentu — cu tote aceste elu tacù si nu fece nimicu.

In urma inse, unu spetaculu durerosu i-a taiatu tota pacienti'a. La vederea sangelui Virginiei ver-

satu de tatalu seu cu scopu de a o scapá de libidinea furibunda a lui Apiu, primul intre diecevirii — poporul rupse, nimici si sterse acea putere diecevirale, ce ingigantea acumu numa spre stricatiunea si daun'a lui.

Se restituira consuli. Acesti'a incepura a traptá poporul cu multa blandetia, si au decisu cá vechi'a lege Valeria se intre érase in vigore si se se observe cu acuratetia. Acést'a lege permitea cá dela judeciulu senatului se se faca apelu la poporu; apoi Marcu Oratiu propuse o lege, prein care se decretá, cá deliberatiunile, ce se facu in Comitia se fia obligative pentru totu poporul — acést'a lege se numi Oratia si fú confirmata si prein legile Publia si Ortensia.

Intr'aceea, de si erau acumu legi determinate pentru regularea causeru intre cetatiani, a inceputu inse a se semti necesitatea de ale interpretá si de a le aplecá la casurile ocurenti. Acést'a ocaziune erá numa bine venita pentru patrici; si ei s'a si sciutu folosi de ea spre a-si castigá érase influentia de mai nainte. Patricii 'si arogau dreptulu de a interpretá singuri legile, si prein acést'a a afluat apoi midilocu de a deduce dein legi, noue dispusitiuni, noue drepturi, noue oblegatiuni.

Cu tote aceste inse, candu se nascea controversia (si acestu casu nu erá raru) intre jureconsulti despre unele puncte de dreptu, ei le discuteau in foru in audiulu poporului spre a le determiná mai cu certetudine — si de aci 'si luara originea asia numitele disputatiuni in foru.

Ma patricii inventara alta cale pentru a domina poporul si a 'lu face pendent de la ei; a introdus unele formule, ce se numescu *actiones legum*, cu cari totu omulu era necesariamente constrinsu a se folosi, deca voia a 'si face valever drepturile sale. Aceste formule era unu secretu cunoscutu numa patriciloru, ca asa poporul se fia constrinsu a recurge numa la ei. Apoi staverira ca in unele dile, ce leau numitu *Nefasti*, se nu fia licitu la nime a merge la vreo magistratura; dilele aceste variau dupa capriciulu patriciloru, si asa poporul era perpetuamente in necertetia si imnorantia.

Nu preste multu inse Flaviu secretariulu lui Apiu Claudiu a reculesu aceste formule si le fece cunoscute publiculu; pentru care fapta, poporul recunoscutoriu, lu fece tribunu, senatore si edile.

De aci se infuriara patricii si au inventatu alte formule, ma Eliu Catone edile curule le-a publicatu si aceste, care publicatiune se numi: dreptu elianu

Dupa tote aceste: dein interpretatiunile celoru 12 table de legi, dein dispusetiunile in foru, si si dein formulele cunoscute sub nume de *aptiuni de legi* — s'a formatu incetu incetu dreptulu civilu. S'a augmentatu apoi cu tempu, adaogundu-se legile, plebescitele, senatus consultele, ediptele magistratiloru, raspunsele jureconsultiloru si constitutiunile principiloru.

Se vedem că sunt toate acestea.

Dicea-se *lege* în sensu special *aceea*, ce determină poporul colectivmente în urm'a unei propozițiuni făcute de un magistrat senatoriu; era *plebescitu* se dicea *aceea*, ce determină singura plebea în urm'a unei propozițiuni făcute de un magistrat plebeu. La început plebescitele numai pentru plebe erau obligatorii, dar legile *Oratlia*, *Publia* și *Ortensia* le dădă putere de lege generale, și așa și plebescitele a luat numele de lege.

Sub numele de *senatus consulte* se înțeleg deliberatiunile senatului. Dar sub republică, puterea legislativă era în mână poporului, și așa atunci prea puțin *senatus consulte* s'a emis, dar și cari s'a emis nu aveau altminteră putere, decât numai prein *espresulu* ori *tacitulu* *consensu* al poporului. Ci sub domnia principilor avea senatul facultate de a promulga legi, cari fiindu-le propuneau însuși principii, se numeau *orationes principum*.

Vre o câtăva vreme, ori care magistratura avea facultate de a emana *edipte*; dar între toate merita distincție, *ediptele* magistraturilor *pretoriali*, prein cari modificau câte un pic rigorea superflua a dreptului civil, și lu suplineau în ce era defectuos, așa câtă dreptulu ce lu introduseră

pretorii cu ediptele lor, merita numele de: dreptu onorariu ori pretorianu. Ediptele pretoriloru erau de doue specii: ordenarie si estra ordenarie. Totu-deuna la inceputulu anului candu asumeau sarcin'a pretoriale, emiteau pre o tabla alba, ce se numia *album Praetoris*, unu ediptu, in care ediptau normele dupa cari voru a amenestrá dreptate in decursulu anului lor de deregatoria; câte-odata inse emanau edipte si sub decursulu anului lor de oficiu, si aceste se chiamau estraordinarie. Dar' tote aceste edipte ale pretoriloru nu pentru aceea aveau putere de lege pentruca dora le emanau ei, ci pentru ca acele se acceptau si confirmau tacitamente de poporu, care nu numai doria ma si voia cá se se mai stempere duritatea legiloru.

R e s p u n s e l e j u r e c o n s u l t i l o r u (*responsa prudentum*) si tragu originea cam dela a. Romei 500. — Tiberiu, omu plebeu dede esemplu la altii, incepundu a responde in publicu la ori-care 'lu întrebá despre vreo cestiune de dreptu. Aceste raspunse a le jureconsultiloru atâta fama si autoritate 'si castigasera, câtu prein tacitulu consensu alu poporului legelatoriu au inceputu a se considerá de legi; ba chiaru si sub imperati s'a ordonat mai de multe ori, cá judii in decisiunea controversieloru se se tiena de unele raspunse ale prudentiloru. Dreptulu ce s'a introdusu cu deci-

siunile seau raspunsele jureconsultiloru, se insemna cu numirile *jus receptum, receptus mos, receptae sententiae*.

Constitutiunile principiloru incepu, numai dupa-ce puterea suprema a statului a devenitu in man'a unei singure persona fisica — precum numai decâtu vomu vedé.

Sistem'a legelativa in Rom'a a suferitu o lovitura fatale sub Iuliu Cesare. Acest'a se face diptatore perpetuu. Casiu si Brutu, ardenti de a recuperá libertatea patriei oprese, se determina asi spalá manile in sangele diptatorelui. Ma intreprinderea audace n'a avutu rezultatulu doritu. Sangele diptatorelui curse', dar' nu spre a renasce libertatea, ci numai spre a escitá pre Optavianu, nepotulu si sucesorele lui Cesare, cá se-si resbune asupr'a de ucidietorii unchiu-sen. Sorteá i favori si remase invingatoriu. Dupa aceea intr'atátu 'si sciù afeptiuná toti ordinii statului, cátu lu prochiama de unicu si singuru suveranu. Senatulu i dede titlulu de Augustu, si l'a dechiaratu supr'a de tote legile. — Augustu n'a schimbatu neci numele neci aparentiele externe ale magistratureloru; ba ce e mai multu, candu voiá se introducea vreo lege noua, o puneá inaintea poporului adunatu in comitii cá elu, poporulu, se o santiuneze — ei! cá bine sciá Augustu acumu, cá vointi'a lui a devenitu de-

giă arbitr'a vointielorū natiōnei. De aci famos'a lege regia, prein care autoritatea suprema tota se concentră acumu numai in manile principelui.

Unii suntu de parere, că legea regia n'a existitu neci-odata, si că ar' fi numai o mera imaginatiune a lui Trebonianu. Ma aceea nu suferē neci unu dubiu, că pre tempulu lui Optavianu a trecutū puterea legelativa in man'a imperatiloru, cari apoi neci n'a mai lasat'o dein mana pana la destrupțiunea imperiului, candu apoi legelatiunea incede a imbracă o forma cu totulu noua.

Se vedemu dar' legelatiunea sub imperati.

Sub A u g u s t u, desi puterea legelativa eră numai in man'a lui, totusi vedemu multe legi sanctionate de poporu in Comitie dupa modulu anticu. Cu tote aceste se sciū elu folosi de autoritatea ce i fū acordata, că insusi a emanatu constitutiuni si a provocatu senatu consulte in materie, ce sub tempulu fericitu alu republicei libere nu se tieneau de competent'i a senatului. De aci 'si tragu originea c o n s t i t u t i u n i l e p r i n c i p i l o r u si senatu-consultele recunoscute sub nume de orationes principum.

Dar Augustu a limitatu facultatea de a interpretă legile, facultate pana acumu comune tuturoru, si o concesse numai unoru invelati, a caroru sapientia dealtmintere eră universalmente cunoscuta, si

ordena totodata magistratureloru, cá in decisiunea de cause se nu se abata dela determinatiunile acelor sapienti.

Ma si senatu-consulte multe si diverse s'a emanatu sub Augustu; neci-odata inse autoritatea Senatului n'a fostu mai mare cá sub Tiberiu imperatu, candu acest'a a datu putere senatului de a staveri totu ce mai nainte numai prein santiunea poporului se putea institui. De aci deliberatiunile senatului, cumu amu mai dísu, a luat numele de orationes principum, pentru ca se faceau numai la propunerea principiloru.

Deintre imperatii, cari au succesu lui Tiberiu si pana la Adrianu imperatu, pucini au praptecatu puterea legelativa. — Se memora cá Vespasianu a adusu doue legi; Nerv' a patru; Traianu una, prein care pre unu tata, care maltrata pre fiu-seu, l'a oblegatu se lu emancipe.

In acést'a epoca, pre langa tote cá potestatea publica erá concentrata intr'o singura persona fisica, continuara totusi pretorii a emanare ediptele lor, éra unele decisiuni seau respunse ale jureconsultiloru seau mai bene ale unoru jureconsulti, se considerau de legi si se observau cá legi.

Adrianu imperatu a emis forte multe legi in obieptulu dreptului privatu. Mai de insemnatu inse e aceea, prein care a stersu facultatea magi-

stratiloru de a emaná edipte, si a ordenatu lui Iulianu, jureconsultulu, a compilá unu ediptu perpetuu, care se sierbesca pentru magistrati de norma perpetua si nemulavera in amenesstratiunea justitiei.

Acést'a compilatiune dede jureprudentiei romane o noua direptiune. Jureconsultii 'si intorsera acumu tota diligentia si se adoperau a interpretá legile ce se cuprindeau in acea compilatiune; ér preceptorii se ajutau cu ea in instruptiunile sale.

Mai incolo Adrianu redede jureconsultiloru libertatea de a respunde in obieptulu de dreptu (responsa prudentum), dechiarandu cá pentru acést'a, de aci inainte, nu mai e de lipsa a repurtá autorizatiunea principelui.

Autoritatea senatului de pana acumu a ramasu neatacata si sub Adrianu, si s'a emisu multe senatu-consulte, intre cari merita speciale mentiune senatu-consultulu Tertulianu, prein care matrea ingenua care a avutu trei copii si libertin'a, care a avutu patru, se impartasian si ele dein ereditatea fiiloru lor. Inainte de acestu senatu-consultu mamele erau cu totul eschise dela ereditatea fiiloru sei.

Sub urmatorii lui Adrianu, constitutiunile principiloru se inmultira de minune. Ele fura reculese, precumu vom vedé, in trei codici: ermogenianu, gregorianu si teodosianu; si mare parte a intratu

si in codicele justinianu. Pre aceste timpuri vedemu infflorindu cei mai ilustri si celebri jureconsulti, cari singuri ar' fi de ajunsu a luminá o natiune intrega: Iulianu, Pomponiu, Gaiu, Marcelu, Papinianu, Ulpianu, Paulu si Modestinu.

Constantinu introduce religiunea crestina cá singura domnitoria in imperiulu romanu, si cu acést'a legelatiunea romana a luat o direptiune cu totul noua. Elu a emanatu multe legi: si despre manumisiunea sclaviloru, si despre patri'a polestate, si despre necontenenti'a publica, si despre cesiunea bunuriloru, si despre santeficatiunea serbatoriloru, si altele despre politi'a esteriore a Ecclesiei.

Asia: pentru a facilitá libertatea sclaviloru, a introdusu o noua maniera de manumisiune, ce se facea in biserica; pentru a pune margini la libertatea seau mai bine licenti'a, ce o aveau tatii facia cu fiii loru, a ordenatu cá nime se nu cuteze a vende fiiulu seu, afora de casulu candu prein fome ar' fi constrinsu la acést'a, si ordená apoi cá in acestu casu patrele se fia alimentatu cu spesele erariului publicu; pentru a impededá necontenenti'a publica, a ordenatu cá nime se nu pota tiene mai multe de o concubina, si amenintia cu aspra pena pre toti, cari s'ar' dá preda placeriloru vinerei amagitorie.

Totu în acést'a epoca, si anume pre tempii lui Constantin si a fiiloru lui, doi jureconsulti, Gregorianu si Ermogenianu, a facutu done coleptiuni de legi, un'a sub nume de codice gregorianu si cuprinde constitutiunile imperatoru dela Adrianu pana la Constantinu celu mare, ceea-lalta sub nume de codice ermogenianu si cuprinde constitutiunile imperatoru Deocletianu si Masimianu. Aceste doue coleptiuni, de si a fostu redapte numa de omeni privati, ele totusi a avutu putere de lege in judeciu.

Sub totu decursulu imperatiei lui Constantin celu mare, jureprudentia romana continuamente a infloritu. Ma cu finitulu acestei epoce si jureprudentia inca a cadiutu mai cu totul; asia încatu acumu numa libertii se mai ocupau cu ea, éra pentru ingenui nu éra alta decâtu obiectu de dispretiu.

Vediendu acést'a Valentinianu celu befranu, a emanatu o lege care avea de scopu a reprime desolateti'a tinerimei. Acést'a lege, restaura studiulu jureprudentiei in academi'a dela Rom'a; si nu trecura multi ani candu poteai vedé cumu curgu tinerii dein provincieles ocidentali, invetiatori scientiele frumose si legea civile.

Dupa aceea imperatulu Teodosiu celu teneru

Înca institui o academia în Constantinopole, care
a vedutu multi profesori de dreptu forte celebri.

Ma jureprudentia în foru eră în cea mai mare
confusiune, si numa dein codicii gregorianu si er-
mogenianu se mai poté avé certetia despre princi-
piele de dreptu, la cari se putea face provocare
în judeciu pentru deciderea justa a causeru con-
troverse.

Deci, Valentinianu III. imperatulu occidentelui
si Teodosiu II. imperatulu orientului, 'si puse tote
puterile spre a face capetu la atâta disordine si
necertetia.

Si anume Valentinianu, dupa ce a de-
chiaratu cari constitutiuni imperatesci si cari rescripte
ar poté fi alegate în judeciu, si cari legi au de
a fi observate de toti cá generali, si dupa-ce a
ordenatu cá rescriptele, cari ar' fi contrarie ecita-
ției si veritatiei se se refuzeze cu totul si se nu
se iee în consideratiune de catra judecatori: de-
termină cá numa sententiele jure consultiloru Pa-
pinianu, Paulu, Gaiu, Ulpianu, Modestinu si a
le jureconsultiloru comentati de acestia, se pota a-
vé putere de lege în foru: si ordenă apoi cá în
casu candu sententiele acestoru jureconsulti ar' fi
disonanti, atunci acea sententia se aiba putere de
legē, care va fi sustienuta de numerulu celu
mai mare deintre acesti jureconsulti; era deca
numerulu ar' fi ecare, atunci aceea sententia

tia se aiba prelatentia pre langa care va milita opiniunea lui Papinianu, si era deca ar' veni inainte vreo cauza asupr'a de care Papinianu n'ar' fi opiniunatu, si opiniunile celoralti s'ar' impartii in doue parti asemeni, atunci judii au voia libera a alege aceea sententia, care li se va pare mai conforma ecitaliei si adeveratatiei.

Er, Teodosiu intreprinse unu opu si mai generosu. Elu tota jureprudentia o a reformatu facundu a se reculege intr'unu singuru corpu tote constitutiunile cate se emanasera dela Constantinu celu mare si pana la remnulu seu; spre a compleni acestu opu dede mandatu la S. insi deintre cei mai descepti si mai dopti barbati, ca acestia se readune tote constitutiunile predecesoriloru sei, cari acumu erau date cu totulu uitarei, a le pune in ordine, si a le redege intr'unu singuru corpu; ceea ce se si fece, si acest'a compilatiune se numi: *codice teodosianu*, publicatu la a. 438. cu o novela. In acest'a novela spune Teodosiu, ca, de aci inainte nu va ave putere de lege nici o constitutiune, care nu s'are cuprinde in codicele, ce porta numele lui. Asia, acestu codice 'si castiga putere de lege in totu orientele, ba si in occidente prein oper'a lui Valentinianu, care inca a conlucratu la compilatiune.

Asia dar', sententiele jureconsultiloru si co-

dicele teodosianu erau pre tempulu acesta complexulu de legi, ce sierbiau magistratiloru de norme in decisiunea causeru. Acést'a legelatiune se sustienù in oriente pana la Iustinianu imperatu, adeca in cursu de ani 90 ; ér' in ocidente a ramasu in vigore pana la decadenti'a studiiloru frumose.

Barbarii , cari a inundatu imperiulu Romei, 'si aveau legile sale proprie. — La Franchi , inainte de a trece preste Renu , erau in vigore legile salice ; ma trecandu Renulu si cucerindu acea trasura de pamentu, ce se intinde dela Renu pana la Mosa , se introduse in acea regiune codicele teodosianu. — Evaricu , o cumu vrea altii Teodoricu, nu putea suferi nemica, ce erá romann , si a emanatu legi proprie cu totulu contrarie celoru, ce se cuprindeau in codicele teodosianu , si le numi : legi teodoriciane. Ma fiulu seu Alaricu, vedendu, cà legile aduse de tata-seu suntu de nesuferitu , si totodata cá se faca lucru placutu lui Teodoricu ginere seu si rege alu Italiei, a insarcinatu vre-o cativa dopti cu formarea unui codice de legi, impunendule cá in compilare se se ajute cu codicele teodosianu si sententiele jureconsultiloru ; acést'a compilatiune se numi : breviariulu lui Alaricu seu breviariulu codicelui teodosianu. — Unii a confundatu acestu breviariu cu asia numit'a legi

romana (lex romana Burgundionum), ma acést'a se atribue lui Teodoricu fiulu lui Clodoveu rege alu franchiloru. — In Itali'a s'a observatu continuamente dreptulu teodosianu. — In Borgoni'a nu s'a receptu, ci Gundebaldu a promulgatu mai multe legi, cari se reculesera intr'unu corpu si se chiama : lege gundebalda. — In Galii erau in usu legile bavariloru, germaniloru facute de Teodoricu fiu lui Clodoveu.

Publicatiunea acestoru legi a detrasu forte multu de in autoritatea codicelui teodosianu, de si nu in ratiune cu teritoriulu, ma celu pucinu in ratiune cu persoanele, care erau obligate a lu observá.

Acést'a e starea in care se aflá jureprudenti'a romana câtra finitulu imperatiei lui Iustinu; ma dupa mortea acestui'a si cu suirea lui Iustinianu pre tron, noua lumina straluci si jure-prudenti'a romana imbracandu unu aspectu cu totul nou a ajunsu la culmea sea ce mai inalta.

Se trecemu dar' la alu II. periodu alu istoriei dreptului romanu, si se vedemu jureprudenti'a romana sub Iustinianu imperatu.

II.

Iustinianu si-a pusu in cugetu cá se aduca in ordine legelatiunea. Deci, numai decátu dupa suirea sa pre tron a emanatu cele mai multe con-

stitutiuni. Ci indata a vediutu, cà deca totu emite la legi si constituiuni noue, fora se sterga ori modifice cele vechi, cari acumu si altminter numai erau adapte la cerintiele tempului: gramadesce numai for' se edifice, inmultiesce numai dispusetiunile fora se delature confusiunea, ce domniá in jureprudencia. Dreptu-aceea se determinà a intreprinde o fapta maretia, si adeca a adunà tote constituiunile dein codicii: ermogenianu, gregorianu si teodosianu, si tote câte se mai emisera dupa aceea, si a le compilá intr'unu singuru codice, delaturandu si stergandu tote câte contradiceri s'aru fi aflatu intru aceste constituiuni. Pentru implenirea acestui opu grandiosu alese 10 deintre cei mai sapienti barbati, si le ordinà a espune intr'unu corpu tote legile vechi si noue, dandule facultate de a mutá, adauge si indreptá cele de lipsa, precumu si de a sterge contradiptiunile. Acestu opu se finì intr'unu anu.

Multe si varie sunt sententiele scrietoriloru despre meritulu acestei compilatiuni. Unii o lauda, altii dîcu cà are cele mai mari defepte, altulu éra mai justu comenda partea buna si ataca partea rea. Ma acestu opu n'a ajunsu pana la noi, si asia cu greu s'ar' poté proferí o judecata cu certetudene asupra lui.

Codicele Iustinianu erá impartitu in 12 carti. Fù publicatu in mesea lui Priern a. 529.

si santiunatu de imperatulu prein constitutiunea de Iustiniano codice confirmando, care o indreptà catra Menna prefetulu pretoriu in Constantinopole, dechiarandu totodata de sterse tote dispușetiunile antecesoriloru sei, deca aceste nu sar' cuprinde in codicele seu, si decretandu că pre venitoriu numai si singuru acestu codice are se sierbesca de norma in tote cauzele private ale cetatianiloru.

Mai abiă se publică acestu codice, si indata s'a simțitu o mare perdere in legelatiunea romana dein cauza că, fuintii antici ai dreptului se supresera si mai alesu sententiele celoru mai ilustri jureconsulti se stersera cu totulu, cari sententie de altminter nime n'o pote negă, că erau nervulu celei mai solide jureprudentie, si la aceste recurgeau continuamente cu totii, cari se exercitau in artea forului.

De aci, spre a repară acestu defeptu si dauna, Iustinianu a ordenatu numai decātu in anulu urmatoriu 530 lui Trebonianu, că se reculega sententiele jureconsultiloru, ce erau difuse prein mai multi de 2000 volumi, si dein aceste se alega cele ce se usau mai tare in foru, se le dispuna in ordine, si se le imparta in carti, ér' aceste in tittle. Trebonianu asia si fece, si cu 16 soci ai sei, totu persone conspicue, impleni opulu maretu in 3 ani, lu

împartit în 50 de carti, si cartile în title; opulu fû confirmatu de imperatulu la a. 533 si se numi Digestu seau Pandecte cá si candu ar' dice cá tote se cuprindu în acestu opu, si totu e digertu (ordenatu, compusu) în ordinea cea mai buna.

Iustinianu demandà, cá nime se nu comente Pandeptele, cá nu cumva jureprudenti'a éra se cada în caosulu de mai nainte; si a permescu numai de a face introductiuni (paratitle) cari se sierbesca de notiuni preliminari la leptur'a a întregu corpului de legi. Si ordenase cá tota espresiunea, tota vorb'a, pana si toti numerii se se scrie întregi si nu cu abreviatura seau în modu contrasu, cá asia se se încungiure tote dubietatile, neîntielegerile si obscunitatile.

Vediúmu cá Iustinianu a ordenatu lui Trebo-nianu se împarta Pandeptele în 50 de carti, mai totu dein ordenea imperatului acele fura împartite si în siepte parti. Mai este apoi o împartire a pandepteloru în trei leptiuni, si se chiama: Digestum vetus, Digestum infortiatum si Digestum novum; mai nu se scie neci originea, nici etimologi'a acestei parteliuni. Unii o atribuescu lui Bulgaru, care a vietuit în seclulu 12; altii dicu, cá tota împartirea nu e alta decâtu capriciulu unui librariu, care 'si puse în capu a împarti totu opulu în trei volumi asemeni de mari. Éra în câtu pentru eti-

mologi'a aceluor numiri, se dîce cã partea prima pentru aceea s'ar chiamã Digestum vetus, pentruca e digerita si redapta mai inainte decãtu cele alalte doue parti; ér' partea a dou'a pentru aceea s'ar chiamã Digestum infortiatum, pentru cã fiindu partea dein medilocu valoarea ei, se infortiesce (intaresce :) prein partea precedente si subsecente; cea dein urma apoi s'ar' numí Digestum novum, cá si cum ar' fi numa de curendu promulgata si tiparita. Ci ah! multu e bizara acést'a deduptiune etimologica.

Se mai observamu aci, cã redactorii Pandep-teluor candu le-a compusu, n'a alesu si reculesu singuru operele aceluor jureconsulti, cari au avutu dela imperatulu facultatea de a respunde in obiep-tele de dreptu — ci ei in compilarea aceluor opu s'a ajutat si cu operele exceptuate seu ale aceluor jureconsulti, cari in urm'a constitu-tiunei lui Teodosiu II. si Valentinianu III. singuri se poteau citã si alega in foru.

Nime nu pote negã in Pandep-te o disordine totale, cu tote cã sunt unii, cari nu voru de câtu a laudã ordenele in care sunt compuse. Suntu unii, cari arunca imputatiuni lui Trebonianu si colegiloru lui, dicundu cã a lasatu in Digestu urme de discu-siunile Proculianiloru si Sabinianiloru, 'si cã de aci atâte contradiptiuni in acelu opu; ér' Antoniu

Fabiu 'i acusa cu nefidelitate , si dice că Trebonianu a vendutu dreptatea pentru interesulu propriu. Cătu adevėru coprendu in sine aceste inputatiuni si acuse, vomu vedé mai la vale.

Dupa compilarea Digestului , Iustinianu imperatu ordenă lui Trebonianu si la alti doi langa elu, că se contraga si se compuna dein acelu opu mare unu compendiu , in care se se cuprinda elementele prime ale jureprudentiei romane , si prein acést'a se se dee idiotiloru si tinerimei studiose o cale mai facera intru invetiarea legiloru si esercitarea in dreptulu civile. La formarea acestui compendiu , Trebonianu si cei doi colegi ai sei , s'a folositu mai multu cu institutiunile lui Caiu si unele scripte ale acestui jureconsultu si ale altor'a ; opulu fù termenatu , si impartitu in 4. carti. Cartea prima trapteza despre drepturile ce nascu dein relatiunile personali ; a dou'a , a trei'a si dein a patr'a primele cinci title vorbescu despre lucruri (res :) si drepturile relative , si despre modulu de a castigá lucruri ; restulu dein a patr'a carte vorbesce despre aptiuni. — Bizara e alusiunea lui Acursiu la cele patru elemente ale naturei : pamentu , apa , focu si aeru — dicundu că aci este de a se cautá ratiunea impartirei compendiului in patru parti ; că, vorbesce Acursiu , precumu acele elemente dau alimentu corpului omenescu , asia spi-

retulu tinerimei se nutresce cu cartile institutiuniloru. — Precumu vedemu cele patru carti sunt subimpartite in title si totu titlulu in mai multi seau mai pucini paragrafi.

Acestu opa s'a publicatu la a. 533. sub nume de institutiuni si s'a santionatu in aceeași di (30. Decembre :) cu Pandeptele.

Dupa aceste, Iustinianu a ordenatu că Institutiunile se sierbesca de testu in scolele dein Rom'a, Constantinopole si Beritu.

Unu scrietoriu dice, că Institutiunile sunt : unu capu de opera si chei'a a totu dreptulu romanu.

Jureconsultii, inca de pre tempii lui Augustu se impartira in doue scole de pareri cu totula contrarie — scoła sabiniana si scol'a proculiana unii se tineau mortisiu de institutiunile cele vechi ale Romei, éra cestialti favoriau novatiunile ; — compilatorii pandepteloru au avutu facultate dela imperatulu de a mutá, si indreptá cele de lipsa, si de a sterge contradiptiunile, ei totusi nu s'au folositu in tote de acést'a facultate ci a suscepitu in pandepte unele sententie proprii celoru doue scole de pareri opuse : de aci éراسi unele necertetie in dreptu.

Deci Iustinianu, pentru a supprime si aceste contradiptiuni si a sterge in câtu s'ar' poté tote dubietatile — a emis 50. de Decisiuni.

Ma si prein aceste decisiuni s'au stramutatu multe maxime juridice, si erau in opusetiune cu multe legi dein codicele vechiu justinianu : si asia érase incepù a se simti necerteti'a unoru dispusetiuni de legi. Afora de aceea, codicele vechiu cuprindea multe principie juridice cu totul contrarie celoru adoptate in Pandepete, ba mai erau in elu si unele constitutiuni, cari acumu devenisera cu totul superflue. Spre a vindecá aceste neconvenientie, imperatulu veni la ide'a de a reformá codicele, si indata si dede mandatu lui Trebo-nianu si la alti patru jureconsulti cá se reveda codicele, se'lu emende, si se'lu compuna de nou asia câtu in nou'a editiune se se cuprinda si cele 50. Decisiuni emanate de curendu. Opulu se fece, se publicá, si se intari cu santiunea imperatesca la 16. Novembre 534., si portá numele : *C o d e x r e p e t i t a e p r a e l e c t i o n i s* ; e impartitu in 12. carti, cartile in title, titlele in constitutiuni, si unele dein aeste in paragrafi.

Asia dar' digestulu seau pandepetele, institutiunile si noulu codice erau pre acestu tempu partile constitutive ale dreptului romanu. Ma precumu e cu nepotentia a prevedé tote casurile contengiveri, asia erá opu cá deca in cursulu tempului ar' veni inainte vre'unu casu asupr'a carui legea nu staveresce nemica, pentru acestu casu se se emita o decisiune aposita. Iustinianu inca, dupa compi-

latiunea operelor ce acumu le memoraramu, multi ani a remnatu, si asia a avutu si tempu si oca-siune de a supleni mancitatile cu noue decisiuni.

Dreptu aceea, elu si emanà unele constitu-tiuni noue cunoscute sub nume de Novele, prein cari se decideau casurile, ce dein candu in candu veniau inainte, si nu erau inca prevediute in le-gile degia publicate. Cea mai mare parte dein a-cesse novele a esitu in limb'a greca; ci apoi s'a tradusu in limb'a latena, si anume a ajunsu pana la noi o traduptiune de unu autore anonimu, care a observatu fedelmente liter'a testului, si pentru aceea se si numesce autentica, inse e cuno-scuta si sub nume de versiune vulgata spre a o destinge de traduptiunea seau compendiulu lui Iulianu profesore in Constantinopole, care nu e literale si e cunoscuta sub titlulu de: *epitome novellarum*. Se nu confundamu inse cuventulu autenticu cu asia numitele autentice, cari nu suntu alta decâtu nesce scurte estrapte dein versiunea vul-gata a noveleloru. Dar' se fimu cauti a dá cre-diementu acestoru autentice, pentru ca nu arareori esprimu chiar' alta decâtu ceea ce e staveritu in novele.

Iustinianu n'a promulgatu nici o coleptiune de novele; glosatorii le-a impartitu in 9 coleptiuni, tota coleptiunea in title, ce cuprindu un'a seau mai

multe novete, novelele însesi stau deîn mai multe capete, si totu capulu e subimpartitu în paragrafi.

Novelele inca formeza o parte constitutiva a corpului de dreptulu romanu.

Scrietorii nu 'su toti de o parere în câtu pentru numerulu noveleloru emanate de Iustinianu; pana la noi a ajunsu o coleptiune de 168 novele, între cari inse suntu multe constitutiuni de ale lui Iustinianu II. si Tiberiu II.

Se observamu în fine, că afora de tote aceste opuri, Iustinianu a mai emanatu 13 Edipte, cari inse n'au avutu fortia de lege generale, ci numai în regiunile pentru cari au fostu publicate.

Si aci acumu potemu preîn analogia a eschiamă cu poetulu: *Tantae molis erat romanum condere jus.* De aci înainte incepe decaderea a celei mai vaste legelatiuni.

Se vedemu inse mai antaiu opiniunile scrietoriloru despre dreptulu Justinianeu — si apoi vomu finî cu vicendele acestui dreptu.

Judecatile scrietoriloru despre meritulu dreptulu Justinianeu suntu diverse si multifarie. Pentru unii e obieptulu celoru mai calde encomii, pentru altii deîn contra obieptulu celoru mai acerbe acusatuni. Einiciu dîce, că opu mai augustu, mai escelente, mai utile inca nu s'a aretatu între omeni

pre terenulu legelatiunei: fia, că vomu caută la autorele, care fû unulu deintre imperatii, cei mai bine-meritati, batendu pre Goti, Vandali, Persi si alte popore barbare, cari tentara a resturnă fundamentele imperiului; seau vomu caută scopulu maretii, care nu fû altulu se nu a reduce dreptulu la certe si secure norme pentru de a sterge discrepantiile si a deminni foraginea (glodulu) imensa de legi care te tragea si tienea in necertetia; seau vomu caută fapt'a necontestata, că jureprudenti'a romana s'a acceptatu nu numai in totu cuprinsulu imperiului, ci si acolo unde aripele acilei romane nu ajunsera inca si s'a conservatu in cursu de atâte secle. — Altii inse cum am dîsu, nu sciu află alta in dreptulu justinianeu, se nu erori mari si grei. Care acusa pre Trebonianu de immorantia si stupiditate; care vede in pandepte lucruri contrarie crestinismului, si prein urmare, dîcu ei, contrarie dreptatiei; care imputa lui Trebonianu că a preferitu sententiele jureconsultiloru straini, éra sententiele acelor'a, cari au vietinutu in tempulu republicei libere nu lea luat in considerare; care arunca si dice, că Trebonianu a fostu unu omu avaru, sgîrcitu, care a vendutu legile, că se si faca bani; care acusa, imputa si dice despre Iustinianu totu asemenea, mai adaogundu că acest'a se lasă a se conduce si a 'lu domină muiere-sa Teodor'a odata meretrice, pentru ale carei placeri a sacrificatu a uneori si dreptatea.

Ci acestea si alte asemeni acuse parte nu sunt fundate pe adeveru, parte provinu numai dela pe scurt'a vedere a celor, cari le imaginea : că, opiniunea despre inmoranti'a lui Trebonianu o arunca in ventu insasi fapta, că acestu omu a sciutu se compuna opuri atātu de immense precumu sunt codificarile, ce le memoraramu mai in susu, si apoi consideratiunea si stim'a cu care se portă catra elu Iustinianu imperatu, alu carui spiretu inaltu, mente agera si voia intreprindietoria nu se pote negă ; si apoi, deca si sunt in corpulu dreptului unele sententie pucinu conforme cu principiile religiunei crestine, pentru aceea inca nu e vatemata dreptatea, de ora ce scimu că nu numai ce e moralu e si justu, ci de multe ori e justu si aceea, ce nu e moralu ; ér' deca Trebonianu a preferitu sententiele acelor jureconsulti, cari au vietuitu sub imperati, ast'a o a facutu pentru că avea de a compune o sistema de legi, care e mai adaptata la cerintiele presenti ale natiunei si ale imperiului, si asia eră necesariu a consultă acci scrietori si jureconsulti ale caroru opiniuni se apropiu mai tare si erau mai apte la modulu de a provedé indigentiile poporului ; si in urma, nu se pote inculpă nici Iustinianu, nici ministrulu seu de avari, sgîrciti, seau de o prea mare condescendentia, candu vedemu că legile aduse de ei sunt destulu de conforme cu dreptatea.

Ma cu tote aceste nu vremu a sustiené cã coleptiunea de legile lui Iustinianu ar' fi curata de ori ce erore. Vedemu in ea, nu potemu negá o totale mancantia de ordine, ceva obscuritate produsa parte dela prolisitatea si parte dela brevitaea escesiva a concepteloru si apoi dela subtilitatea acestor'a. Inse defeptulu principale in acelu corpu de dreptu suntu contradiptiunile, ce lea trecutu cu vederea Trebonianu seau ceialalti compilatori, colegi ai sei; ma aceste in mare parte, precumu si celelalte defepte, se potu imputá numai Emanuensiloru, cari, gente cruda cum erau, nu se pricepeau la abreviatuni si le luau intr'unu intielesu cu totulu contrariu de celu adeveratu; multe contradiptiuni se escara si dein nepacienti'a interpretiloru, cari nesciindu cum se esplice unele pasuri dein legi, a mutilatu testulu dupa capriciulu loru si l'a alteratu cu totulu, casionandu prein acést'a plegi mai mari si mai nereparaveri damne, decum erau cele ce voiau a vindecare. — Dar' ori-si-cumu, deca cautamu la meritulu celu adeveratu ala acestei legelatiuni, pretiulu ei precumpanesce defeptele si pentru aceea aceste s'ar' poté si iertá.

Ací amu ajunsu la alu III. periodu alu dreptului romanu, si asia se trecemu dar' la vicendele acestui dreptu.

III.

Se destingemu vicendele dreptului romanu in oriente de cele dein ocidente.

Si anume :

In oriente s'a sustienutu legelatiunea lui Iustinianu in cursu de ani mai 40., si a re-masu in tota puterea sa luandu afora unele schim-bari neinsemnate. In decursulu acestui tempu ea a fostu unic'a norma pentru judecatori in deci-siunile controversieloru , si unic'a caleuza in scola pentru instruptiunea tinerimei.

Ma scimu cá coleptiunile lui Iustinianu erau scrise tote in limb'a latena , ér' usulu acestei limbe mergea in imperiulu de oriente dein dî in dî sca-diendu , si asia se fecera mai multe traduceri in limb'a greca , cari mai pucinu si cari mai multu difuse , dar' arare-ori dein cuventu in cuventu cum lasase Iustinianu.

Mai alesu Foca abia ce usurpà sceptrulu , si indata a ordenatu cá Pandepetele , Institutiunile si Codicele se se traduca in limb'a greca , facultandu ba chiar' impunendu la cei cari erau insarcinati cu traducerea , cá se nu se tiena fidelmente de testulu latinu ci se pota parafrasá dupa placu acele legi.

Aceste traduceri apoi in cursu de ani 200. a sierbitu de testu in scole si de norme in judecie.

A mai esitu apoi si multe comentu.

Dar' tote aceste in locu se conforme jure-prudenti'a, o fecera inca si mai incerta, si asia erá inomisamente necesaria o revisiune a legiloru.

Dreptu — aceea Vasiliu Macedonénulu dupa suirea sa pre tronu, vediendu de o parte ampleti'a legelatiunei romane, de alta parte observandu obscuritatea legiloru casunata prein traduceri si comente, si-a pusu cugetulu a formá unu compendiu de dreptulu greco-romanu, si a ordenatu a se compune unu corpu de legi care se delature necertetiele si obscuritatile; mortea inse 'lu rapí si ceea ce Vasiliu numa a inceputu, a indeplinitu fiulu seu Leone filosofulu, care cartile 40. lasate de tatalu seu le reduse la 60. si le-a publicatu sub nume de: *Basilicon imperiale*, cá si candu ar' dice cá acele carti suntu totu atale constitutiuni imperiali.

Constantinu Porfirogenita, fiulu si suceso-rele lui Leone, revediendu acestu opu l'a compusu in ordine mai buna si l'a publicatu de nou, deman-dandu, cá numa Basiliconulu este de a se considerá si observá de lege in totu imperiulu; prein acést'a, dreptulu justinianu 'si perdù puterea pen-tru totu orientele.

Cartile basilice, seau basiliconulu, s'a compilatatu dupa traducerile grecesci ale pandepteloru, institutiuniloru, codicelui, si dupa novele precum

si dupa constitutiunile emanate de imperatii, cari au sucesu lui Iustinianu ; si-a castigat autoritate in totu imperiulu grecescu, si s'a redusu mai de multe-ori in compendiuri cu scopu dela supeditá studiosiloru unu metodu mai faceru intru invetiarea jureprudentiei.

Mai suntu apoi inca 113. novele grecesci date de Leone filosofulu, cu cari acesta a incercatu a meliorá unele regule de lege staverite de Iustinianu; aceste novele le-a tradusu Agileu la a. 1560. in limb'a latina, si dela acésta epoca incóce se insirara, de si fora cale, in corpulu dreptului romanu.

Ma candu Maomedu II. cuceri si cuprinse Constantinopolea la a. 1453., si derimá pentru totdeauna tronulu fundatu de Constantinu — atunci si cartile basilice si-au perdutu tota puterea in oriente.

Cu totulu altele suntu inse vicisitudenile legiloru lui Iustinianu in ocidente.

Aici, numa dupa-ce s'a potutu alungá barbarii dein mare parte a Italiei — au apucatu la valore legile romane.

Si anume, dupa-ce Narses si Belisariu, capitaniii lui Iustinianu, au debelatu barbarii in Itali'a, s'a introdusu aici atátu in scole câtu si in judecie dreptulu justinianeu; ma neci aici nu

s'a potutu sustiené multu tempu , cà suindu-se pre tronu Iustinu II. omu mole , romanii au lapedatu legile lui Iustinianu si a introdusu legile teodosiane. Longobardii inca, dupa-ce au ocupatu Itali'a , de si permiteau poporeloru debelate de a traí cu legile romane, a vrutu totusi cá se se observe mai multu codicele lui Teodosiu si codicele lui Alaricu; si numa in esarcatul Ravenei si in ducatul romanu se mai sustiené codicele lui Justinianu mai alesu prein oper'a ponteficiloru.

Longobardii la inceputu nu aveau legi scrise , ci se gubernau numa cu dateni ; mai tardiu a diptatu Botori nesce legi, la cari apoi sucesorii lui mai adaosera altele , si asia se formà dreptulu comune ; ér' Carolu celu mare desi a debelatu pre Longobardi , totusi n'a stersu legile acestora , ci mai vertosu a adaosu altele noue : asia legile lonbardice steteau dein constitutionile regiloru longobardi , dein capitularii regiloru franchi , dein legile regiloru italiani si dein legile imperatiloru Germaniei dela Guidu pana la Lotariu II. ; nevalindu apoi in Itali'a ripuarii germani , bavarii si alte popore supuse dominatiunei lui Carolu celu mare , se mai adausera si legile acestor'a , ce le aveau in materii criminali, in obieptulu de succe-siune si de contrapte ; éra in alte materii se observá dreptulu comune.

Acésta a detrasu forte multu dein autoritatea legiloru romane. Intr'aceea e probaveru că Basilicii si alte legi ale imperatoru greci, inca se fia fostu introduse in Itali'a in partile de sub dominatiunea grecesca : in Tarantu (Calabria) a aflatu Sambucu eclog'a Basiliciloru. Cu unu cuventu, pre acestu tempu jureprudenti'a romana in Itali'a erá data cu totulu uitarei, si judecatorii in deciderea causeru numa la Breviariulu lui Alaricu mai recurgeau.

Ma in seclulu XII. sub Lotariu II. dederu in cetatea Amalfi de unu manuscriptu de pandepte si de aci incepù a se desceptá in Itali'a amorea, pentru jureprudenti'a romana; se deschise scola in Bolonia unde incepù a se propune jureprudenti'a dupa cartile lui Iustinianu. Unii dicu, că coleptiunea lui Iustinianu ar' fi sierbitu apoi de unica lege in imperiulu lui Lotariu II., ma istoricii acelu tempuri nu memora neci unu ediptu de acést'a natura, si apoi e fapta că dupa Lotariu continuara a observá legile longobardice. Cu tote aceste e ver asemenea, că coleptiunea lui Iustinianu parte prein oper'a profesoriloru dein Boloni'a, parte prein conlucrarea eleviloru acestora, atáta forma si-a castigatu câtu aceea incepù cu incetulu cu incetulu éra a'si recapetá vechi'a autoritate, si acést'a nu prein comandulu espresu alu principiloru, ei prein usulu de

tote dilele in foru. Totusi nu s'a receptu cá lege ordenaria, ci numa cá suplementu, adeca : cá unde tacu legile se se pota recurge la dreptulu justinianeu. Veneti'a inse mai bucurosu recurgea la dreptulu naturei. Asia dreptulu justinianu de si infloriá in scole, ma nu fruptuá in foru.

Astadi inca mai in tota Itali'a se recurge la acelu codice subsidiariu, ma in remnulu Lombardo-Venetu dupa publicarea codicelui austriacu, codicele si dreptulu justinianu nu mai are neci-o autoritate de lege, pentruca dupa cavintele codicelui austriacu, casurile dubiose suntu de a se decide dupa principiile dreptului naturei.

In Spani'a inainte de Leodigildu erá in vigore codicele teodosianu, ma stindu-se acesta pre trona rechiamá legile teodoriciane, la cari mai adause apoi altele. Sucesorii lui apoi, au mai emanatu inca altele sub nume de codicele legiloru visigote. Ma sub Alfonsu IX. o X. rege alu Aragoniei s'a introdusu dreptulu justinianu si in Spania, lasandu a se traduce in limb'a spaniola sub titlulu : Las Partidas, si ordenandu a se publicá si observá in totu remnulu seu. Sub Ferdinandu catoliculu apoi si sub sucesorii acestui-a s'a estinsu dreptulu justinianu preste tota Spani'a.

In Franci'a, cei cari erau de origine romana, observau legile dein codicele teodosianu;

ma, se pare ver asemenea că pre tempulu lui Carolu plesiugulu s'a introdusu si in Franci'a dreptulu justinianeu, pentru că sunt multi scrietori de pre aceste tempuri, cari citeza legile ce se cuprindu in acestu codice. Dupa-ce inse s'a formatu codicele civile francescu, dreptulu justinianu nu mai are alta putere decâtu numa puterea unui codice supletoriu.

Angli'a la inceputu n'a avutu legi scrise. Numa dela a. 561. incoco a inceputu regii a publică legi si multi multe a publicatu, pana ce in urmă Alfredu re-culese tote legile facundu o coleptiune sub nume de Vesthmalega. Ma cu reinviarea studiiloru in Itali'a, se pare că si in Angli'a s'a introdusu dreptulu romanu; regele Stefanu inse 'lu proibi. Dupa morte-a acestuia éra se introduse de nou, ci Odoardu III. éra 'lu opri, neci mai multu apoi la putere n'a ajunsu.

In Sveti'a, Norvegi'a si Rusi'a nu se pote sci cu certitudine, deca si candu s'a introdusu dreptulu romanu.

In Germani'a antica nu s'a receputu, ci s'a reinoitu legile Frisioniloru, Sasoniloru si Danesiloru.

In câtu pentru Germani'a de dincolo de Dunare, fiindu ca acest'a formă o parte dein teritoriulu romanu, nu incapo dubiu că a fostu intro-

dusu codicele teodosianu; ma dupa ce fundamentele imperiului romanu s'a derimatu, a cadiutu si usulu legiloru romane in Germani'a introducundu-se legile barbariloru, ce s'a si observatu pana pre dilele lui Lotariu de Sasonia.

Pre tempulu inse, candu incepù a se restaurà jureprudenti'a in Itali'a, se desceptà si in animile dein Germani'a amore catra legile romane, si dreptulu justinianu ajunse éراسi la putere, asia câtu pre langa tota adoperarea si prevederea unoru imperati germani de a sustiené se nu cada in desvetudene legile patriei, unele tieri totusi s'a supusu cu totulu la virtutea legiloru romane.

Ma, dupa-ce imperiulu germanu s'a impartitu in o multime de staturele suverane, si 'si formaserà totu atati codici nuoi — legile romane inca a cadiutu dein puterea lor.

In Austri'a inca s'a formatu la a. 1811. unu codice nou, si prein acesta s'a stersu si aici tota puterea de lege a dreptului romanu.

Preste totu se pote dice, cà incursiunile barbariloru, intunereculu nescientiei in care innotà Europ'a tota in secele IX. X. si XI., a causatu de s'a perdutu colectionile lui Iustinianu si s'a datu uitarei cu totulu.

Ma, in seclulu XII., cum am disu, sub Lotariu II., s'a aflatu unu manuscriptu de pan-

depte, si de aci a inceputu a renasce si a prosperá studiulu de dreptulu romanu si a se latî é-rasi autoritatea acelor legi ce protoparentii nostrii le diptasera.

Si oh! ce dauna ar' fi fostu pentru jureprudentia si chiar' pentru civilisatiune — deca legile romane s'ar' fi perdutu tote si cu totul!

Pepu, si inca mai cu bunu succes Irneriu a deschisu scola de jureprudentia in Bolonia, si dein mandatulu lui Lotariu II. a propusu si espicatu publicamente pandeptele.

Spatiulu ce a decursu dela Irneriu pana la noi in câtu pentru jureprudenti'a romana, se imparte diversamente.

Suntu unii cari 'lu impartu in trei perioade, si adeca: dela Irneriu pana la Politianu; dela acesta pana la Einiciu; si dela Einiciu pana la noi. Ma neci Politianu si neci Einiciu, pre langa totu meritulu lor in jureprudenti'a romana, nu merita totusi a fi considerati de capi de — scola.

Mai fundata se pare a fi distributiunea lui Gravina in patru perioade, si anume:

- 1.) dela Irneriu pana la Acursiu, 1140—1260;
- 2.) dela Acursiu pana la Bartolu, 1260—1359;
- 3.) dela Bartolu pana la Cuiaciu, 1359—1590; si
- 4.) dela Cuiaciu pana la noi.

Acést'a impartire 'si are fundamentulu in caracterii scoleloru dein aceste perioade.

Irneriu s'a tienutu cu fidelitate de dispusetiunea lui Iustinianu, care a proibitu de a se comentá legile; si asia Irneriu si scol'a lui neci n'a facutu alta decâtu nesce anotatiuni scurte la testulu legiloru pentru de a esplicá intielesulu acestora. Aceste anotatiuni se numescu *Glosse*, si pentru aceea jureprudentii acestei scole se numescu *simplicemente Glossatori*.

A cursiu a mersu cu unu pasiu mai departe in sciinti'a dreptului romanu. —

Elu confrontá testele si se incercá a conciliá ce se vede contradictoriu; si asia a datu gloscloru o forma cu totul noua, compilandu-le si inavutindu-le cu de ale sale. Compilatiunea lui se numesce *Glosa ordinaria*, si ajunsse mai la asemenea autoritate cu testulu legiloru ensesi.

Bartolu merse si mai departe. —

Elu a invetiatu discepulii sei a estrage dein legile romane unele regule generali, cari se sierbesca de norme intru decisiunea aceluor casuri parteculari, ce n'ar' fi fostu definite in legi. Dela acestu periodu se deriva aceea multime de comentu, ce s'a scrisu despre dreptulu civile.

A patr'a epoca, dupa dreptate ar' fi se se incepa cu Alciatu, ma glori'a acestuia o usurpá

Cuiaciu, care cu ajutoriul criticei, istoriei si scientieloru frumose a datu jureprudentiei o amenitate particulare. Asia, in acést'a epoca testulu legiloru s'a redusu la intregitatea originaria, si filosofia dandu mana cu jureprudenti'a, acést'a s'a redicatu dein pulberea in care inotá.

Jureconsulti nenummerati au infloritu in aceste periode. Scol'a lui Cuiaciu atati jureconsulti ilustri are, câtu deca esceptuamu pre unu Voet si Domat, vine omulu la indoiela, cà la care se se dee cunun'a.

Asia, dreptulu romanu prein operele celoru mai destinsi omeni se propagà dein Itali'a in celelalte parti ale Europei; si de pre tempulu, cum s'a deschisu scola de jureprudentia in Boloni'a, tineri dein tote partile Europei au cursu aici se invetie dreptulu romanu, si intorcundu-se a casa latiau acestu dreptu in tote partile. Favorisatu apoi dreptulu romanu parte de bunetatea sa intrinseca, parte de aceea impregiurare, cà celelalte popore nu aveau legile sale proprie, a intratu nu atátu prein autoritate publica, cum se esprima unu jureconsultu, câtu prein tacit'a acceptare si consvetudene, a intratu dicu, dein scole in judetie si a ajunsu la putere de lege oblegatoria.

Astadi inse, precum amu vediutu, in pre-pucine parti ale Europei mai are putere de lege—; ma abia este vre-o academia seau universitate unde se nu se propuna scienti'a dreptului romanu!

Dr. Ios. Hodosiu.

M.

Caventula

de inchidere a adunarei gen. Asoc. ținute la A-brudu in $^{28}/_{16}$ $^{29}/_{17}$ Augustu 1865.

Onorabila adunare generale!

In or'a, in carea cu ajutoriulu celui a totu-potente am terminatu lucrările acestei adunari generali, nu potiu se numi esprimu cea mai via bucuria a anemei mele, carea e si, precum credu io, si a intregi prea stimate adunari, că ne amu mai implenitu una mare detoria, ce avemu cu toții catra natiunea nostra si preintru insa catra insasi patria, că amu mai adausu una piatra solida la edificiuulu culturei nationali, si unu pasu inaintatoriu catra scopulu Asociatiunei nostre. Dè D. dieu, că si de ci inainte, căti ne vomu mai află custandu pre acestu pamentu dupa induratatea lui cea nemarginita, se ne mai vedemu si la anulu venitoriu, si pana va volî Ddieu, in pace, saretosi, si bucurandune de inaintarea si inflorirea Asociatiunei, ai careia membri suntemu, a natiunei si a patriei nostre.

Ve mulțămescu și pentru ajutoriulu si patien-

ti'a, ce miati aratatu, in greutatea conducerii
lucrariloru acestoru siedintie, si me recomendu
toturoru cu sincera si nestramutata amore fratiesca,
precum multiamescu si me recomendu in specie
prea demniloru cetatiani, cari ne au datu atate
semne de bunetatea anemei, si ospitalitate necru-
tiatorie in aceste dile. Se traiesca !

T. Cipariu

presedinte a adun. gen.

Cuventulu de beneventarea membriloru Adunarei gen. a Asociatiunei tranne rostitu in numele romaniloru Abrudiani de Dr. I. Hodosiu*)

Domuule presiedinte !

Domniloru membrii ai Asociatiunei!

Onorata adunare !

Seclulu in care vietuimu e seclulu Asociatiuniloru. Poporele, si mai alesu noi de multu amu simtitu si simtimu necesitatea de uniuni, reuniuni, Asociatiuni — seau ori cumu le vomu numi. Folosulu lor e nedisputatu. Se cautamu la Asociatiunile de navigatiune, de comerci, la reuniunile de leptura, la Asociatiunile literari, la uniunile pentru adjutorie, pentru ascurarea de vietia, de focu, de apa, la Asociatiunile de agricultura — si o miie altele ce esistu acum mai in tota lumea — si cine va nega scopulu lor preinaltu, rezultatulu lor

*) D. auctorn trametiendu acest'a cuventare a sa, precandu tiparirea actelor adunarei gen. dela Abrudu era catra capetu: asia acestei cuventari numai aici la capetu, i s'a potutu face locu.

Nol'a Secr.

avantagiosu, momentositatea si necesitatea lor? Aceste Asociatiuni tote suntu iertate astadi; ba in unele staturi mai libere suntu iertate chiaru si uniunile politicae. Seimu uniunile cele grandiose, ce se formaseru in Angli'a pre la finitulu anului 1831 candu cu bilulu de reforma; scopulu acestoru uniuni erá, a introduce o libera si perfepta representatiune a poporului in cas'a de diosu; si spre ajungerea acestui scopu s'a nesuitu: a dá opiniunei publice o direptiune, care cu puterea sa morale se conlucre la decisiunile potestatiei legislative; a sustiené pacea si ordinea in tiera si a o aperá in contr'a a a ori ce turburari, ce pote ar' incercá inimicii poporului; a priveghiá asupr'a industriei, economiei, comerciului si a tote interesele tierei.

Si ce resultatu a avutu aceste uniuni politice? aceea, cá bilulu de reforma, pre lenga tota opunerea cerbicosu a oligarchiei englezesci, s'a primitu de ambe casele, s'a intaritu de rege, a trecut in putere de lege — si a avutu urmarile cele mai bune posibili atátu in respectulu intereselor materialu câtu si in respectulu intereselor spirituali a le natiunei. Eca ce potu Asociatiunile si la poporele cele mai culte si mai libere!

Si apoi la unu poporu, care politicesce erá mortu, pentru ca erá eschisu dela tote drepturile si dela tote libertatile politice; materialmente erá

sclavu, pentru că nu avea nici macar' atatu pamentu unde sesi plece capulu, si industri'a si comerciulu si tote erau rezervate numa clasei privilegiate; leteralmante inotă in intunerecu, pentru ca scolele erau inchise deinaintea fiiloru lui; moralmente si nationalmente abiá si abiá poté traí in biserica si la vetr'a unde se incaldiá: — pentru unu astufeliu de poporu au nu erau si nu sunt Asociatiunile de cea mai imperativa necesitate? Fora dubiu, domniloru, că amu avutu si avemu lipsa de Asociatiuni: pentru ca avemu lipsa a ne cunosce puterile spirituali si noi pre noi insine; si pentru ca avemu lipsa a ne comunicá cele mai nobile si mai profunde simtieminte, si a ne educá mintea si anim'a; si pentru că avemu lipsa, a ne amá patri'a mai multu decâtu pre noi insine; si pentru ca avemu lipsa, a ne cultivá limb'a si a ni-o sustiené si cu pretiulu vietiei; si pentru ca avemu lipsa se latimu lumin'a, si se familiarizamu conscienti'a publica cu institutiunile politice cele mai juste si cele mai utili; si pentru ca avemu lipsa a prepará o generatiune, care se ajunga la acelu pamentu ala promisiunei catra care si noi manamu si manamur arc'a nostra. . . . Si avemu lipsa domniloru de Asociatiuni, pentru ca avemu lipsa de literatura, arte si scientia — midiloce potenti lá cultura si civilitate: prein ele ne descéptamu, inaltiamu si nobili-

zamu natur'a ratiionale si morale ; prein ele aspi-
ramu la fapte virtuose, prein ele instruimu, animamu
si luminamu multimea ; prein ele contribuimu la
regenerarea individului si la renascerea natiunei ;
ele ne areta fundamentele cele adeverate ale socie-
tatiei ; ele ne invetia a combate doptrinele violen-
tiloru si sofistiloru — aperandu si sustienendu
dreptulu si dreptatea, repletudenea si sentiulu co-
munu. — Eca ce potu si ce voru poté Asociatiunile
si la poporele cele mai asuprite !

Asia dar' ide'a si instintulu, ce ne conduce
la formarea de asociatiuni lecite, juste si umane,
nu e alta, decâtu amorulu sustienerei proprie, si
prein acést'a amorulu de a sustiené patri'a si na-
tiunea. Aspiratiunea domniloru, la totu ce e bunu,
frumosu si folositoriu pentru individu, natiune,
patria si umanitate. Avuti'a materiale, cultur'a
spirituale — si mai pre susu de tote avuti'a, cul-
tur'a si sustienerea limbei, fora de care natiu-
nea nostra ar' incetá de a mai fi membrulu uma-
nitatiei. Pre candu prein Asociatiuni de agricul-
tura, de comerci, de industria, de navigatiune se
are de scopu avuti'a si 'cultur'a materiale : pre a-
tunci Asociatiunile leterari ne garanteza avuti'a si
cultur'a spirituale : in tote premerge cá unu luce-
feru amorulu de patria si de limba — fora de care
tota avuti'a, fia de ori ce 'natura ar' fi, nu a-
junge nimica.

Dá domniloru , patri'a si limb'a. Fora patria nu se pote inchipuí esistentí'a de natiune , si fora natiune patri'a e numa cuventu desiertu. Ambe 'si-afla alimentulu in literatura. Asia vine istoriculu , si in limba si stilu nationale ne descrie calamitatile, ce a ajunsu preste noi si preste patri'a nostra ; ne enara virtutile antecesoriloru nostri demne de imitatu , precum si gresielele, ce suntu de a se evitá ; [ne face a nu dá uitarei memori'a parentiloru nostri, ci a o respeptá , si a onorá si amá acelu pamentu, care a nutritu pre strabunii nostri si care va fi si pentru noi locu de pace si de repausu — precum observa ingeniosulu Foscolo candu esortà pre italiani la istoria. Asia vine filosofulu , si ne vorbesce in limba si stilu natiunale despre drepturile naturali ale omului , natiunei si patriei. Asia totu in limba si stilu nationale ne invetia politiculu despre medilocele, ce ducu la fericirea statului — in statu cuprendiendu-se si natiunea si patri'a. Si totu asia ne descrie geografulu vaile , muntii , riurile , si totu pamentulu patriei si tote produsele si tota natur'a lui. Si totu asia ne canta poctulu in limba si poesia natiunale datinele , simtiemintele , amorulu si tote aseptele natiunali. Toti vinu si conlucra la desceptarea , cultur'a si sustienerea natiunei.

Eca puterea literaturei ; si éca dar' cà pre-

tutindene ni se presenta patri'a si limb'a cá supremulu obieptu alu ei, cá fora limba nu este neci literatura, neci poesía, neci scientia, neci vietia, neci nemica. Fora limba nu pote esiste poporu pre pamentu. Luati limb'a dela francezu, si nu veti mai avé francezu; luati limb'a dela englezu, si englezu nu va mai fi; faceti asemenea cu italianulu, greculu, turculu — si italianu, grecu-turcu nu veti mai avé. — Cine me pricepe pre mine candu asiú dice: lasa se 'ti iau limb'a, si apoi 'ti dau libertate; 'ti dau tote drepturile politice, dar' nu te lasu se vorbesci si se 'ti esercítezi limb'a natiunale? — In natura domniloru, tote lucrurile 'si au frumsetiele sale speciali, tote 'si au notele sale carapteristice. Ori ce lucru numa pana atuncia pote fi frumosu, pana candu 'si conserva natur'a [sa interna. Fa pre rondunea se cante cá filomel'a, seau pre ciora se strige cá tiarc'a, seau pre vulturu se cante cá cuculu, seau pre musca se sune cá albina — nu se pote. Cautati la instrumentele de musica, au suna flaut'a cá violina, si violin'a cá trimbiti'a, si asia mai incolo? tote impreuna potu dá armonia frumoasa, dar' separate 'si au dulceti'a particulare; ce ar' fi candu le-ai reduce, deca s'ar' poté, tote la unu tonu? o monotonia somnoroasa. Cautati la florile pamentului, cátu suntu de diverse si fru-

moșe colorile lor! ce ar' fi candu tote le-ai reduce, lucru ce nu se pote, la o singura colore?— Ei! bine domnilor, natiunile inca sunt florile nemuritorie ale lui Dumnedieu; limb'a, e colorea lor; fiacare 'si are frumseti'a sa parteculare — care nu'i iertatu se pera, pentru ca asia vre Dumnedieu O! frumoșă și maiestosoșă e diversitatea limbelor în complexulu umanitatiei; și tote se întrecu în partecularia lor frumsetia; și tote au de a fi eterne; și poporele sunt chiamate dela Dumnedieu a sustiené eternitatea limbelor lor. Noue încă ne este data asta chiamare divina; noi încă avemu florea noastră, și noi încă trebe se o lasamu posteritatiei în deplin'a ei puritate și în perfept'a ei originalitate. Unu medilocu potente la acést'a e Asociatiunea literaria.

Deci în asta cestiune mare sociale și morale nu ne lipsesce alta, decâtu se concurgemu cu totii la scopulu ce'lu avemu, și se ne ajutamu unii pre alții cu argumente și ratiuni, cu obieptiuni amicali și emendari france, cu esemple și indemnuri; éra neci decumu se nu ne rumpemu în siepte partide, se nu ne uitamu unii la alții cu ochi strimbi, se nu ne laceramu unii pre alții, și se nu fugimu unii de alții — ci se ne adunamu toti cá unulu pre lenga focolariulu natiunali, și glori'a unui-a se fia glori'a tuturoru. Omulu singuru

si isolatu de altii simte neputinti'a sa , éra toti la olalta dau puterea morale si ratiunale la fericirea intregului poporu. Asia cu totii intr'una se escitamu si se vivificamu afepteale amortite ; se regeneramu cu botezulu educatiunei tinerimea ce cresce ; se facemu dein virtute si dein amoru o singura catena, care se lege intr'una — si familia si natiunea si patri'a si umanitatea ; se damu religiunei importantia si eficacia ei ; se damu vietia comerciului , industriei , economiei ; — se sustienemu Asociatiunea nostra pentru cá se ne sustienemu noi pre noi insine : acést'a e legea cea mai dulce a naturei. Si asia nu in ascunsu , nu la intunerecu , nu in tacere , ci la ceriulu deschisu , la lumin'a sorelui — in asta legatura inocente si santa , care 'si are de scopu lumin'a si adeverulu — se propasimu, se inaintamu. In numele patriei , a natiunei si a umanitatiei ; in numele suferintiloru nostri , lacremiloru mameloru nostre , si a sangelui versatu pentru noi si fratii nostri — se ne apropiamu , se ne imbraciosiamu, se ne amamu.

Si ah ! Domni'a vostra Domniloru membri ai Asociatiunei si onorata adunare , Domni'a vostra v'ati apropiatu de noi , a 'ti venitu la noi in aceste locuri áurie , unde natur'a se pare a fi pusu cu man'a muntii inalti si vaile incantatorie si riu-

rile argintie, si unde si acumu dupa cente de ani respira virtutea strabuniloru nostri romani si amorulu loru celu santu de patria si de sange, si unde si acum se vedu lucrurile maniloru loru de mari si ingeniosi maiestri. D. vostra cá apostolii propagatori de lumina si adeveru, a'ti venit la noi se ve imbraciosiamu, si cu totii se ne adapamu dein neptarulu leteraturei nostre natiunali, si cu totii se ne mesuramu progresulu, ce amu facutu in opulu celu vastu si mare de a educá unu poporu si ai meliorá sortea prein sciintia si adeveru. D. vostra a'ti venit la noi, cari ve amamam, si ve primimu cu caldur'a amorului, ce lega pre fratii de una sange. Bine a'ti venit Domniloru! Eca simtiemintele cu cari ve primimu — simtiemintele animei drepte si sufletului curatu. Bine a'ti venit!

Abrudu, 28. Augustu 1865.

D. Iosivu Hodosiu.